

КЊИГА САЖЕТАКА

Међународни научни скуп
ФИЛМ И КЊИЖЕВНОСТ 2.0
Књижевно и филмско – у прошлости, садашњости и
будућности културе

Међународни научни уређивачки одбор скупа „Филм и књижевност 2.0: Књижевно и филмско – у прошлости, садашњости и будућности културе“

др Бојан Јовић, Институт за књижевност и уметност у Београду (директор)
др Норберт Бахлајтнер, Универзитет у Бечу
др Невена Даковић, Факултет драмских уметности у Београду
др Александра Манчић, Институт за књижевност и уметност у Београду
др Татјана Алексић, Универзитет у Мичигену
др Никица Гилић, Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу
др Наташа Ковачевић, Источни Мичиген Универзитет
др Слободанка Владив-Гловер, Монаш Универзитет у Мелбурну
др Вук Вуковић, Факултет драмских уметности Универзитета Црне Горе у Цетињу
др Марија Грујић, Институт за књижевност и уметност у Београду
др Кристијан Олах, Институт за књижевност и уметност у Београду
др Владан Бајчета, Институт за књижевност и уметност у Београду

Међународни научни скуп је резултат рада на пројектним задацима у оквиру одељења на Институту за књижевност и уметност у Београду:

Одељење за теорију књижевности и уметности / пројектни задатак „Књижевност у филмској, телевизијској и интернетској култури“;
Одељење за историју српске књижевне критике и метакултуре

Институт за књижевност и уметност, Београд
27–29. новембар 2023.

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП

ФИЛМ И КЊИЖЕВНОСТ 2.0

КЊИЖЕВНО И ФИЛМСКО – У ПРОШЛОСТИ,
САДАШЊОСТИ И БУДУЋНОСТИ КУЛТУРЕ

Уредници
Марија Грујић
Кристијан Олах

КЊИГА САЖЕТАКА

Институт за књижевност и уметност

Јана М. АЛЕКСИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
tiamataleksic@gmail.com

ВОЖЊА У ОБА СМЕРА:
ТЕМАТСКО-МОТИВСКЕ И СЕМАНТИЧКЕ
ИНТЕРФЕРЕНЦИЈЕ ИЗМЕЂУ МУРАКАМИЈЕВЕ
ЗБИРКЕ ПРИЧА *МУШКАРЦИ БЕЗ ЖЕНЕ* И
ХАМАГУЧИЈЕВОГ ФИЛМСКОГ ОСТВАРЕЊА
ПОВЕЗИ МЕ

Филм *Повези ме* (*Drive my car, Doraibu Mai Kā*, 2021) снимљен је по мотивима из збирке прича *Мушкарци без жене* (*Onna no inai otokotachi*, 2014) чији је аутор прослављени јапански писац Харуки Мураками. Редитељ Ријусуке Хамагучи (*Ryūsuke Hamaguchi*) заједно са Муракамијем и Такамасом Оеом (*Ōe Takamasa*) потписује сценарио за филм. Иако ово остварење носи наслов уводне приче Муракамијеве збирке, у његов фабулативни ток интегрисани су сижери и наративни сегменти из других проза у овој књизи, попут приче „Шехерезада“ и „Кино“. Збирка прича *Мушкарци без жена* америчког класика Ернеста Хемингвеја била је Муракамијева иницијална инспирација да састави своју збирку. С друге стране, у појединачним причама и у самом филму евидентне су интертекстуалне везе, на пример, са Бекетовом драмом *Чекајући Годоа*, са Чеховљевим драмским комадом *Ујка Вања*, као и референце из западне поп културе, које тематско-мотивски, па и семиотички подупиру приповедање, а што је иначе својствено Муракамијевој поетици. У раду најпре настојимо да расветлимо механизме трансфера из књижевног у филмски медиј и да образложимо на који начин се у филмском језику естетски употпуњује и уцеловљује сегментисани и сендиментисани књижевни предложак. Циљ нам је и да из феноменолошког, психоаналитичког и културолошког угла размотримо видове утицаја наведених релација

на развој појединачних јунака, на имагинативне аспекте, као и на значењске слојеве како Муракамијеве литерарне, тако и Хамагучијеве филмске нарације.

Јана Алексић (Крагујевац, 1984) основне и мастер студије завршила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на студијском програму Српска књижевност и језик са општом књижевношћу. На истом факултету одбранила је докторску дисертацију „Милан Кашанин као тумач нове српске књижевности“. Области њеног проучавања су историја српске књижевности и културе, а истраживачка подручја историја и теорија књижевности, књижевна критика, студије културе и духовно-естетичка истраживања.

Ауторка је монографија *Опседнута прича: Поетика романа Горана Петровића* (2013), *Жудња за лепотом и савршенством: Теургијска димензија књижевноуметничког стваралаштва* (2014), *Културна идеологија Милана Кашанина* (2019), *Књижевна мисао Милана Кашанина* (2020) и *Метапоетичности: Прилози проучавању песничке самосвести* (2021).

Поезију, критику, научне радове и есејистику објављује у књижевној и научној периодици и зборницима.

Запослена је у Институту за књижевност и уметност у Београду као виши научни сарадник.

Бојана АЋАМОВИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
bojana.acamovic@gmail.com

ЖИВОТ И СМРТ ПЕСНИКА У ЦАРМУШОВИМ ФИЛМОВИМА *МРТАВ ЧОВЕК* И *САМО ЉУБАВНИЦИ ОПСТАЈУ*

Присуство књижевности у филмовима Цима Цармуша далеко превазилази реферисање на поједине ауторе и дела и прожима целокупну формалну и тематску структуру остварења овог редитеља. Филмови које анализирамо, *Мртав човек* (*Dead Man*, 1995) и *Само љубавници опстају* (*Only Lovers Left Alive*, 2013), поред бројних књижевних референци, доносе и ликове обликоване према великим енглеским песницима, Вилијаму Блејку и Кристоферу Марлоу. Начин на који су Блејк и Марлоу измештени из свог доба и преобликовани у савременом носи Цармушову имплицитну критику света у ком и сâм живи. Оба филма су усредсређена на статус појединца, а посебно уметника, у доба у ком људска активност, великим делом мотивисана похлепом, угрожава и природу и индигене заједнице, али и уметност; еколошки проблеми се умножавају, а свет постаје место у ком песници пишу крвљу. С аспекта културолошких студија, пре свега хуманистике животне средине и еокритике, у раду се анализира место поезије и песника у Цармушовим филмским представама антропоцена.

Бојана Аћамовић је научна сарадница Института за књижевност и уметност у Београду, на Одељењу за упоредно проучавање српске књижевности. По образовању и примарним интересовањима англиста, докторирала је са тезом „Поезија Волта Витмана у контексту књижевне авангарде у Србији“. Поред англофоне књижевности и студија рецепције, бави се истраживањем интердисциплинарних и интермедиијалних односа књижевности и других облика уметничког израза, урбаном књижевношћу, хуманистиком животне средине и еокритиком.

Станислава БАРАЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
stanibarac@gmail.com

ПОСТАВЉАЊЕ ГРАНИЦА И ЗАУЗИМАЊЕ ЗА СЕБЕ: ПСИХОТЕРАПИЈСКИ НАРАТИВ У ФИЛМУ *ДУХОВИ* *ОСТРВА* МАРТИНА МЕКДОНЕ

Писац, сценариста и редитељ Мартин Мекдона је захваљујући вишеструким вокацијама и талентима остварио неколико ауторских филмова, односно кроз њих изградио филмску поетику па и специфичан филмски језик – у оквирима жанра црне комедије и трагикомедије – која успешно комуницира са широким публиком. После у сваком смислу глобално успешних филмова (*У Брижу*, 2008 и *Три билборда испред Ебинга у Мисурију*, 2017), и нешто мање успешног филма снимљеног у међувремену (*Седм психопата*, 2012), Мекдона је у септембру 2022. године пред светску публику изашао са филмом необичног наслова *The Banshees of Inisherin*. Циљ овога излагања је да, уважавајући све тематске и значењске слојеве овог филма чија је радња смештена у 1923. годину на изолованом имагинарном острву у Ирској (реалистичке и алегоријске), издвоји и анализира један од најактуелнијих наратива савремене психотерапеутске праксе као његов кључни значењски слој. Теза рада је, другим речима, да психотерапијски концепти *постављања граница* и *заузимања за себе* представљају једну од основних, ако не и основну наративну нит филма. У том светлу ће бити тумачени не само средишњи мотив и заплет (прекид пријатељства) и не само поступци два главна лика (оног који прекида пријатељство и оног који то одбија да прихвати), већ и свих осталих ликова као и смисла филма у целини. Будући да више него у претходним, у овом филму Мекдона многа значења оставља отвореним, питање које се поставља јесте да ли је аутор – приказујући како упорно и доследно непошто-

вање туђих личних граница води у катастрофу и трагедију – истовремено преиспитивао и дати психотерапијски наратив, тј. његово сувише буквално схватање и примењивање.

Станислава Бараћ је виша научна сарадница Института за књижевност и уметност, од 2004. године ангажована у истраживачкој групи за проучавање периодике. Написала је преко педесет научних чланака. Објавила две ауторске монографије (*Авангардна Мисао*, 2008. и *Феминистичка контрајавност*, 2015) и (ко)уредила четири зборника радова (*Часопис Руски архив (1928–1937) и култура руске емиграције у Краљевини СХС, Југославији*, 2015, са Весном Матовић; *Часописи за децу: југословенско наслеђе (1918–1991)*, 2019, са Тијаном Тропин; *Први светски рат и словенске књижевности*, 2021, са Биљаном Андоновском; *Часопис Жена данас (1936–1940): просвећивање за револуцију*, 2022).

Зоја БОЈИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
zojabojic@hotmail.com

ФИЛМ И АНТИЧКА МИСАО:
ДРАМСКО КАЗИВАЊЕ СЕКВЕНТНЕ РАДЊЕ НА
ЛИКОВНИМ СПОМЕНИЦИМА ЕВРОПСКЕ АНТИКЕ

У овом раду се разматра приказивање секвентне радње на одабраним ликовним споменицима европске антике који укључују различите ликовне медије као што су сликарство, мозаик и рељеф. Проучавање овог ликовног материјала европске антике обогаћено је и кратким анализама релевантних текстова античких писаца о ликовним уметностима међу којима су Витрувије (1. век старе ере), Плиније Старији (1. век наше ере), Филострат Старији (2. век), Филострат Млађи (3. век) и Калистрат (вероватно 4. век). Овим истраживањем се показује да је Аристотелову дефиницију трагедије односно драмске радње, која се на различите начине исказује у целокупном драмском као и филмском стваралаштву, могуће применити приликом анализе неких ликовних дела европске антике.

Др Зоја Бојић је историчар уметности и научни саветник у Институту за књижевност и уметност. Њено примарно поље истраживања је ликовна уметност европске антике и њена историографија.

Aleksandar BOŠKOVIĆ
Columbia University, New York
ab3865@columbia.edu

CINEPOETRY BOOK AND CITY SYMPHONY FILMS IN
THE 1920S

The paper will examine thematic and formal features that the early avant-garde cinempoetry books shared with seminal examples of so-called city symphony films from the 1920s. Starting from the two zenithist cinempoetry books from Biblioteka Zenit press – Yvan Goll's *Paris brennt* (*Paris Burns*, 1921) and Ljubomir Micić's *Stotinu vam bogova/Kola za spasavanje* (*Damned Your Hundredth Gods/Rescue Car*, 1922) – to international examples such as Vladimir Mayakovsky's *Pro eto* (*About It*, 1923) and Moholy Nagy's *Dynamik der Gross-Stadt* (*Dynamic of Metropolis*, 1925/28), the paper will address development of a poetic form akin to the cinematic genre of a city symphony, embodied in the films such as Alberto Cavalcanti's *Rien que les heures* (*Nothing but Time*, 1926), Walter Ruttmann's *Berlin: Symphonie einer Großstadt* (*Berlin: Symphony of a Metropolis*, 1927), and Dziga Vertov's *Chelovek s kino-apparatom* (*A Man with a Movie Camera*, 1929).

Aleksandar Bošković is a lecturer in Serbo-Croatian at Columbia University. He is the author of *The Poetic Humor in Vasko Popa's Oeuvre* (in Serbian, 2008) and the exhibition catalogue *Temporary Monument: Photomontages for Mayakovsky's Poem 'To the Workers of Kursk' by Yuri Rozhkov* (2015), and co-editor of *The Fine Feats of the Five Cockerels Gang: A Yugoslav Marxist-Surrealist Epic Poem for Children* (2022) and *Zenithism (1921-1927): A Yugoslav Avant-Garde Anthology* (2023).

Драгана БОШКОВИЋ
самостална истраживачица
sparkle.dbt@gmail.com

АНТРОПОЛОГИЈА ДИСТОПИЈЕ

Рад се бави проучавањем феномена дистопије који је из књижевности друге половине 20. века постао изузетно раширен у филмским остварењима у тренутном столећу. Иако припадају сличном домену књижевноуметничких, а потом и кинематографских дела, у раду је назначена јасна разлика између научне фантастике и дистопија. На приказу кратке генезе књижевне врсте дистопије у раду ће се разматрати уметнички и културолошки аспекти, мотиви, али и варирања која су актуелизована у бројним филмским остварењима у последњих четврт века, као и феноменом песимистичке визије човечанства у борби са деструкцијском моћи технологије и све бројнијих научних открића у односу на цивилизацијско духовно и креативно-уметничко наслеђе. Циљ је да се прикажу разноврсност узрока дистопијског стања друштва, односно идејна исходишта, затим модели организовања живота и устројства таквог света, као и начини превазилажења агона протагониста. Рад води ка закључку о сагледавању различитих видова опасности које уметнички ствараоци доживљавају као могуће претње опстанку човечанства, а која се уједињују око становишта да ће превласт технологије над уметношћу и духовношћу довести до есхатолошки или апокалиптично пројектоване слике света.

Драгана Бошковић (Нови Сад) дипломирала је и магистрала на Филозофском факултету у Новом Саду на Катедри за српску књижевност и језик. У својим научним студијама бави се феноменом књижевне фантастике, теоријом рецепције и митолошким коренима у српској књижевности 19. и 20. века, али и народне. Такође, у склопу фантастичног проседа бави се и темама еротског и смеховног. Моно-

графија *Моћ фантастике* (2018) је уобличена магистарска теза о теорији фантастике на корпусу тзв. српског реализма. Пише књижевне студије, критичке есеје и чланке за домаћу периодику о савременој књижевности и култури, уједно учествује на бројним конференцијама у земљи и иностранству, а радови су јој стога уврштени у домаће и међународне зборнике.

Објавила је збирку кратких прича *Фауноменологија* (2008). Приче су јој уврштене у неколико збирки кратке прозе и домаћим књижевним часописима, а неке су преведене на пољски, немачки и енглески.

Ради као професор у једној новосадској гимназији.

Невена ВАРНИЦА

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
nevena@ff.uns.ac.rs

БОЈ НА КОСОВУ – ДРАМА И ФИЛМ

У раду би се указало на историјски (а свакако и политички) контекст настанка драме Љубомира Симовића *Бој на Косову* и истоименог филма у режији Здравка Шотре из 1989. године и на сличности и разлике између њих. Интерпретацијом и једног и другог дела, покушали бисмо да одговоримо на питање да ли се, шта се и колико променило транспоновањем драмском текста у филмски медиј, а посебан сегмент рада била би рецепција филма и драме из времена када су они настали и у данашње време. Такође, засебна питања за разматрање јесу и она о Симовићевој актуелизацији мита, као и две верзије ове драме. Занимљиво је да драма *Бој на Косову* није била постављана у позориштима, него само на филму, и низ је могућих претпоставки како би овај драмски текст изгледао на сцени. Требало би имати у виду да Симовић није учествовао у писању сценарија за филм, па све могуће замерке не би требало упућивати на његов рачун. Још један сегмент разматрања и рада представљаће анализа света који је осликан у оквиру представљања косовског мита и јунака који у њему живе – од историјских, преко епских, до обичних људи који у Симовићевој интерпретацији имају јединствену и важну улогу у погледу на стварност у којој бивствују и делају.

Проф. др Невена Варница (Нови Сад, 1975) дипломирала је, магистрирала и докторирала на Одсеку за српску књижевност на Филозофском факултету у родном граду. Радила је као библиотекар у семинарској библиотеци за српску књижевност у периоду од 1998. до 2001. године; била је лектор за српски језик на Западном универзитету у Темишвару током школске 2001/2002, а од 2003. године запослена

је – прво као асистент на предмету Књижевност ренесансе и барока на Одсеку за српску књижевност при Филозофском факултету у Новом Саду, потом као доцент од 2015. и ванредни професор од 2020. године. Објављује стручне радове, приказе и критику у књижевној периодици. Предаје следеће предмете: Књижевност ренесансе и барока, Историју српске културе, Драмску књижевност у наставним програмима, Стилистику и Реторику.

Јелена ВАСИЉЕВИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
jelena.kovacevic@gmail.com

**КАРАЂОРЂЕ – ИСТОРИЈСКИ СПЕКТАКЛ:
ФУНКЦИЈА И ПРЕОБРАЖАЈ ИСТОРИЈСКЕ
ДРАМЕ У ОКВИРУ КОНСТИТУИСАЊА СРПСКЕ
КИНЕМАТОГРАФИЈЕ**

У раду се разматра однос српског филма и историјске драме кроз компаративну анализу недавно откривеног филма *Живот и дела бесмртног војска Карађорђа* (1911), редитеља Чича Илије Станојевића и историјске драме *Карађорђе* Милоша Цветића, на чијим основама је филм реализован и структуриран. Из перспективе првог српског играног филма покушава се извести облик и уобичајена поставка позоришне представе једне историјске драме карактеристичне за XIX век, односно утврдити модел преиначавања књижевног света путем позоришне представе у медијум филма. Истовремено, заједно са драмом Љубомира Симовића *Бој на Косову*, овај филм је полазна основа за истраживање међуодноса филма и историјске драме и неостварених потенцијала историјске драме у српској кинематографији, поготову у односу на англосаксонску кинематографију.

Јелена (р. Ковачевић) Васиљевић (Београд, 1983) дипломирала је 2009. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Докторанд је Филолошког факултета у Београду, на модулу Српска књижевност. Учествоје на научним скуповима у земљи, а радове и приказе објављује у научним часописима и књижевној периодици. Бави се изучавањем периодике, поетике драме, историје српске књижевности XIX и XX века, нарочито кроз компаративни приступ.

Соња Веселиновић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
sonja.veselinovic@ff.uns.ac.rs

**БИОГРАФСКИ ФИЛМОВИ О ПИСЦИМА:
ОД СМРТИ АУТОРА ДО ЖИВОТА–ТЕКСТА**

Као хибридна кинематографска форма, биографски филмови приказују живот стварне особе, тако да се заснивају на чињеницама и реалним догађајима, али и елементима фикције. У раду ће се разматрати коме се обраћају различити биографски филмови о писцима, да ли подразумевају упућену или неупућену публику и на који начин диференцирају (или не) писца од других јавних фигура у смислу конвенционалних наративних образаца успеха појединца, личног/историјског страдања и слично. Посебно нас занима како се у овим филмовима представља само писање, јер је у визуелном медију изазов дочарати текстуално стваралаштво. Књижевници се најчешће приказују или као обични људи који су успут и писци, те пратимо њихов начин размишљања, окружење и проживљавања, с понеком референцом на дела, или се пак сами филмови уклапају у жанрове у оквиру којих су аутори стварали и биографија се сагледава као материјал за фикцију. Релативно су ретки биографски филмови о писцима који се обраћају љубитељима и стручњацима које дати субјект занима због свог дела, као аутор/ауторка. Будући да за њих ауторска фигура на филму означава истовремено и присуство и одсуство, аутореференцијално отеловљење постструктуралистичке и постмодернистичке кризе ауторства, по правилу имају амбивалентан однос према овом поджанру. Популарност биографских филмова о ауторима у последњих неколико деценија поклапа се с културним трагањима метамодернизма. Различите аспекте кинематографског представљања литерарног и дочаравања структуре осећања, те кадрирања биографског кроз поетско, анализираћемо на

примерима филмова *Tиха страст* (*A Quiet Passion*, 2016) и *Бенедикција* (*Benediction*, 2021) редитеља Теренса Дејвиса (Terence Davies).

Соња Веселиновић (Нови Сад, 1981) завршила је студије компаративне књижевности са теоријом књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду, на којем је и магистрирала (2009) и докторирала (2014). Ванредна је професорка на Одсеку за компаративну књижевност и предаје модерну и савремену књижевност и теорију. Ауторка је монографских студија *Преводилачка поетика Ивана В. Лалића* (2012), *Рецепција, канон, циљна култура* (2018); приредила је књиге *Иван В. Лалић* (2015) и *Владислав Петковић Дис* (2021) у едицији Десет векова српске књижевности Матице српске. Учествовала је на многим научним скуповима у земљи и иностранству и ауторка је бројних научних радова из области компаратистике, теорије превођења, интердисциплинарног проучавања књижевности.

Михајло ВИТЕЗОВИЋ
Академија уметности, Београд
najtovic@gmail.com

ЋОШАК ТАМНОГ КАДРА: ФИЛМОВИ ЦРНОГ ТАЛАСА ИНСПИРИСАНИ ФАНТАСТИЧКОМ КЊИЖЕВНОШЋУ

Иако се југословенски црни талас, као духовни представник европског новог таласа у филму, сматра покретом који је искључиво признавао тврди социјалистички реализам, далеко од било какве жанровске кинематографије, ипак се издвајају три остварења која спадају у домен фантастике. Да куриозитет буде већи, сва три филма драматизације су књижевних дела.

Филм *Непријатељ* (1965) Живојина Жике Павловића базиран је на роману *Двојник* Фјодора Михаиловича Достоевског, *Дарови моје рођаке Марије* (1969) Ђорђа Кадијевића екранизација је приповетке „Запис о даровима моје рођаке Марије“ Момчила Настасијевића, а *Мајстор и Маргарита* (1972) редитеља Александра Саше Петровића адаптација је чувеног истоименог романа Михаила Булгакова.

Циљ овог рада је да истражи шта је црноталасовско у овим остварењима, шта је потакло њихове ауторе да се окрену књижевним делима фантастике, њиховим стилским сличностима и разликама у односу према адаптираном књижевном делу, као и значају у евалуацији црног таласа.

Михало Витезовић (Београд, 1991) дипломирао је драматургију на Академији уметности у Београду. Тренутно је на мастеру Мултимедијалне режије на Академији уметности у Новом Саду.

Аутор је сценарија више играних и документарних филмова (од којих би се издвојили награђивани: *Memento Mori*, *Застава филм*; *Тито и филм*, *Филмске новости*), као и драмских текстова представа (*Женско срце у шињелу*, позориште

Славија; мјузикл *Лајање на звезде*, омладинско позориште Дадов; *Новинари питају хероине*, Српско народно позориште; *Писма далекој драгој*, спомен-збирка Павле Бељански).

Редитељ је, сценариста и дизајнер визуелних ефеката краткометражног филма *Мандела ефекат* који је освојио Grand Prix „9413“ фестивала Mr Vorku и награду за најбољи експериментални филм на Јахорина филм фестивалу.

У зборнику радова *Другост у књижевности и уметности* објавио је са Маријом Станојевић рад „Сломљено огледало: Другост у приповеци 'Запис о даровима моје рођаке Марије' Момчила Настасијевића и ТВ-драми *Дарови моје рођаке Марије Ђорђа Кадијевића*“.

Тренутно је сарадник у настави на Академији уметности у Београду.

Слободанка ВЛАДИВ-ГЛОВЕР

Монаш Универзитет, Мелбурн
milicent.vladivlover@monash.edu

ЕКФРАЗА (СЛИКА РЕЧИМА) У НАРАТИВНОЈ ФИКЦИЈИ И ФИЛМСКА СЛИКА (FILM IMAGE)

Познато је да се у европској књижевности друге половине 19. века појављују алузије на један нов медијум репрезентације 'стварности', а то је филм или "moving image". Већ у жанру романа, у његовој наративној форми, постоји Kunstgriff, који се зове „екфраза“: то је презентирање слика и визуелних ефеката, који су 'намалани' речима уместо кицицом.

Примери екфразе су врло распрострањени у поетици реализма Достојевског, Флобера, Толстоја, па чак и Дикенса. Ове слике су статичне, личе на *mise-en-scene* или "freeze" који се појављује у оперским продукцијама на почетку трећег чина, и заустављају или измештавају линеаран покрет фабуле. Њихова функција је да наратив извуку из времена и да га преместе у простор. На овај начин се мења појам темпоралности: наративно време се одваја коначно и очигледно од 'природног' времена. У простору наратива се ствара један нов временски појам: време као виртуелно, као безвремење, време изван времена, „крај времена“ или „арокалipsis“, а 'живот'/стварност као приказ са једне „друге сцене“ ("ein anderer Schauplatz"), коју је Фројд описао као несвесно (the unconscious).

Овим потезом екфразе, књижевност зрелог европског реализма напушта терен мимезе или „имитације стварности“, како се до тада (и касније у популарним књигама) разумела поетика Аристотела. Али ако „мимезу“ разумемо у првобитном значењу речи „имитације“ код Аристотела, онда репрезентација као имитација стварности постаје моделирање стварности кроз репрезентацију у стваралачком делу.

Каква је та стварност, коју моделира наративна књижевност друге половине 19. века па надаље? То је стварност као субјективна радња или радња коју производи субјекат несвесног. То је моделирање свести као целокупне психичке структуре модерног субјекта, којим руководе страсти (инстинкти), жеља и воља. Ово није произвољно „руководство“, ово је део историјског процеса, који је увек рационалан, јер, како каже Хегел, „оно што је реално је рационално“.

Како се од овог моделирања стварности кроз екфразу долази до филмске слике и шта она моделира? Разматрањем низа филмова, почев од руске авангарде (Цига Вертов, Ејзенштајн), до Тарковског и Германа, покушаће се дати одговор на ово питање, а такође и предлог како разликовати суштину „филмичности“ и „литерарности“ на литерарно-теоретској основи.

Слободанка Владив-Гловер је професорка емерита у Школи за језике и књижевности (School of Languages and Literatures) на Монаш Универзитету у Мелбурну у Аустралији. Она је дугогодишњи уредник часописа *The Dostoevsky Journal: A Comparative Literature Review* (Brill, Leiden). Од 2019. је главни уредник часописа *Serbian Studies*, који издаје Slavica (Bloomington, IN) као орган NASSS North American Society for Serbian Studies. Њена недавна књига је *Dostoevsky and the Realists: Dickens, Flaubert, Tolstoy* (NY: Lang, 2019).

Милена ВЛАДИЋ ЈОВАНОВ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
milena.vladicjovanov@live.fr; milenavladicjovanov@fil.bg.ac.rs

ДИСТОПИЈА РЕЛИГИЈЕ У НАРАТИВИМА ФИЛМСКЕ ФРАНШИЗЕ *КУЋИЦА ЗА ПТИЦЕ*

У раду се прати релација књижевности, филма и религије у дистопијској визији филмских наратива *Кућице за птице* из 2018, режисерке Сузане Бир, и *Кућице за птице: Барселона* из 2023, режисера Алекса и Давида Пастора, а све по истоименом роману Џоша Малермана из 2014. године. Филмски наративи приказују преплетеност књижевних нивоа, од структуралног до семантичког и тематског. Истовремено, у њима се огледа и двострукост појмова егзила и идентитета, у којима се прогон повезује са пророштвом, с тим што је пророштво повезано својом библијском симболиком са изабраницима. Изабрани су овде приказани у огледалној слици двострукости која приказује истовременост конституисаног и конституишућег у појмовној основи, с тим што се обе стране окрећу једна против друге. Изабрани који виде светло и другачији живот, спас од овоземаљских мука, заправо представљају насилнике и манипуланте који демонским путем одводе појединце и читаве групе до смрти коју изазива вирус страних, чудних бића на планети, невидљих оком али присутних у первертовању и манипулисању умом. Две теме се истичу као подструктуре које воде главне структуре. Реч је о насиљу које је продубљено и интензивирани у постхуманистичкој дистопији религијске мисли, које постоји од хуманизма до данас. Друга је тема демонства које се показује као двоструко. С једне стране, пут развијања античких мистерија, култова, тајних савремених друштава се окреће у апоријски пут на коме ослобађање и превазилажење ирационалног не води више ка изграђивању одговорности у религији, самопожртвовању или емпатији у друштву, већ супротно, ка уништењу саме основе друштвености. Поред

ових, биће предочен наративни однос у грађењу тема идентитета како савременог појединца тако и друштва ослобођеног старих основа, без будућности изграђивања нових. Такође, биће приказана и немогућност проналажења решења у савременом друштву које још увек раби „старе“ појмове и књижевно-филмски начин који нуди уметност у решавању апоријског појма опроштаја који пролази пут у уметничког стварању од не-могућег до могућег.

Др Милена Владић Јованов је ванредни професор на катедри за Општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду. Бави се савременом теоријом књижевности, односом филозофије и књижевности, интердисциплинарним проучавањем филма, медија и књижевности, авангардом, англо-америчком поезијом и прозом, прозом 19. века, хуманизмом и ренесансом. Изучава поља преплитања релација политичке мисли, идентитета, егзила у различитим облицима наратива. Бави се сложеним односом колонијалног и постколонијалног како у облицима прозе и поезије тако и самом друштву. Преводи савремену поезију и теоријску мисао.

Стеван ВУКОВИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Београду
Филмфорум, СКЦ
stevanvukovic@yahoo.com

Тијана САВАТИЋ

самостална истраживачица
tijana.savatic.94@gmail.com

ПОЕЗИЈА У ФИЛМОВИМА ВУДИЈА АЛЕНА

„Поноћ протреса сећања / К’о што лудак протреса бусен сувих мушкатли“, стихови су песме „Рапсодија ветровите ноћи“ Т. С. Елиота, настале током ноћних шетњи по Паризу 1911, сажимањем фрагмената сећања и импресија уличних призора. Протагониста филма *Поноћ у Паризу* Вудија Алена у магичном таксију среће Елиота и бива враћен у то време. „Пруфрок је моја мантра!“ изговара при упознавању, понављајући поступак Бориса из филма *Љубав и смрт* из 1975, који, одустајући од самоубиства, исписује Пруфрокове стихове. Марион у филму *Друга жена* из 1988, Рилкеов „Аполонов архајски торзо“ чита са фокусом на императив последњег стиха: „Мораш да промениш свој живот!“ Писац Хари Блок, у филму *Деконструишући Харија*, доспева у пакао, где са ђаволом разговара служећи се Милтоновим цитатима, надмећући се у мачизму ставова. Извођење стихова Емили Дикинсон, у *Злочинима и преступима* из 1989, део је сличних надметања двојице старијих мушкараца: Клифа и Јуде, чије познавање поезије има инструменталну улогу у борби за наклоност младе Хали. У сценаријима Вудија Алена је, најчешће, стратешки усмереном, ироничном и самопародирајућем ставу мушког протагонисте противстављен једнозначан, емфатично позитиван или негативан став који према неком делу у области поезије заузимају млађе женске протагонисткиње. Примери за то су Ема, која се, у филму *Неразуман човек* из 2015, одушевљава књигом стихова

Едне Милеј, коју добија на поклон и аутоматски приписује духовност и сензибилност ономе који јој је ту књигу поклатио, и Ени Хол, у истоименом филму из 1977, која на помен Силвије Плат реагује ставом да је то „занимљива песникиња чије трагично самоубиство је у менталитету средњошколки било погрешно интепретирано као романтично“.

Стеван Вуковић (Београд, 1968) по вокацији је кустос, историчар и теоретичар уметности. Дипломирао је филозофију на Филозофском факултету Универзитета у Београду и похађао докторске студије на истом одељењу, као и постдипломске студије теорије уметности на Jan van Eyck Akademie у Матрихту и студије уметности у јавном простору на Вахаус Дессау. Тренутно је у завршној фази доктората из Историје уметности на катедри за модерну уметност, на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Ради као уредник „Филмфорума“, програма за филм и покретну слику у Студентском културном центру Београда, где у сарадњи са Тијаном Саватић развија серијал говорних програма „Извођење поезије на филму“, као и у оквиру емисије „Вавилон“, ауторке Јасмине Врбавац, на РТС-у. Објављује текстове о савременој ликовној уметности, теорији и филозофији уметности у континуитету од 1992. Члан је Независног удружења новинара Србије, локалне секције међународног удружења новинара (IFJ), те и ликовних критичара (AICA). Добитник је награде „Лазар Трифуновић“ за најбољи текст о уметности у Србији 1998.

Тијана Саватић (Панчево, 1994) пише и изводи поезију. Одржава и развија низ говорних програма „Извођење поезије на филму“ у Студентском културном центру Београда у сарадњи са Стеваном Вуковићем и у оквиру емисије „Вавилон“, ауторке Јасмине Врбавац, на РТС-у. Написала и објавила у новинама и часописима (*Политика*, *Данас* и *Недељник*), више од двадесет приказа и критичких текстова из области визуелне уметности у оквиру програма „Визуелна уметност и млади“ у Културном центру Београда. Објавила је збирке поезије *Сан Северија* (Удружење књижевника Панчева, 2022), и *Баштенски кревети* (Библиотека Сомбор, 2023). Збирка *Сан Северија* нашла се у селекцији ужег избора за награду „Бранко Миљковић“ 2023. године.

Владимир ВУКОМАНОВИЋ РАСТЕГОРАЦ
Учитељски факултет Универзитета у Београду
vukomanovic@yahoo.com

ПРЕДСТАВЕ СМРТИ У ФИЛМСКИМ ОБРАДАМА РОМАНА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ: УПОРЕДНА АНАЛИЗА И МЕТОДИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Психолошка истраживања су показала да деца концептуализују смрт већ у предшколском периоду – то сазнање учинило је да се у претходним деценијама развије засебна научно-наставна дисциплина под називом *образовање о смрти (death education)*. Иако смо још далеко од системског приступа теми смрти у српској образовној пракси, чини се неспорним да се разговор о овој теми, подстакнут њеним уметничким обрадама, може покренути на часовима српског језика и књижевности. Са друге стране, извесно је да место филма у данашњој основношколској настави није адекватно, посебно када се у обзир узме његова позиција у програмима земаља из окружења. Отуда је циљ овог рада да на пресеку две равни – образовања о смрти и методичког приступа филму – пружи упоредно тумачење романа за децу и младе и њихових филмских обрада. Компаративна анализа биће спроведена на корпусу романа *Бескрајна прича*, *Мој дека је био трешња* и *Вечити Такови* и њихових филмских екранизација, а на следећим равнима уметничког обликовања: 1) приказ догађаја смрти, 2) приказ емоција и понашања оних које смрт погађа, 3) приказ осмишљења смрти. С обзиром на то да су романи *Бескрајна прича* и *Мој дека је био трешња* већ присутни у школском програму, а да се *Вечити Такови* могу укључити у образовну праксу кроз одабир учитеља/наставника, овде пружено тумачење може представљати основу за темељније разговоре о овим романима, њиховим филмским обрадама и, засебно, уметничком обликовању теме смрти у њима.

Владимир Вукомановић Растегорац (Краљево, 1986), ванредни професор за ужу научну област Методика наставе

српског језика и књижевности (2022), води предмете Методика развоја говора и Методички приступ теми смрти у поезији за децу и младе. Објавио универзитетски уџбеник *Увод у методiku развоја говора* (2021). Приредио избор из младе српске прозе *Пуцања* (2012) и избор песама о смрти за децу и младе *Ако ти јаве: умро сам* (2018). Пише поезију, прозу и књижевну критику.

Marina GABELICA

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb
marina.gabelica@gmail.com

THE CASE OF *HER STORY* – (RE)INVENTING CRIME FICTION IN DIGITAL MEDIA

Crime fiction, just as any other traditional literary or film genre, moves across media but can usually be recognized by established genre conventions. However, in digital media, the technological aspects of new media become integral parts of the narrative work. In such works, the medium is part of the genre (Gregersen, 2011), which may result in changing or reinventing the established genre conventions.

Her story (2015) by Sam Barlow, described as a “crime fiction game” by its publisher, transcends its categorization in many ways – it is not only a videogame but an interactive film and a work of interactive fiction, as well as an innovative detective story that relies on the player’s direct involvement in the narration.

The work is presented as a computer simulation with a database of fictional police video interviews with a suspect. The viewer/player takes the role of an investigator who discovers what Todorov (1966) referred to as the *two stories* in works of detective fiction – they need to discover *the story of a crime* and become part of the *story of an investigation*. Using video clips in the form of video interviews as “evidence verité” (Silbey, 2010) brings another interesting dimension to this work, a dimension which is usually observed in *true crime*, a form of documentary films and series regarded by some a separate genre of crime fiction (Bruzzi, 2016).

This paper will examine the genre characteristics of *Her Story* through the prism of literary and film theory, acknowledging the specifics of digital media as an integral part of the work.

Marina Gabelica works as an Associate Professor at the Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, where she teaches courses in Children’s Literature, Electronic Literature and Media. In her work, she focuses on the potential of narration

in different media, film, and film methodology. She is the author of many papers in her field of study, including methodology handbooks on film, and the co-author of strategic guidelines for the development of film education and film literacy in Croatia.

Милена ГВОЗДЕНОВИЋ
Југословенска кинотека, Београд
gvozdenovicmilena@gmail.com

ЕКСПАНЗИЈА НОВИХ РУСКИХ ТЕЛЕВИЗИЈСКИХ СЕРИЈА ЗАСНОВАНИХ НА ЛИТЕРАРНИМ КЛАСИЦИМА С ОСВРТОМ НА СЕРИЈУ *ТИХИ ДОН*

У свом раду бавила бих се феноменом великог броја екранизација руских књижевних класика у форми ТВ серија у 21. веку, с посебним освртом на *Тихи Дон* (2015) режисера Сергеја Урсуљака. Телевизијске серије које су у новије време у светским размерама у много чему преузеле примат над филмском формом, у Русији су се испоставиле и као идеално тло за продукцијски захтевне екранизације комплексних литерарних дела домаће књижевности деветнаестог и двадесетог века.

Мој угао посматрања на овај феномен био би на који начин кореспондирају обимна књижевна дела са серијом као аудиовизуелном формом. Како су литерарна дела, првобитно објављивана у наставцима у штампи, постала пријемчива за реализацију у форми филмских епизода. Такође ме занима културна политика државе као продуцента ових пројеката и како поступком екранизације класика постаје популарна култура, али и историјска истина. При томе, врло доследно превођење приче с књижевног на кинематографски језик овде не долази из недостатка новог погледа на стари садржај, већ из свесне жеље да се гради један до детаља аутентичан, комплексан и колоритан свет. Публика га због тога доживљава и прихвата као истинит и за њега се емотивно везује, а у томе не треба занемарити ни улогу најсавременије филмске технике која омогућава сасвим модеран визуелни израз.

Роману *Тихи Дон* ово је четврта екранизација у Русији и, по речима редитеља, „оваква изузетна књижевна дела требало би екранизовати на сваких десет година како би се нове

генерације упознавале с њима“, те је јасно да је књижевност и данас неодвојиви део аудиовизуелне уметности.

Милена Гвозденовић дипломирала је драматургију на ФДУ у Београду и похађала магистарске студије на факултету ДАМС Универзитета у Болоњи. Хонорарно је писала за различите медије, а од 2011. запослена је у архиву Југословенске кинотеке, тренутно као виши стручни сарадник – филмски архивиста – истраживач иностране и старе филмске грађе. Од 2016. до 2023. године преводила је филмски програм са руског и италијанског језика на српски за филмску редакцију РТС-а, а од 2016. до 2018. и за агенцију „Права и преводи“.

Николај ГЛАДАНАЦ [Nikolai GLADANAC]
Монаш Универзитет, Мелбурн
glatky@email.com

БИОСКОП КАО МЕТАФОРА ИЛИ МЕТОНИМИЈА: ДВЕ КОНЦЕПЦИЈЕ И ЊИХОВО МОГУЋЕ ПОМИРЕЊЕ ИЛИ СИНТЕЗА

Од свог настанка у касном 19. веку, биоскоп је, у пракси и у теорији, удвостручена појава. У почетку се усредсредило око Лимијера и Мелијеа. Да ли је биоскоп представљање свакодневног или је упризорење измишљених светова? Ова удвостручена проблематика није избледела до данас. Дебате се настављају око релативних предности документарног и играног филма и употреби CGI и питања истине и репрезентације. Суштинске по овим питањима су теоријске расправе Сергеја Ејзенштајна и Андреа Базена. Јер некадашњи биоскоп састоји се од монтаже – другим речима, односа једног и другог кадра и односа тог односа према целини. Биоскоп је, према овом мишљењу, стилизација кроз метафору. Базен, с друге стране, избегава стилизовану манипулацију, привилегујући појединачни кадар као део истине читавог света око њега. Његов је биоскоп метонимије. Тачно је да ова два приступа представљају два погледа на репрезентацију, две концепције филма, али на чему тачно почивају ова два погледа? Тврдња је да се они заснивају не на односу између биоскопа и „стварног света“, већ уместо тога на односу биоскопа са претходним уметностима. Биоскоп за Ејзенштајна тежи музици и темпоралности, за Базена својој просторности и фотографији. Овај рад испитује њихову напетост и могуће хијазматско помирење и даје аргументе о важности такве концепције кинематографије у ери дигитализоване дестабилизације. Коначно, овај рад се осврће и на питање шта је то специфично филмско у разликовању од књижевног, будући да се ради о примарним механизмима језика – метафоре и

метонимије – у оба процеса стварања. Може ли кинематографија (с обзиром на њену иконичност, чињеницу да има само једно време и ограничену и измишљену употребу наративног гласа) остварити интерпретативне потенцијале књижевности? У раду ће се ова питања разматрати у вези са филмом Алексеја Германа *Мој Друг Иван Лапишин* (1985).

Николај Гладанац је апсолвирао компаративистику и филм на Монаш Универзитету у Аустралији. Члан је друштва за проучавање Достојевског – Australian Dostoevsky Society – и предводник истраживачке лабораторије Hegel Reading Group, коју је основала Слободанка Владив-Гловер 2020. Дипломски рад му је био на тему: “Poesis and the Interrogation of History in Cormac McCarthy’s *Blood Meridian*”. Објавио је студију “‘Transcultural’ Perspectivism and the Failure of (National) Identity in Witold Gombrowicz’s *Diary [Dzennik]*” у зборнику *Транскултурна димензија славистичких студија и компаративна књижевност* (ИКУМ, 2014). У припреми му је студија „Хегел и ’руска идеја’ Достојевског“, за посебан број часописа SEET (*Studies in East European Thought*).

Марија ГРУЈИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
marija.grujic345@gmail.com

ИЗБОР ПЕСНИКА, ИЗБОР ЛЈУБАВНИКА:
МИТ О ЕУРИДИЦИ У ФИЛМУ
ПОРТРЕТ ДАМЕ У ПЛАМЕНУ

Филм *Портрет даме у пламену* (*Portrait de la jeune fille en feu*, 2019) француске редитељке и сценаристкиње Селин Сијаме (Celine Sciamma), ослоњен на дијалогске везе са разноврсним европским уметничким и филозофским традицијама, представља један од модерних захвата у креирању филмског дела као места интерсекције и сублимирања поетичких потенцијала вишеструких уметничких медија. У том подухвату, наратив филмске приче инспирисан је поетском (литерарном) конфигурацијом мита о Еуридици, уграђеном у окосницу формирања слојева метанаративних квалитета, као и интертекстуалних и филозофских промишљања бивствовања у уметничком стваралаштву и стваралаштва у бивствовању. Овај филм поетички рекреира парадокс митске приче о Орфеју и Еуридици, тако што, с једне стране, указује на присуство митски зацртаних образаца у егзистенцијалним драмама и дилемама човека у свим временима, а са друге стране, указује на конфликт/хармонију људског избора оличеног у митским фигурама песника и субјекта његове љубави/стваралаштва. У филозофско-поетичкој основи овога филма долази се до кључног питања, а то је избор песника насупрот избору љубавника у парадоксима љубави према другоме, уметничког стварања и смисла овоземаљског живота. Песничка егзистенција, која се оцртава као парадигма свеукупног духовног и емотивног бића које дела и постоји у историјском и друштвеном контексту, успоставља доживљај чина љубави као конститутивни елемент синергије свих облика уметничког стварања, чиме се обједињује тема визуелног портрети-

сања другог са темом поетског погледа на другу личност као на себе самог. Текст указује на филозофске и уметничке импликације новог проживљавања и преиспитивања главних мотива мита о Еуридици као оквира разумевања људских егзистенцијалних и стваралачких тежњи, у којем се дилема песничког избора у контексту филмског медија јавља као сублимат загонетки уметничког дела и односа ствараоца према другом људском бићу.

Марија Грујић је докторирала на Централноевропском универзитету (Central European University) из области студија рода и популарне културе, где је и магистрала. Основне студије из опште књижевности и теорије књижевности завршила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Била је на постдокторском научном усавршавању на Фраје Универзитету у Берлину (Freie Universität Berlin) и на истраживачком боравку на Универзитету у Питсбургу (University of Pittsburgh). Запослена је као научна истраживачица у Институту за књижевност и уметност у Београду. Предавала је на Одсеку за родне студије на Централноевропском универзитету, а данас предаје у Центру за родне студије на Универзитету у Новом Саду. До сада је објавила четири књиге: *Разумети Бору Станковића: Проза интимних реалности* (2022), *Род и култура фрагментарности: Нечиста крв и Газда Младен Борисава Станковића* (2015), *Reading the Entertainment and Community Spirit* (2012) и *Бахтин и феминистичка књижевна анализа* (2007), као и низ других радова из области студија културе, филма, медија, родних студија, књижевне теорије и репрезентације. Заједно са Кристијаном Олахом организовала је научни скуп „Филм и књижевност“ (2018) и уредила међународни научни зборник радова *Филм и књижевност* (2020). Учествовала је на бројним међународним конференцијама и одржала предавања у Аустрији, Бугарској, Великој Британији, Мађарској, Немачкој, Сједињеним Америчким Државама, Француској, Хрватској и Чешкој Републици. Области њеног истраживачког рада су теорија књижевности, културне студије, родне студије, студије популарне музике, студије филма и теорија нових медија.

Ана Далеоре

Факултет за дипломатију и безбедност, Београд
anadaleore@gmail.com

ПРОДУЦЕНТСКИ МОДЕЛИ ЕКРАНИЗАЦИЈЕ РОМАНА НА ФИЛМУ

Веза између романа и филма траје колико и филм и базира се на садржајима посредством којих се ствара и реализује филмско дело. Изазов новог медија био је примамљив за све, од људи на филму до биоскопске публике. У тој вези изградио се и продуцентски однос који полази од процене сценарија и избора продуцентског модела који се на крају везује за успех филма у биоскопима.

Изабрани модел се током свих ових година допуњавао и мењао у односу на то како се мењао и филм. Битан елемент на креирању продуцентског модела у екранизацији романа на почетку је била популарност романа код читалачке публике, јер је такав филм имао већи потенцијал за успех у биоскопима. Али, нису сви романи подесни за филмски медиј, па је питање може ли добар роман да буде добар филм вероватно старо колико и први покушај да се литература екранизује. Пионир филма Жорж Мелијес је имао велики успех у биоскопима широм света екранизујући роман Жил Верна *Пут на месец* у истоимени филм. Избор најатрактивнијих сцена из романа је био његов продуцентски модел, као и трајање од 14 минута, јер филмови те дужине нису били стандард у биоскопима. Како се усавршавала и мењала филмска технологија, тако су се мењали и филмски трендови, а развио се и концепт независне продуцентске кинематографије, у којој је креативни продуцент главни иницијатор настанка новог филма.

Потреба за филмовима и даље постоји, емотивна порука и свет литерарног дела узбуђују публику, а добра прича је један од најважнијих предуслова за добар филм.

Ана Далере (Београд, 1969) дипломирала је 1992. на Факултету драмских уметности у Београду на Катедри за Филмску и тв продукцију, а 2014. је магистрирала. Завршена је на Факултету за дипломатију и безбедност на Катедри за Продукцију драмских и аудио визуелних уметности и медија у звању ванредног професора. Аутор је монографије *Значај стар система у холивудској продукцији до појаве говорног филма* (Нишки културни центар, 2008). Коаутор је монографије *Лифка и Лифке* (Југословенска Кинотека и Отворени Универзитет Суботица, 2011). Излагала је на више домаћих и међународних научних скупова и конференција. Била је гостујући предавач у филмском едукативном центру „Интеракција“, Пожега и на Академији умјетности, Бања Лука. Такође је била и члан жирија 7. Међународног фестивала анимираног филма „Константинов златник“, Ниш, 2019. године, као и селектор учесника Међународног студентског филмског кампа Интеракција, Независни филмски центар Филм Арт, Пожега (2010–2012) и селектор програма „Млади лавови“, Фестивал филмског сценарија, Врњачка Бања (2010 и 2012).

Сава ДАМЈАНОВ
JISU-Jilin University (Чангчун, Кина)
koderdam@gmail.com; koderdam@ff.uns.ac.rs

AI – КЊИЖЕВНОСТ – ФИЛМ

Ембарго, конфликт или сарадња: то су дилеме које се данас драматично исказују у промишљањима односа вештачке интелигенције и уметности. Оно што је не тако давно била високотехнолошка будућност данас је РЕАЛНО присутно и више него што смо свесни: то се односи и на вештачку интелигенцију (AI). Очито, питање сада не може бити како и да ли зауставити тај развој већ како „припитомити“ ту сферу и – у најбољем случају – функционализовати је као кооперативну људској креацији. Примери књижевне и филмске уметности који су били успешни у томе сведоче да се више не ради само о хипотези. Најзад, то је и нужност данашње цивилизације јер је немогућ повратак на премисе које су се подразумевале пре информатичке (дигиталне) ере, односно пре интернета и великих кибернетичких изума. Уколико покушамо да изаберемо неки другачији пут, осуђени смо на излазак из цивилизацијског контекста (ако је то уопште могуће?) или на опасно, неконтролисано препуштање свих подручја стварности – дакле и Уметности – вештачкој интелигенцији која неминовно формира сопствене, аутономне светове (нама често недовољно разумљиве па чак и неприступачне!). Тако бисмо уместо сарадње отворили поље кофликта са све напреднијом, моћнијом AI или – што је још погубније! – иницирали њену апсолутну незаинтересованост за бића која су је створила (а тиме и маргинализацију истих тих бића и њихових вредности). Уверен сам да ће најближа будућност бити обележена коауторством AI и људске књижевно-филмске креације, при чему ће се и даље одвијати она наша релативно аутохтона уз паралелни ток у коме ће вештачка интелигенција такође РЕЛАТИВНО сама (ре)продуковати уметничка дела...

Сава Дамјанов (Нови Сад, 1956) српски је књижевник, историчар књижевности и професор емеритус на Универзитету JISU (Чангчун, Кина). Најважније књиге:

Дамјанов: Српска књижевност искоса (изабрани књижевноисторијски и књижевнокритички радови), књиге 1–6, Службени гласник, Београд 2011–2018:

Књига 1: *Вртови нестварног* (огледи о српској фантастици);

Књига 2: *Велики код: Борђе Марковић Кодер* (студија и есеји);

Књига 3: *Српски еротикон* (еротографија у српској књижевности);

Књига 4: *Нова читања традиције 1–3* (књижевноисторијски огледи);

Књига 5: *Шта то беше српска постмодерна?* (есеји и критике);

Књига 6: *Епilog* (есеји).

Итика Јерополитика@Вук (роман), Нови Сад–Зрењанин 2014.

Also sprach Damjanov (изабрани интервјуи са коментарима), Зрењанин 2019.

Дамјанов: Искони б'В слово (изабрана проза), књиге 1–4, Агора, Нови Сад 2018–2021.

Књига 1: *Истраживање савршенства*;

Књига 2: *Колачи, обмане, нонсенси*;

Књига 3: *Ремек-делца*;

Књига 4: *Историја као апокриф*.

Драган ДИМЧИЋ

Факултет драмских уметности, Београд
dimke.d@gmail.com

IMMEMORY КРИСА МАРКЕРА: ИЗМЕЂУ КЊИЖЕВНОСТИ, ФИЛМА И НОВИХ МЕДИЈА

Интерактивно дело Криса Маркера *Immemory* објављено је на компакт диску 1998. године. На самом крају 20. века већ је било јасно да су границе између филмских родова постале јако порозне и да је све више филмова које не можете тако лако да ставите у неку од тих одавно успостављених фиока, јер су носили обележја документарног и играног али и експерименталног приступа покретним сликама. Таквом развоју највише је допринела глобална распрострањеност филма-есеја, форме која је оваплоћење идеје Александра Астрика из 1948. године о филму који ће постати „средство за писање, исто толико податно и танано као што је писани језик“. Астрик је написао и да је „филм управо на путу да нађе облик преко којег ће постати толико строг језик да ће мисао моћи да се пише непосредно на траку... Аутор пише камером као што писац пише наливпером.“ Крис Маркер је своје бављење филмом-есејом пренео и у област нових медија па је његово стваралаштво изванредан пример за проучавање пута који је направио есеј од књижевности, преко покретне слике до електронске, мултимедијалне, интерактивне форме.

Др Драган Димчић је магистар вишемедијске уметности и редовни професор на Катедри Монтаже Факултета драмских уметности у Београду. Аутор је вишемедијске инсталације „Морфејев биоскоп за самца“ (2008), супервизор монтаже на играном филму *Претпоставка невиности* (2018), режисер рокументарца *Ah, Ahilej: Live@REX* (2018), монтажер филма-есеја *Мавена* (2023). Аутор књиге *Између*

светова о Николасу Роугу, Дејвиду Кроненбергу, Теренсу Малику, Дејвиду Линчу и Алехандру Ходоровском (ДКСГ, 2018). Аутор текстова о found footage филму (Алтернативе филм-видео, 2010) и лажном документарцу (Зборник ФДУ 25–26, 2014). Преводац књиге *Изабрани дублови: Филмски монтажери о филмској монтажи* (ФДУ, 2014).

Ана ДОШЕН

Факултет за медије и комуникације, Универзитет
Сингидунум, Београд
ana.dosen@fmk.edu.rs

ПАТОЛОГИЈА УСАМЉЕНОСТИ: СТРАТЕГИЈЕ РЕПРЕЗЕНТАЦИЈЕ У РОМАНУ И ФИЛМУ *АУДИЦИЈА*

У раду се анализира питање стратегија репрезентације у роману *Аудиција* (1997) Рјуа Муракамија и истоимене филмске екранизације (1999) Такашија Микеа. Оба дела рефлектују проблеме јапанског друштва последње декаде XX века, када након пуцања економског балона и рецесије, исцрпљеност, неизвесност и отуђеност постају преовлађујући атрибути реалности. Централна тема књижевног и филмског остварења је конструкција имица коју појединац гради у условима готово епидемиолошке усамљености, у којима друштвена очекивања прате конзервативне и традиционалне обрасце и идеале, упркос неоспорној промени која се одиграла на плану мушко-женских односа. Објективизација жене као кључни мотив чита се и из самог наслова дела, али се истовремено преиспитују улога жртве и диманика моћи међу половима. Наратив предочава да се различити доживљаји стварности генеришу уз (само)обмане, илузије и халуцинације, те се питања феминитета и маскулинитета сагледавају у контексту фантазмичних перспектива. Муракамијев иронијски поступак препознаје се и у Микеовој филмској адаптацији у којој се аутор жанровски поиграва са конвенцијама реалистичне мелодраме и неklasичног хорора. Ефекат двосмислености који редитељ постиже интензивира идеју романа да је реалност неодвојива од илузије, односно да је готово немогућ бег из круга производње лажног сопства, као и прихватања и уживања у конструкту другог.

Др Ана Дошен дипломирала је 2004. године на Катедри за јапански језик и књижевност Филолошког факултета Универзитета у Београду, где исте године уписује постдипломске студије током којих се стручно усавршавала у Јапану као стипендиста Јапанске фондације. Докторирала је на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум, на смеру Трансдисциплинарне студије савремене уметности и медија. Учествовала је на бројним међународним конференцијама и објављивала више десетина радова у различитим водећим научним часописима и зборницима из области теорије медија, студија културе, филма и књижевности. Запослена је у звању ванредног професора на Факултету за медије и комуникације у Београду.

Наташа ДРАКУЛИЋ КОЗИЋ
Институт за књижевност и уметност, Београд
natdrakulic@gmail.com

ХАДЕРСФИЛД НА СЦЕНИ И НА ЕКРАНУ

Драма *Хадерсфилд* Угљеше Шајтинца комуницира с публиком преко различитих медија – као књижевни текст, позоришна представа и филм (режисера Зорана Живковића). Поред тога, она је окренута ка питањима литературе, читања, писања, као и уметничког стварања у широком спектру његових разних видова, а истовремено се бави стварношћу једне генерације која је сазрела током деведесетих година XX века, не би ли у период транзиције ушла с нествареним циљевима. Имајући то у виду, рад је усмерен на анализу интер- и метатекстуалних релација, при чему се посебна пажња посвећује мултиартистичкој и интердисциплинарној димензији дела, те његовом психолошком и филозофском аспекту. Циљ истраживања јесте да на појединачном примеру *Хадерсфилда* размотри сличности и разлике између писаног израза, сценског извођења и филмског приказивања, уз осврт на оне пасаже што се тичу појма креације.

Наташа Дракулић Козић (Нови Сад, 1991) основне, мастер и докторске академске студије српске књижевности и језика завршила је на Филозофском факултету у родном граду. Мастер рад на тему „Жена ратница у српској народној епизици“ одбранила је 2015, а звање доктора филолошких наука стекла је 2021. године одбраном тезе „Маскирање мушкарца у жену и жене у мушкарца као вид замене родног идентитета у српским усменим епским песмама“. Добитница је Награде за најбољег младог истраживача из области хуманистичких наука за 2018. годину коју додељује Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду. Пише и објављује научне радове, приказе и есеје. Члан је Удружења фолклориста Србије. Од јануара 2022. године запослена је на Институту за књижевност и уметност у Београду на Одељењу за историју српске књижевне критике и метакритике.

Дејан ДУРИЋ
Филозофски факултет, Ријека
deanduric@gmail.com

ПОДРУЧЈЕ БЕЗ СИГНАЛА И „КВАЛИТЕТНА ТЕЛЕВИЗИЈА“ У ХРВАТСКОЈ

Предмет излагања је серија *Подручје без сигнала* (2022) аутора Далибора Матанића и Анкице Јурић Тилић те редактора Далибора Матанића. Серија приказује долазак двојице ликова из метрополе у успавано и економски посрнуло провинцијско мјесто, како би покренули производњу у некој успјешној и надалеко познатој творници пропалој тијеком транзицијских процеса и малверзација, каквих је деведесетих година прошлога стољећа у Хрватској било небројено. Творница је симбол некадашњег индустријског просперитета, а престанком производње, фиктивни је градић утонуо у мртвило, бесперспективност, индиферентност, односно полагаан и болан расап, каквих се примјера данас може пронаћи у готово сваком дијелу Хрватске.

Минисерија од шест наставака сагледават ће се у контексту појаве „квалитетне телевизије“ у свијету, напосе у домени конвергенције филма и телевизије. Стога ће посебан нагласак бити стављен на особине филмичности које сувремена, „квалитетна телевизија“ настоји преузети од кинофилма. Такођер ће се размотрити у коликој се мјери хрватска серијална продукција на примјеру предложене серије уклапа у наведене трендове. Потакнуто је то ставом који уназад неколико десетљећа превладава у медијској сфери, а упућује да су телевизијске серије преузеле престиж који је некада имала дугометражна игранофилмска кинопродукција, посебице с обзиром на бављење друштвено релевантном и ангажираном проблематиком. Уједно је посриједи адаптација истоименога романа Роберта Перишића, што отвара даљње могућности успоредбе на релацији роман – филм – телевизијска серија.

Др Дејан Дурић запослен је као и ванредни професор на Одсјеку за кroatистику Филозофског факултета у Ријеци на колегијима из свјетске књижевности и филма. Подручја интереса су му компаративна књижевност, књижевност и памћење, климатска фикција те сувремени филм и телевизијске серије. Добитник је награде „Владимир Вуковић“ Хрватског друштва филмских критичара за филмску критику у 2011. години.

Матеја БЕДОВИЋ

Академија уметности, Нови Сад
matejadjedovic1@gmail.com

НЕВОЉЕ ЈЕДНОГ КИНЕЗА НА ФИЛМУ – ФИЛМСКИ НАСЛЕДНИЦИ КИН-ФОА

Жил Верн објављује 1879. роман *Невоље једног Кинеза у Кини*, деветнаести по реду у циклусу „Необична путовања“. Заплет тог романа могао би се описати на следећи начин: након што богаташ Кин-Фо сазна да је изгубио своје богатство, унајмљује убицу да га убије. Неколико дана касније, Кин-Фоу јављају да ипак није изгубио своје богатство, након чега покушава да ступи у контакт са убицом, али не успева да га нађе. Бежећи од убице којег је сам унајмио, Кин-Фо се упушта у разне авантуре по Кини. *Невоље једног Кинеза у Кини* није један од Вернових популарнијих романа али је необичним следом околности инспирисао велики број филмских и телевизијских дела који имају исти заплет – човек унајми убицу да га убије, предомисли се али сада не може да ступи у контакт са убицом. Настојаћемо да у раду анализирамо начин на који се овај основни заплет трансформише кроз више од тридесет филмских и телевизијских адаптација које смо идентификовали. Ове адаптације сежу од 1916. до 2018. и јављају се у разним кинематографијама, укључујући америчку, британску, руску, кинеску, француску и холандску, чинећи готово заборављени роман *Невоље једног Кинеза у Кини* подједнако дуговечним као што су то Вернови чувенији наслови попут *Двадесет хиљада миља под морем* и *Пут око света за осамдесет дана*.

Матеја Бедовић је апсолвент мултимедијалне режије на Академији уметности у Новом Саду. До сада је режирао велики број кратких филмова који су учествовали на разним фестивалима у Србији као и у свету. Режирао је и две кратке опере које су учествовале на Бемусу и Мокрањчевим

данима, а добиле су годишњу награду Позоришта „Душко Радовић“. Бедовић је такође учествовао на разним научним конференцијама посвећеним филму на универзитетима у Лондону, Кингстону, Бангору и Лајдену. Рад под називом “Utopia Gone Wrong: Mirages of Communist Totalitarianism in the Clockwork Mirror” је објављен у научном часопису *Historical Journal of Film, Radio and Television*, а рад под називом “An Extraordinary Parallel: Ken Russell and Dennis Potter Side by Side” уврштен је у књигу *Re:Focus – The Films of Ken Russell* у издању Единбуршког универзитета.

Бојан ЂОРЂЕВИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
nalesko1965@gmail.com

ПЕКИЋ И ФИЛМ

Иако је добро познато да је Пекић волео филм, радио на филмским сценаријима и за одређене продуцентске куће, ипак досад није систематски анализиран не само однос Пекића према филмској уметности, већ и суоднос филма и Пекићевог дела. Наш рад базираће се на четири целине. У првој биће речи о Пекићевом личном односу према филмској уметности и његовој критичкој валоризацији филмова. Друга целина посвећена је Пекићевом раду на филмским сценаријима и специфичностима тог рада коме се Пекић одао пре него што му је било дозвољено да под својим именом наступа у јавном културном и књижевном животу. У трећој целини биће размотрени филмови рађени према Пекићевим романима (ради се о филмовима *Бавољи рај* и *Време чуда*). Најзад, оно о чему досад уопште није писано биће предмет завршне анализе. Ради се, наиме, о присуству филмске нарације и филмских поступака у ткиву Пекићевих прозних дела.

Бојан Ђорђевић (Трстеник, 1965) дипломирао је, магистрирао и докторирао на Филолошком факултету у Београду. Био је виши научни сарадник Института за књижевност и уметност, као и гостујући професор Филозофског факултета у Нишу. Од 2011. године ради као редовни професор архивистике и музеологије на Филолошком факултету у Београду. Бави се архивистичком и књижевноисторијском науком, са посебним освртом на културну историју и српско-хрватске културне и књижевне везе. Заменик је главног уредника часописа *Књижевна историја*.

Драган ЂОРЂЕВИЋ

самостални истраживач
dragan.eclipse@gmail.com

BEING EMÉ: У ТРАГАЊУ ЗА ИШЧЕЗЛОМ АЛБЕРТИНОМ

Рад је посвећен епизоди из романа *Трагање за ишчезлим временом* Марсела Пруста, у ком приповедач Марсел ангажује приватног истражитеља Емеа да истражи љубавницу покојне, Марселове Албертине. Необичност овог истражитељског поступка у томе је да се он обавља у име одсутног Марселовог тела, а извештај доноси детаље о фетишима и љубавном умећу љубавнице, у којима је задовољство налазила и покојна Албертина. Описани облик протетике, који непокретном и пасивизираним Марселу омогућава да разуме своју покојну љубавницу тако што ангажује не приватног истражитеља него његово тело – у извесној варијацији препознаје се и у филму *Бити Џон Малкович (Being John Malkovich, 1999)*, у ком тело познатог глумца служи као протетички интерфејс у еротском односу који се развија између Крега (John Cusack), човека „без својстава“ и разблудне Максине (Catherine Keener). У поређењу књижевне епизоде и филма, користимо се и савременим лудистичким теоријама, које би требало да расветле аватарски, глумачки аспект љубавништва. У том смислу треба очекивати да рад предстали закључке који се тичу конвергирања књижевне уметности, филма и гејминга.

Драган Ђорђевић (1978) дипломирао је, магистрирао и докторирао на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Као независни истраживач објавио је две монографије: *Мала црна музика: хип-хоп нација, национална историја, држава и њени непријатељи* (Карпос, 2016) и *Голи живот књижевног југословенства: идеје концептуалне уметности 1960–2010* (Службени гласник, 2021) – и хипер-есеј *Марсел & Пруст: безгрешне ћелијске деобе* (КЦНС 2017).

Борис А. ЂОРЕМ

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву
davorje1i2@gmail.com

О *ЛАЈАЊУ НА ЗВЕЗДЕ* КАО РОМАНУ И КАО ФИЛМУ:
ОДНОС(И) ДВИЈЕ ВЕРЗИЈЕ РОМАНА И ФИЛМА,
ТЕ ЊИХОВА ПОВЕЗАНОСТ С ВИТЕЗОВИЋЕВИМ
АФОРИЗМИМА

У раду су у фокусу двије верзије одавно култног, те бестселер романа, намијењеног прије свега, али не искључиво, младој публици, *Лајање на звезде* аутора Милована Витезовића, књижевника, професора и редовног члана САНУ, као и истоимена, једнако чувена и такође изузетно прихваћена и пропраћена од гледалаца, филмска адаптација романа, по сценарију у коауторству Здравка Шотре, истовремено редитеља филма, и самог Витезовића. Књига се у цјеловитом облику први пут појавила 1978. године, у издању Нолита, након што је роман претходно, током 1975. и 1976. године, у наставцима штампан у листу *Младост*. До данас је *Лајање на звезде* већ издато у преко тридесет издања, а управо прво издање јесте један од извора за настајање нашега текста. У фокусу ће нам овдје, такође, бити и прво допуњено, а по реду седмо, издање овог романа, из 1998. – споменуто издање је допуњено тако да расвијетли поједине сцене из филма који се у дистрибуцији појавио исте године (чак се и многи каснији издавачи радије држе прве верзије). У редовима који слиједе, истичемо прво укратко поетичке одлике обје верзије романа, па затим њихове међусобне сродности и разлике, а након тога оцртавамо и како се ове верзије односе према филму, а заправо како су сценарио и филм као крајњи производ још више, у смислу радње и разраде догађаја, такорећи допунили верзије књиге. Сагледавајући поетике и литерарнога предлошка и филма, нећемо ни у једном ни у другом случају занемарити ни промјену улоге Витезовићевих афоризама у

обликовању дјелâ, приликом њиховог „премјештања“ из засебнога жанра у контекст поетика романа и филма.

Борис А. Ђорем (Српско [Источно] Сарајево, 1997) све своје досадашње образовање завршио је у родном граду. Мастер је српског језика и књижевности, историчар књижевности, књижевни критичар, есејиста, лектор, пјесник. На Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, одбранио је 2022. године мастер рад на тему „Поезија Јована Стерије Поповића“. На истоме факултету и на истом студијском програму пријавио се и за докторске студије из области књижевноисторијских наука. Поезија му је уврштана у многобројне зборнике и књижевне часописе, а каткад за њу јесте и награђиван. Оригиначне и прегледне научне радове, приказе књига, као и есеје о књижевности, објављује у најрелевантнијим часописима и научним зборницима – примарне области проучавања су му: Српска књижевност 18. и 19. вијека, Културна историја Срба и Јужнословенске књижевности, али и Књижевност за дјецу и омладину.

Симка БУРИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
simka.djuric@gmail.com

ОТАЦ „ИСТЕРНА“ У ВРТЛОГУ АГИТПРОПА:
ЖАНРОВСКИ ТРОПИ ВЕСТЕРНА У ПРИЧАМА
„ДЕТЕ“ И „ОКЛОПНИ ВОЗ“ ВСЕВОЛОДА ИВАНОВА

Всеволод Вјачеславович Иванов руски је и совјетски писац који је стекао огромну популарност у периоду непосредно након Октобарске револуције и Грађанског рата. Његова дела поседују одлике „петпарачке“ литературе, пре свега због авантуристичких сижеа смештених у егзотични хроно-топ Средње Азије, Сибира и Далеког Истока револуционарног времена. Ипак, због његовог специфичног, суштински филмског приповедачког стила и стилистички амбивалентних, али иновативних, такође кинематографских структурално-формалних поступака, његова поетика је подједнако високо оцењена како од стране књижевне критике, тако и широке читалачке публике. Управо ова, „филмска“ својства његових дела, али и својства структуре и садржаја која критика сматра „петпарачким“ биће у жижи нашег интересовања. Дати рад представља анализу програмских Ивановљевих прича „Дете“ и „Оклопни воз“ у контексту тропа и клишеа вестерн жанра, са чијим је каноном Ивановљево стваралаштво у толикој мери усаглашено да се у књижевноисторијској литератури каткад говори о Иванову као зачетнику својеврсне, касније у кинематографији до краја развијене категорије „вестерна с оне стране Гвоздене завесе“, адекватно именоване – истерн (или „остерн“, „црвени вестерн“). Проблематизујући питање ауторове намере у овом погледу, наш циљ ће бити указивање на паралеле, подударности и размимоилажења формалних и садржајних особености ивановљевских „истерна“ и западних вестерна. Надовезујући се на ову тему, покушаћемо и да сагледамо Ивановљева дела у ширем кон-

тексту изградње тада младог совјетског културно-националног идентитета у опозицији „западно-капиталистичком“, пре свега у светлу њиховог пропагандног потенцијала, али и да оценимо сврсисходност формалних модалитета поменутих жанрова у историјском реалитету сукоба доминантних политичких идеологија будућих учесника Хладног рата.

Симка Ђурић је студент мастер студија руске књижевности на Филолошком факултету у Београду. Њени научни радови и прикази објављивани су у низу домаћих академских часописа. Осим тога, активан је члан уредништва циришког часописа *SlavicumPress*. Предмет њеног истраживачког рада је руска књижевност модернизма и авангарде, као и културноисторијски аспекти дискурса колективног памћења и совјетског наслеђа.

Урош БУРКОВИЋ

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
uros.durkovic@gmail.com

ДЕЈВИД ЛИНЧ И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ: УВОД У РАЗМАТРАЊЕ МОГУЋИХ ВЕЗА

Присуство Дејвида Линча у српској књижевности има различите видове. Од збирки поезије, преко прозних остварења, све до критичких и есејистичких промишљања о његовој филмографији, Линчово дело изнова инспирише и често служи као важна интермедијална референца, која нечију поетику чини сугестивнијом, али и мистериознијом. Док неки аутори Линча, односно, његов опус непосредно спомињу, код других је његов утицај присутан посредно, а може се разматрати како кроз компаративне анализе уметничких средстава, тако и кроз различите облике аутопоетичких исказа, попут интервјуа или белешки. Отуда ово истраживање представља увод у разматрање широке области, које може бити корисно за даља проучавања могућих веза. Наведене идеје илустроваће се великим бројем примера, почев од поезије Звонка Карановића, Драгана Бошковића, Александра Петровића Бабића, Сенише Туцића, Маше Живковић, Стефана Гашића, Јасне Кинђић, преко романа Милоша Живковића и Далибора Пејића, све до разматрања значаја Линча за дела Драгане Мокан, Владана Кречковића, Часлава Николића, Александре Манчић, Горана Коруновића и Владимира Табашевића. Показаће се да су готово сви дугометражни Линчови филмови (од *Главе за брисање* [1977] до *Унутрашње империје* [2006]) присутни у наведеном корпусу, те ће бити дат пресек начина присуства наведених дела у српској књижевности и оцена њихове улоге.

Урош Ђурковић (Београд, 1995), након завршених основних (2018) и мастер студија српске књижевности (2019) на Филолошком факултету Универзитета у Београду, уписује

докторске студије на истом факултету где пише дисертацију о екокритичком читању књижевног дела Растка Петровића. Ради као истраживач сарадник у Институту за српску културу Приштина – Лепосавић. Учествовао је на већем броју конференција у земљи и иностранству. Пише и објављује књижевну критику, есејистику, научне и стручне радове.

Александра ЖЕЖЕЉ КОЦИЋ

самостална истраживачица
aleksandra.zezelj@gmail.com

УМЕТНОСТ *IRREALIS* АНДРЕА АСИМАНА:
ЗОВИ МЕ СВОЈИМ ИМЕНОМ – РОМАН И ФИЛМ

Рад анализира роман Андреа Асимана *Зови ме својим именом* (*Call Me by Your Name*, 2007) и истоимену филмску адаптацију у режији Луке Гвадањина (2017) преваходно из угла поетике изложене у Асимановим есејима *Лажна документа* (*False Papers*, 2000) и *Ното Ирреалис* (2021), уз осврт на ауторову мемоарску прозу *Одлазак из Египта* (*Out of Egypt*, 2019), и наставак поменутог романа *Нађи ме* (*Find Me*, 2019). Опсесивно се враћајући књижевности, сликарству и филму кроз теме сећања, прошлости, носталгије, истине, илузије, искуства, жудње, случајности, проћерданих живота, губитка, сенке, града, идентитета, интимности и одлагања смрти, Андре Асиман ствара препознатљив естетички простор, уздигнут до нивоа *Weltanschauung*-а. Метафорички контекстуализован свет којег, међу осталима, настањују Пруст, Песоа, Кавафи, Дарел, Бодлер, Хопер, Моне, Фројд, Бенјамин и Ромер, свет у којем се Александрија изједначава са Римом, Паризом или Њујорком, инспиративна је призма за испитивање прозног и филмског насловног остварења, и њихових саодноса. Испоставиће се да се нарочита привлачност романа и филма вртложи и око следећих концепата: двосмисленост, илузија телесности, саосећање, аутентичност, палимпсест, сензуалност, страст као начин мишљења. Истородног, посве синестезијског, погледа на живот/стварност, али и става да „стилизовани хаос чини суштину сваке уметности”, (бестселер) роман и (холивудски) филм *Зови ме својим именом* указују на вишезначност појма *irrealis*. Истанчане уметничке визије Асимана и Гвадањина потврђују како тезу о самосвојности књижевног и филмског медија, тако и о узбудљивом прожимању филмске и књижевне фикције.

Александра Жежељ Коцић (Београд, 1977), завршила је основне, мастер и докторске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Члан је Хемингвејевог друштва (САД), Фицџералдовог друштва (САД) и Удружења за англоамеричке студије Србије. Научни сарадник у области језик и књижевност – Институт за књижевност и уметност у Београду. Запослена је као професор енглеског језика и књижевности у Филолошкој гимназији у Београду. Књиге: *Normative Masculinity and Its Subversion in Tennessee Williams' World and Style* (2016), *Хемингвеј и род: писац у мрежи теорије* (2018), *Песник и један читалац: огледи о поезији и прози Драгана Лакићевића* (2020), *Збирка лептирова: огледи о англоамеричкој књижевности* (2021), *Ваљаревић у дијалогу* (2022). Живи у Београду.

Милош ЖИВКОВИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
miloscc.mz@gmail.com

ДА ЛИ ЈЕ МОГУЋЕ СНИМИТИ ФИЛМ О
НЕМАЊИЋИМА?:
НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ ИЗМЕЂУ СЛИКЕ И
ТЕКСТА

Истраживање се бави проблемом историјског филма у Србији и изостанком остварења посвећеног династији Немањића. Богата средњовековна књижевноисторијска грађа остаје неискоришћена и ретко се „преводи“ на велико платно. На то је указано у радовима посвећеним српским историјским филмовима али су узроци проблема недовољно тумачени. Они се не могу свести само на (важну) идеолошку подлогу. Проблематизовање жанра историјског „спектакла“ улазиће у теоријски оквир рада. Такође ће се развити и у иностраној литератури често обрађивана тема односа књижевног текста према његовој филмској адаптацији (и разлози због којих се адаптације често критикују). Тако ће истраживање дотаћи и тему интермедјалности.

У средишњем делу студије тумачили би се филмови посвећени српском средњовековљу (*Бановић Страхиња*, *Доротеј*, *Бој на Косову*) и њихов сценарио, доживљај средњовековља, њихов *медиевализам*. Интерпретација би се дотакла и идеолошког усмерења већ направљених филмова и на околности њихове рецепције. Усредсређеност сценариста на тражење мотива у епској традицији а не у житијима, хроникама и другим делима српског средњовековља такође заслужује тумачење.

У корпус истраживања би ушла и скорашња серија *Немањићи – рађање краљевине* (2018) чији неуспех треба дубље истражити и тиме осветлити шири однос домаће уметности према „великом историјском филму“. Слабости

серије указују на парадоксе и изазове са којима би се суочили и творци замишљеног филма о Симеоновој династији.

Размишљање о (не)могућности снимања филма о најпознатијој српској династији је идентитетско питање и *минус-присуство* таквог остварења захтева испитивање теме.

Милош Живковић (Београд, 1989) дипломирао је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2014. године са темом „Путовање Александра Великог у *Александриди*“, а 2016. године одбранио је мастер рад „Настанак Српске Александриде – христијанизација (византинизација) античког *Романа о Александру*“. Од јануара 2017. година запослен је на Институту за књижевност и уметност као истраживач-приправник на пројекту „Српска књижевност у европском културном простору“. Објавио је роман *Кошмарник* (2021). Докторирао је 2023. године са тезом под насловом „Српска Александрида и византијске редакције *Романа о Александру* (α и ε верзија)“.

Ивана ИГЊАТОВ ПОПОВИЋ

Висока школа струковних студија за образовање васпитача,
Нови Сад
ignjatovivana@yahoo.com

ФИЛМ ЗА ДЕЦУ И ЊЕГОВЕ (НЕ)МОГУЋНОСТИ У ОДНОСУ НА РОМАН КАО ЛИТЕРАРНИ ПРЕДЛОЖАК (ПЕТИ ЛЕПТИР И ЛЕТО КАДА САМ НАУЧИЛА ДА ЛЕТИМ)

Када се говори о уметности намењеној деци, научници и ствараоци се слажу у чињеници да се треба посебно потрудити око остварења, јер савремене генерације, којима су доступне кратке и брзе информације, нису навикле на опширност. Прилагођавањем екранизације одређеног романа младој публици, али и тренутно владајућим трендовима у филмској уметности, филм за децу постаје засебна творевина у којој проналазимо бољу или лошију верзију романа који је послужио као литерарни предлог. У раду ћемо се бавити екранизацијама, код деце и младих, популарних и награђиваних романа *Пети лептир* Уроша Петровића и *Лето када сам научила да летим* Јасминке Петровић. Популарност самих романа наставили су и истоимени филмови, међутим поставља се питање њене оправданости. Структурно гледано – филм *Пети лептир* (режију потписује Милорад Милојковић, који је учествовао и у писању сценарија уз Сару Радојковић) надмашује истоимени роман (који више личи на синопсис за филм). Модификујући извесне мотиве романа *Деца Бестрагије*, и уткивајући их у саму структуру филма, сценаристи су допунили делове приче који су у роману *Пети лептир* остали недоречени. На тај начин филм је додао својеврсну драж изворнику заокруживши причу о Злодолцима, визуелним језиком, а деци разумљивим, проговорио је о смрти и бесмртности, преплићући авантуру, фантастику и хорор. С друге стране, филм *Лето када сам*

научила да летим (редитеља Раше Андрића, који уз Љубицу Луковић потписује и сценарио) пример је да се често деси, код екранизација романа, да се пуноћа и естетска изражајност предлошка изгуби у претакању на сажет, филмски језик пријемчив гледаоцима. Роман *Лето када сам научила да летим* поетски је изражајно и симболима бременисто дело (сан, пантеизам, музика, романи), које је и прича о распаду (проузрокованим ратом), али и поновном уједињењу породице. Преточен у језик филмских слика, очишћен од поетско-симболичких елемената из поменутог романа, филм је постао огољен приказ летње авантуре једне девојчице. Елементе који недостају редитељ је покушао надоместити геговима, који су некада више, а некада мање успели, што свакако подилази публици, али не чини да се филм сврста у квалитетно и маштовито остварење.

Ивана Игњатов Поповић (1974) дипломирала је, магистрирала и докторирала на Филозофском факултету у Новом Саду. У звању професора струковних студија ради на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду. Научна интересовања усмерена су јој ка драми и сценском изразу, као и ка проучавању књижевности за децу. До сада је са студентима припремила преко 350 краћих представа (класичних, луткарских и у облику камишибај театра). С неким од њих су учествовали на Змајевим децијим играма, као и у Галерији „Павле Бељански“ у оквиру манифестације Ноћ музеја. Од 2010. активно учествује у пројектима које спроводи и подржава Педагошки факултет из Цириха (Швајцарска). Такође од 2010. учествује на тематским скуповима из области Театрологије које организује Академија уметности из Банске Бистрице (Словачка). Осим учешћа на научним скуповима у земљи и иностранству, и бројних објављених радова у тематским зборницима и научним часописима, објавила је и монографије: *Ликови у српској експресионистичкој драми* (2009), *Интуитивни свет Ранка Младеновића (драматичарски и критичарски рад Ранка Младеновића)* (2011, а 2014. је за ову књигу добила Стеријину награду за театрологију „Јован Христић“), *Ранко Младеновић – Дrame* (2014), а као коаутор потписује

Академско позориште „Промена“ Академије уметности у Новом Саду (2019), Одрживи развој у предшколском програму (2019), Кроз драмску игру до родне једнакости у вртићу (2022). Од 2020. године члан је Уређивачког одбора Дечињства. Живи у Новом Саду.

Миља ЈЕЛЕНИЋ
Југословенска кинотека, Београд
milja.jelenic@kinoteka.org.rs

ИЗА РЕЧИ [НАШ (МУЗЕЈ ФИЛМА)]

Нова стална поставка Југословенске кинотеке и привремена изложба о Арсену Диклићу под називом „Од речи до филма“, као две студије случаја, откривају проблематику представљања вишезначности књижевности унутар корпуса филма на просторима од времена пионира филма до распада Југославије у оквиру друге целине поставке. Са друге стране, подцелина Екранизације представља својеврстан омаж литерарним предлошцима Бранислава Нушића, иза чијег имена се крије више од четрдесет екранизованих наслова. Затворени круг од речи у књизи, преко адаптираног сценарија, књиге снимања, преко филма, назад до речи за легенду која описује филм који је настао према књизи. Утицај прве филмске пројекције из угла писца до речи иза филма на крају меандра друге целине. Наратив поставке иза речи наш у првој студији случаја и филма иза речи кроз другу студију случаја. Кроз сведочанства Лордана Зафрановића, са којим је ауторка сарађивала и на сталној поставци и на привременој изложби о Арсену Диклићу, отвориће се нова читања оригиналног сценарија „Дјеца Козаре“ који је био изложен у Југословенској кинотеци у новембру 2022. године. Спрега речи у наведеном низу и криве по којој можемо пратити филмове базиране на литерарним предлошцима домаћих аутора, а који су ненаметљиво унутар корпуса нове сталне поставке биће тема излагања.

Др Миља (р. Стијовић) Јеленић (Београд, 1987) докторирала је 2015. при Семинару за музеологију и херитологију на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду. Од 2010. до 2015. године као докторанд била је ангажована у

настави на предметима Музеологија и Историјски модели музеализације код доцента др Ненада Радића. Као сарадница Централног института за конзервацију у Београду (2014–2017), била је уредник публикације која је пружала преглед, као и смернице за политике отвореног приступа у музејским институцијама широм света. Посебна пажња била је посвећена стању и односу према концептима и пракси отвореног приступа у српским институцијама наслеђа. На позив Министарства културе и информисања Републике Србије 2017. године, придружила се Експертском тиму за дигитализацију културне баштине. У сарадњи са тимом написала Смернице за дигитализацију културног наслеђа у Србији и Правилник о дигитализацији културног наслеђа. Као главни кустос Југословенске кинотеке у Србији (од 2017. године) била је руководилац пројекта прве сталне поставке Југословенске кинотеке, а која је награђена за најбољи музеј у Србији 2021. године од стране Националног комитета ICOM Србија. Ауторка је бројних привремених изложби од којих су најзначајније Оливера Марковић, Светислав Иван Петровић, Арсен Диклић: Од речи до филма. Била је уредник каталога нове сталне поставке под називом „Наш музеј филма“. Изабрана у научног сарадника при Институту за позориште, филм, радио и телевизију из области друштвено-хуманистичких наука, ужа област студије културе (фебруар 2022).

Анте ЈЕРИЋ

Филозофски факултет, Ријека
ante.jeric@ffri.uniri.hr

ТРАНСФОРМАТИВНА ИСКУСТВА У ЗНАНСТВЕНОЈ ФАНТАСТИЦИ: ТЕД ЋАНГ

Моје излагање бит ће посвећено интерпретацији знанственофантастичне приче Теда Ћанга (Ted Chiang) „Liking What You See: A Documentary“. Ћанг своју причу, расписану као транскрипт документарног филма, гради на премиси да физички изглед неке особе – односно њена „атраktivност“ – значајно утјече на њезина искуства у различитим контекстима гдје би то својство требало бити потпуно ирелевантно. Ћанг у свој дијегетски свијет уводи новум у виду калиагнозије – једноставне и реверзибилне операције која у пацијентовом уму блокира стварање емотивних реакција на перцепцију лица: пацијент је након калиагнозије још увијек способан разлучивати лица и њихове карактеристике, али више не реагира на њих емоционално, односно не ствара спонтане вриједносне судове, чиме се незаслужена предност коју имају атраktivни људи анулира. Ћанг истражује филозофске, социолошке и психолошке реперкусије посљедица појаве и дисеминације такве технологије кроз перспективе различитих ликова својег „документарца“ те, у манири најбоље знанственофантастичне литературе, пишући о потенцијалној будућности коментира актуално друштво.

У свом излагању представит ћу подвргавање калиагнозији као трансформативно искуство које мијења особу по неким релевантним карактеристикама те, као такво, представља проблем за теорију рационалног одлучивања. Трансформативно искуство неке особе мијења ту особу на такав начин да она након тог искуства – ако као критериј узмемо релевантне особине – више није иста особа. Дакле, ако се особа једних преференција подвргне калиагнозији, онда ће се по дефиницији њезине преференције нужно промијенити.

Будући да рационални избор захтијева бирање према властитим преференцијама, постаје немогуће одредити које би преференције на пресудан начин требале одредити тај избор: преференције особе која је постојала прије подвргавања калигнозији или преференције особе која ће настати након калигнозије? Излагање је посвећено различитим одговорима које Панг у оквиру своје приче сугерира на овако постављено питање.

Анте Јерић ради као асистент на Филозофском факултету у Риједи. Докторанд је на Знанствено-истраживачком центру Словенске академије знаности и умјетности (ЗРЦ САЗУ). Објавио је књигу *Uz Malabou: profili suvremenog mišljenja*.

Филип ЈЕШИЋ
самостални истраживач
jesicf19@gmail.com

ИГРОМ ПРОТИВ СВАКОГ ЗЛА:
ЈЕДНА МОГУЋА ПАРАЛЕЛА ИЗМЕЂУ ПРИПОВЕТКЕ
„ИГРЕ“ АНТОНИЈА ИСАКОВИЋА И ФИЛМА
ЖИВОТ ЈЕ ЛЕП РОБЕРТА БЕНИЊИЈА

Примарно усмерење овог рада засновано је на потреби да се Исаковићева приповетка „Игре“ (из збирке *Панрат и ватра*) проучи у поредбеном контексту са филмским остварењем *Живот је леп* (*La vita è bella*) италијанског глумца и режисера Роберта Бенињија. Осим тога, указаћемо и на сличности које Исаковићево прозно дело има са делима других српских стваралаца послератне прозе која тематизују дечју игру и која поседују потенцијал за филмско читање (проза И. Андрића, Д. Киша и Г. Олујић). Поменути уметничка дела представљају реакцију на период Другог светског рата и поседују тенденцију за осветљавањем неких социјалних питања везаних како за директан утицај ратног стања на друштво, тако и за период након рата. Представа игре неретко је и суморна и сурова слика стварности, која се везује за судбину појединаца и(ли) оних група највише погођених ратом (припадника јеврејске заједнице), али и поремећај вредности које се понајбоље уочавају на микроплану (плану индивидуе) и њеног односа према окружењу. Игре код Исаковића и Бенињија играју старији, који преузимају улогу деце и кроз поступке онеобичавања појава којима су окружени у великој мери приказују положај који у друштву заузимају. Актери игара замењују позиције и њихова игра тада има другачији циљ од забаве – борба против стварности која води у егзистенцијалну пропаст.

Филип Јешић (Чачак, 1993) основне и мастер студије српске књижевности завршио је на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Мастер радом конкурисао је за Награду за најбољи есеј Матице српске. Пише кратку прозу и есеје, које до сада није објављивао. Тренутно живи и ради у Чачку.

Бојан ЈОВИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
userx64@live.com

ПОСТУПЦИ РЕСЕМАНТИЗОВАЊА У
ЕКРАНИЗАЦИЈАМА РОМАНА
ФИЛИПА К. ДИКА *ДА ЛИ АНДРОИДИ САЊАЈУ
ЕЛЕКТРИЧНЕ ОВЦЕ?*

У саопштењу се разматрају хотимичне и нехотичне значењске промене до којих долази у играним и анимираним екранизацијама романа Филипа К. Дика *Да ли андроиди сањају електричне овце?* Указује се на нарочит одабир елемената из Диковог сложеног дистопијског књижевног света, њихово допуњавање или измену, почев од избора наслова филма Ридлија Скота *Blade runner – Истребљивач* (1982), преузетог од истоименог романа Алана Е. Нурса из 1974, увођења термина „репликанти“ до прилагођавања атмосфере, ритма и погледа на свет романа код Скота и у потоњем филму Денија Вилнева *Blade Runner 2049* (2017), пратећим краткометражним анимираним / играним филмовима *Помрачење 2022, 2036: Освиг Нексуса, 2048: Нема бекства*, и телевизијске серије *Blade Runner: Црни лотос* (2021–2022).

Пажња се поклања и активираним контекстуалним значењима садржаним у традицији књижевних дела везаних за стварање и употребу вештачких човеколиких бића, од библијске традиције до Карела Чапека, такође и филмских остварења која деле исти или сличан универзум (*Војник*, 1998, по сценарију Дејвида Веба Пиплса, сценаристе Скотовог *Истребљивача*).

Бојан Јовић (1963) је научни саветник и директор Института за књижевност и уметност у Београду. Ангажован је на задацима проучавања односа српске и европске авангардне, (научно)фантастичне, утопијске и озбиљно-смешне књижевности, као и поређења општих особина и историјата на-

ших и страних књижевних родова, врста и жанрова. Такође проучава поетичке особине српске књижевности XIX и XX века, и теоријско-методолошка питања везана за компаратистику и науку о књижевности. Руководилац је пројеката „Упоредна истраживања српске књижевности (у европском контексту)“ 2006–2010; „Српска књижевност у европском културном простору“ 2011–2019; научног одељења „Упоредна истраживања српске књижевности“ од 2020. године. Био је уредник у *Књижевној речи*, „Итаци“, „Езотерији“, „Стубовима културе“, „Zepher Book World“-у. Главни је и одговорни уредник *Књижевне историје* од 2016. Објавио је пет монографија, двестотинак стручних радова и двадесетак превода са енглеског, немачког, француског и италијанског језика.

Јована ЈОСИПОВИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
jovanajo90@gmail.com

МИТ И НАРОДНА КЊИЖЕВНОСТ – ПУТЕВИ И ПРЕПРЕКЕ ДО СРПСКОГ ФИЛМА

У раду се даје типолошки преглед српских филмова који су сачињени према мотивима домаће народне књижевности и у ширем смислу мита. Издавају се филмови који тематизују епске песме: песму о почетку буне против дахија (први српски играни филм *Карађорђе*, 1911); песму о Бановић Страхини (два филма из 1981. и 2021); циклус косовских песама (филм *Бој на Косову* из 1989; нови филм који се снима у режији Предрага Антонијевића); песме о Марку Краљевићу (филм из 2015. и нови филм који се снима у режији Дејана Зечевића). Затим, постоје две екранизације народне баладе „Хасанагиница“ (1967, 1983) и један филм који представља екранизацију народних бајки „Златна јабука и девет пауница“ и „Баш-Челик“ (*Чудотворни мач* из 1950). Од филмова који настају према предлошку ауторске приповетке базиране на фолклорном материјалу наводи се филм *Лептирица* из 1973. и прави се осврт на друге филмове Ђорђа Кадијевића остварене на сличној основи. Други део рада се бави испитивањем разлога услед којих фолклорна и митска подлога није у довољној мери препозната као плодна грађа за српски филм. Као подстицај за померање фокуса ка аутохтоној фолклорној и митској традицији у домаћој филмографији, упућује се на одговарајуће читање прозе Слободана Џунића. Евентуално, и романи Александра Тешића се могу видети као материјал који би инспиративно деловао при креирању сценарија за нека будућа филмска остварења.

Јована Јосиповић (Ужице, 1990) основне и мастер студије завршила је на Филолошком факултету у Београду на групи Српска књижевност и језик. У току студија освојила

је награду из фонда Владан Неђић катедре за Српску књижевност са јужнословенским књижевностима, и награду из фонда Радмила Поповић за најбољи дипломски рад из предмета Српска књижевност XX века. На истом факултету одбранила је докторску тезу 2023. године. Од априла 2018. године запослена је у Институту за књижевност и уметност у Београду. Тренутно ради на одељењу Историја српске књижевне критике и метакритике.

Марија КОПРИВИЦА ЛЕЛИЋАНИН
SAE Institute Alta Formazione Artistica e Musicale, Милано
m.lelicanin@sae.edu

МОЋ ЈЕЗИКА У ЧИТАЊУ ФИЛМА: ОД РАНИХ АНАЛОГИЈА ДО МУЛТИМОДАЛНОСТИ

У овом раду преиспитано је лингвистичко-семиотичко читање филма, почев од аналогичности између језичких и филмских јединица, до њених коначних превазилажења и савремених медијских усложњавања. Приступ „филмских семиотичара граматицара“ био је нарочито популаран током шездесетих година прошлог века у оквиру језичког преокрета и структурализма, да би током наредних деценија био критикован, а данас занемарен и напуштен. Уочено је да су ограничења раних, пре свега, синтагматских анализа условљена тадашњим развојем лингвистике, будући да је семиотика филма почињала тамо где се лингвистика завршавала: на нивоу реченице. Померањем са плана синтаксе на план дискурса, превазиђене су морфолошке аналогичности и артикулације, а лингвистика и посебно социјална семиотика данас омогућују шире и дубље разумевање филмског језика. На аналитички потенцијал теоријско-методолошких разматрања Меза, Пазолинија и Ека, у овом раду се надовезујемо основним елементима филмске мултимодалне анализе. Овај интегративни приступ настоји да обједини антрополошко-културолошке, екстракинематографске аспекте и синтагматско читање филма са Халидејевим језичким метафункцијама. Дат је предлог методолошког инструмента којим се пружа потпунији увид у интерсемиотички однос различитих ресурса у креирању значења. У раду је указано на неколико различитих литерарно-кинематографских прожимања у контексту уметничког стваралаштва на италијанском језику, било да је реч о интертекстуалности и књижевним референцама на платну, филмским тумачењима социолошких и филозофских концеп-

пата или новијим примерима интермедјске и трансмедјске нарације зачете у италијанском криминалистичком роману.

Марија Копривица Лелићанин докторирала је на Филолошком факултету на катедри за италијански језик и књижевност 2014. године. Од 2013. до 2023. радила је као академски координатор SAE Института у Београду, а од 2021. предаје је на основним студијама на SAE Институту у Милану на предмету Теорија и методи медија (8 ESPB). Такође је ангажована на мастер програму SAE Института UK на предмету *Research and Theoretical Practices*. Предавала је у Београду, Бањој Луци, Цакарти, Лондону, Ливерпулу, Милану итд. Била је стручни консултант за академска питања у продукцији документарног филма, емитованог поводом двадесетпетогодишњице оснивања SAE Института у Милану. Ко-аутор је књиге *Studiare i creative media* (UTET, Торино) и аутор бројних академских радова из области италијанистике, анализе дискурса и студија културе и медија.

Тијана КОПРИВИЦА

Институт за славистику Универзитета у Бечу
tijana.koprivica@univie.ac.at

ОД РОМАНА ПРЕКО ФИЛМА ДО ФИЛМА У
РОМАНУ:
МЕДИЈСКЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ *ЛЕТА КАДА САМ
НАУЧИЛА ДА ЛЕТИМ* ЈАСМИНКЕ ПЕТРОВИЋ

Најнаграђиванији, најпопуларнији и најпродаванији роман за младе Јасминке Петровић *Лето када сам научила да летим*, објављен 2015. године, до сада броји чак једанаест издања, а однедавно је и део изборне лектире за 7. разред основне школе. Истоимени филм у интернационалној копродукцији, чији је сценарио према роману написала Љубица Луковић и који је режирао Радивоје Андрић, приказан је 2022. године. Паралелно са почетком приказивања филма објављено је и специјално издање романа, обogaћено фотографијама са снимања филма у својству илустрација, као и коментарима који се тичу самог процеса снимања. Намера овог рада, пре него да кроз призму императива веродостојности испитује однос између филмске адаптације и литерарног предлошка, јесте да укаже на књижевне поступке и филмске технике употребљене у два различита медија како би се пренела прича о одрастању, сазревању, суочавању са породичном и колективном прошлошћу. Посебна пажња ће притом бити посвећена поменутом специјалном издању романа, и то односу који се успоставља између текста и интегрисаних фотографија, начину њиховог садејства у новонасталој интермедјалној творевини и интерпретативним могућностима које такво дело пружа. Осим тога, интегрисане фотографије ће се разматрати и као знак материјалности филмског медија унутар вербалног окружења: с једне стране, одабир кадрова из дигитално снимљеног филма и њихово преношење у други медиј у форми фотографије евоцира и симулира почетне

облике медија филма; с друге стране, реферирајући се фотографијама на сопствену филмску адаптацију, специјално издање овог романа успоставља метарефлексивну раван о сопственој медијалности.

Тијана Копривица тренутно похађа докторске студије на Институту за славистику Универзитета у Бечу. У свом докторском истраживању проучава интермедијални аспект илустрованих књига поезије југословенске историјске авангарде, односно промену овог аспекта кроз различита издања поменутих књига и импликације те промене. Основне и мастер студије је завршила на Филолошком факултету Универзитета у Бечу, на програму Српска књижевност и језик са компаратистиком (2017), односно на програму Српска књижевност (2018). На Институту за славистику Универзитета у Келну завршила је мастер студије на програму Културна и интелектуална историја између Истока и Запада (*Cultural and Intellectual History between East and West*, 2019). Уређује рубрику Књижевна критика у *Web časopisu za književnost Eckermann*. Преводи са италијанског и енглеског језика.

Лариса КОСТИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
larisa.kostic@ikum.org.rs; lara_malic@hotmail.com

ПАНОРАМА СЕЋАЊА: КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА КРОЗ ПИСМА И ФИЛМОВЕ ВУКИЦЕ ЂИЛАС

Предмет излагања су живот и рад београдске уметнице, активисткиње и преводитељке Вукице Ђилас на основу њених кућних филмова (*home movies* 1970–199?) и епистолярне грађе која се донедавно чувала у Историјском музеју Србије у оквиру заоставштине Митре Митровић. „Неуморан конзумент културе“ (С. Шијан) и пионирка женске експерименталне кинематографије – још за живота су је сарадници и блиски пријатељи сматрали свестраном и атипичном појавом, неухватљиву у формама својих вишеструких талената. Њени дневнички записи несвакидашњи су пример документарног наслеђа на просторима бивше Југославије. У филмовима, али и писмима које је спорадично размењивала с мајком, појављују се имена многих протагониста интелектуалне и културно-уметничке југословенске сцене – Томислав Готовац, Желимир Жилник, Душан Макавејев, Бата Ченгић, Пуриша Ђорђевић, Карпо Аћимовић Година, Радомир Константиновић, Марина Абрамовић, Младен Стилиновић и други. У кратким секвенцама појављује се и њен вишегодишњи партнер Бранко Вучићевић, а провлаче се и призори из њиховог свакодневног живота и путовања по Ровињу, Паризу, Цириху, Њујорку...

Компаративном анализом визуелне реторике њених филмова и сачуваних писама, успоставља се упечатљив мозаик једног сегмента београдског културног живота од преко двадесет година (од шездесетих до почетка деведесетих).

Лариса Костић (1991) запослена је у Институту за књижевност и уметност у Београду од 2015. године као библи-

отекар-информатичар и истраживач-сарадник. Тренутно је докторанд на Филолошком факултету Универзитета у Београду, модул Култура, где завршава рад на тези „Мемоарска и епистоларна грађа као извор за књижевну историју: архивистичко-документаристички приступ“. У међувремену је радила и као асистент за податке у Дата центру Србија за друштвене науке у периоду од 2015. до 2020. Од септембра 2020. године, члан је редакције научног часописа *Књижевна историја*.

Области интересовања: документарна и архивска грађа, књижевна историја, културна историја, дигитална архивистика.

Јелена КУСОВАЦ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
jelena.kusovac@gmail.com

ФИЛМ *БАЈКА* АЛЕКСАНДРА СОКУРОВА: ЗАЧАРАНИ ИСТОРИЈСКИ КРУГ И У ЊЕМУ – МАСА

У овом раду биће речи о интердисциплинарном уметничком приступу у филму *Бајка (Fairytale)* (2022) Александра Сокурова, једног од назначајнијих режисера данашњице. Овај експериментални документаристичко-анимирани филм представља најоригиналније филмско остварење Александра Сокурова, али и стављање тачке на тему живота диктатора, која нам је позната из његових претходних филмова. Монохроматика, цртежи и графика представљају необичан визуелни код за Чистилиште у којем се овог пута срећу Стаљин, Хитлер, Мусолини и Черчил и разговарају пред Вратима о историјском процесу, баналној свакодневици или о својим фантазмима, који су довели (или ће довести) до неопростивих трагедија, погибија милиона људи и нестајања народа. Сокуров комбинује документарну хронику и архивске материјале са анимираним ликовима вођа и тиме ствара застрашујућу атмосферу свеprisутне тираније, испресецане лаконичним и саркастичним репликама „јунака“, али и поставља круцијално питање: да ли смо коначно дорасли да прекинемо ток историје и престанемо да од обичних људи стварамо вође, идоле и диктаторе?

Др Јелена Кусовац је ванредни професор на Филолошком факултету у Београду, где је 2005. године дипломирала (група: руски језик и књижевност), а затим и магистрирала на смеру Наука о књижевности (теза: „Философеме ’бытие’ и ’абсурд’ в пьесе *Елизавета Бам* Даниила Хармса“) 2010. године. Одбранила је докторску тезу под називом „Концептуална уметност Павла Пеперштејна“ (*Концептуальное*

искусство Павла Пепперштейна), такође на Филолошком факултету у Београду 2018. године. Учествовала је на тридесетак међународних и домаћих конференција у земљи и иностранству. Објављивала је радове у часописима и тематским зборницима: *Славистика*, *Toronto Slavic Quarterly*, *Slavic Almanac*, *Quaestio Rossica*, *Зборник матице српске за славистику* и др. Објавила је монографију *Од апсурда до психоделије* (2021).

Блаженка ЛАКЕТИЋ ТРИВУНЧИЋ
Универзитет Сорбона, Париз
blazenkatrivuncic@gmail.com

ОД СЕМАНТИКЕ И ЕСТЕТИКЕ ФИЛМСКЕ
НАРАЦИЈЕ КА КЊИЖЕВНИМ И КУЛТУРНО-
ИСТОРИЈСКИМ САДРЖАЈИМА:
ПРОБЛЕМ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ И РЕЦЕПЦИЈЕ
СРПСКОГ УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА У ТРЕЋОЈ
ГЕНЕРАЦИЈИ СРПСКО-ФРАНЦУСКИХ
БИЛИНГВАЛА У ПАРИЗУ

У интеркултуралном и мултилингвалном окружењу рецепција уметничког дела на српском језику зависи од бројних социолингвистичких и културолошких чинилаца на општем и индивидуалном плану, од којих су најзначајнији степен познавања српског језика, одржавање веза са српским културним наслеђем, унутрашња и спољашња мотивација савременог конзумента. Општа питања интерпретације и рецепције српског уметничког дела произашла су из нашег педагошког рада у образовању на српском језику треће генерације српско-француских билингвала, истраживачког рада о утицају француског језика на српски у српској дијаспори у Париском региону и из сарадње са српском заједницом и институцијама у области организације и реализације културних програма на српском језику. Корелативно-интегративна прожимања саме природе уметности изворишта су најдубљих духовних слојева, а тумачење и усвајање садржаја у трећој генерацији српско-француских билингвала у многоме је одређено и методичким интерпретативним умећем. Циљ рада је приказ иновативног приступа интерпретацији уметничког дела у специфичном окружењу и унапређивање литерарне анализе на основу разумевања семантичких слојева филмске уметности на примеру филмског и књижевног остварења *Шешир професора Косте Вујића* коришћењем дигиталног

алата Tinklink. Трајање свих облика културних активности на српском језику у расејању, у чијем су подтексту питања идентитета, директно је условљено неговањем љубави ка српској култури, али и развијањем способности у најмлађих нараштаја ка пријемчивости садржаја из српске уметности.

Блаженка Лакетић Тривунчић, професор српског језика и књижевности, дипломирала на Филолошком факултету у Београду, докторанд је на Сорбони са докторском тезом „Језичка интерференција између француског и српског језика на основном лексичком нивоу“. Члан је Лингвистичког научно-истраживачког центра на Сорбони (CELISO), учесник више стручних семинара и међународних скупова из области србистике и културе, аутор међународних пројеката и стручних чланака. Поседује двадесетогодишње искуство у образовању. Радила је као наставница у основној школи у Београду, а потом као наставница допунске наставе на српском језику у Париском региону и као координатор образовно-васпитног рада у Француској, Италији, Словенији и на Малти Министарства просвете Републике Србије. Уз сараднички рад са удружењима, уметницима, културним и просветним институцијама у Србији, региону и дијаспори, организовала је и реализовала бројне културне програме. Допринела је оснивању библиотека, развоју библиотечких фондова и промоцији образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству. Носилац је Светосавске награде Министарства просвете Републике Србије.

Драгана ЛИСИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
lisic.dragana@jzmaaj.edu.rs

ГОСПОЋА ДАЛОВЕЈ – КЛАСИК ВИРЦИНИЈЕ ВУЛФ И ЊЕГОВО ФИЛМСКО ЧИТАЊЕ

Рад се бави анализом класика *Госпођа Даловеј* Вирциније Вулф, имајући у виду роман и његову филмску адаптацију, будући да су дела поменуте ауторке често и екранизована. Компаративно се посматрају сам роман из 1925. године и истоимени филм редитељке Марлен Горис (Marleen Gorris) настао скоро седам деценија касније, 1997. године, пратећи сличности и разлике и анализирајући предности једног медија у односу на други. Полази се од претпоставке да је филм обогатио рецепцију дела, реактуелизовао га, те унео елементе који су у књизи тек наговештени, попут теме Првог светског рата, а и надоградио постојеће мотиве, попут контраста између главне јунакиње у младости и у зрелом добу, поставивши две глумице за исту улогу. С друге стране, поставља се питање шта остаје само у прози, непреносиво на филмско платно, попут мисаоне асоцијативности и недовршености исказа. Анализира се како уводна сцена, односно њена промена, прави заокрет у разумевању самог дела, померајући фокус на тему која је стављена у први план.

Драгана Лисић (Нови Сад, 1998) основне и мастер студије српске књижевности завршила је на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Тренутно похађа докторске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду, где је и запослена као истраживач – приправник. Паралелно студира од 2023. године и театрологију на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву. Учествовала је на више научних скупова у земљи и иностранству. Бави се књижевношћу 20. века, као и писањем поезије – збирка *Траговима...* (2022) – и критиком.

Анђелка ЛУТОВАЦ

Средња стручна школа, Бијело Поље
andjelikus992@gmail.com

ФИЛМ *СВЕТО МЕСТО* ЂОРЂА КАДИЈЕВИЋА КАО ЕКРАНИЗАЦИЈА ГОГОЉЕВЕ ПРИПОВИЈЕТКЕ „ВИЈ“

У овом раду разматраћемо питање транспонована књижевног дјела у простор филмске умјетности. Филм *Свето место* Ђорђа Кадијевића настао је по мотивима Гогољеве приповијетке „Виј“. Гогољево дјело свакако јесте од оних која су примамљива због своје сликовитости, представљачког елемента и читавог каталога фантастичних бића која код њега налазимо. Оно је подложно интерпретацији, али никада не може остати у њеној сијенци због својих домета које Кадијевић описује као изазов и ризик. Ово није једино Кадијевићево остварење у ком успоставља везу са умјетношћу ријечи. Његови филмови *Лептирица* и *Дарови моје рођаке Марије* откривају да је Кадијевић према књижевности изградио активан, преиспитивачки однос, што неизбјежно доводи до промјена у наративу, значењу мотива, традиционалних фигура чинећи препознатљиву атмосферу филмова. Компаративним приступом посматраће се на који начин је категорија фантастичног измијенила свој карактер у филму увођењем реалистичке мотивације и смијештањем јунакиње у социјални контекст уз задржавање извјесних архетипских образаца, те амбивалентне природе јунакиње која код осталих ликова, али и публике, подстиче осјећање страха, што ово дјело смјешта у жанровске оквире хорора. Филм настоји да изазове осјећање страха као естетску реакцију, али и сазнајни механизам, првенствено на један интуитиван начин који се разјашњава накнадном умном анализом и претпоставља извјесно читалачко и гледалачко искуство, као и подложност оваквој врсти утисака. Рад ће сагледати сказ као наративни поступак близак подједнако писцу и режисеру, али са различитим разрешењима.

Анђелка Лутовац (Беране, 1992) дипломирала је на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета Универзитета у Београду („Хришћанска митологија Љубомира Симовића“), након чега је завршила мастер студије („Мотив лудила у драмама Љубомира Симовића“). Пише поезију и лирску прозу. Ради као професор на замјени у основној и средњој школи.

Новак МАЛЕШЕВИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
malesevicnovak@yahoo.com

КАКО ЕКРАНИЗОВАТИ ФИЛОЗОФИЈУ?: СЛУЧАЈ *БРАЋА КАРАМАЗОВИ*

Идејна основа романа *Браћа Карамазови* темељи се на двије равни: а) атеистичко-антитеистичкој коју, као два различита мотивациона тока, зачиње Иван Карамазов и б) рајској перспективи заснованој на опросту и покајању која се наративно и филозофски уобличава у поглављу „Руски монах“, те, имплицитно, и кроз ликове Аљоше и Дмитрија Карамазова. Циљ истраживања јесте да утврдимо да ли су, у којој мјери и на који начин ове двије равни присутне у америчкој и руској екранизацији *Карамазових*. Концентрисаћемо се, дакле, на америчку филмску адаптацију овог романа у режији Ричарда Брукса (Richard Brooks) из 1958. и руску екранизацију у режији Ивана Пирјева (Иван Пырьев) из 1969. године. Посљедично, наша анализа даће одговор на питање у којој мјери медиј условљава структуру приказивања и саопштавања комплексних мисаоних цјелина и какве посљедице то оставља по смисао (књижевног/филмског) умјетничког дјела у цјелини.

Новак Малешевић (Сарајево, 1988) дипломирао је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду, гдје је 2019. одбранио докторску дисертацију под називом „Теорија деконструкције и афирмација ниҳилизма у роману *Зли дуси* Ф. М. Достојевског“. Запослен је на Институту за књижевност и уметност из Београда.

Александра МАНЧИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
aleksandra.mancic@gmail.com

ПСИХОАНАЛИЗА, ФИЛМИЧНОСТ И ЛИТЕРАРНОСТ: МАРГИНАЛНА ПИТАЊА

Предлажем излагање у којем ћу се бавити питањем маргиналца и маргиналности у вези са појмовима и мотивима психоанализе као традиције теоријске мисли, на филму, укрштено са питањима њене „литерарности“ и њене „филмичности“. Узимам пример филма француског режисера Арноа Деплешена (Arnaud Desplechin) *Џими П.* (*Jimmy P. Psychotherapy of a Plains Indian*), из 2013. године, снимљеног на енглеском језику. Овај филм и сам у себи има низ елемената маргиналности од самог настанка. *Џими П.* повезује изговорену и писану реч са њеним приказом у филму кроз преиспитивања различитих доживљаја реалности и комуникације, спајајући на тај начин квалитете „филмичности“ и „литерарности“ и узимајући их као конститутивне за свој настанак.

Филм *Џими П.* критичари жанровски одређују и као психоаналитички вестерн. У његовој основи стоји чудна, противречна, вишестрана књига *Стварности и сан. Психотерапија Индијанца са Висоравни* (*Reality And Dream: Psychotherapy of A Plains Indian*) Жоржа Девереа (Georges Devereux), написана на енглеском и објављена у Америци 1951. године. Жорж Девере, Јеврејин који је из аустроугарског Баната прешао у Париз и постао француски интелектуалац, а затим се, бежећи од рата и прогањања иселио у Америку, анализира човека из индијанског племена Црна Нога, Џимија Пикарда, америчког ветерана Другог светског рата, чије пост-трауматске тегобе се везују за његове породичне односе и за сукоб између његовог етничког порекла и културе беле Америке. Модерни етнопсихијатри често на специфичне начине анализирају досељенике из различитих

земаља, али у овом филму (као и у књизи, уосталом) управо досељеник, који није нашао своје место у новој средини, анализира аутохтоног становника који је изгубио своје место у средини у којој живи. Деплешен верно прати Девереову књигу у својој адаптацији за сценарио, а глумачка извођења Бенисија дел Тора и Матјеа Амалрика (Mathieu Amalric) на своје начине развијају причу о односима између аналитичара и анализанта.

Др Александра Манчић, преводилац и есејиста, научни саветник Института за књижевност и уметност, бави се истраживањима превода и превођења у светлу проблематике идеологије књижевног текста, филозофије језика, међукултурне комуникације, етике и поетике; развоја превођења и мисли о превођењу у српској култури током XX века; превођења између српске и медитеранских књижевности (шпанске, француске, италијанске) у рано модерно доба. Аутор је књига *Мистицизам и опресија* (2020); *Егзотизам и канибализам* (2017); *Бордано Бруно и комуникација. Превођење идеја* (2015); *Ствари које нас превазилазе. Увод у превођење идеја* (2013), *Превод и критика* (2010), *Прстом анђела по снегу. Оглед из мистике* (2010), *Моје тело није обмана маите. Сервантесове вештице* (2009), *Ветрењаче на језик. Дневник превођења Дон Кихота* (2005), *Проверзије. Огледи о шпанским преводима из српске књижевности* (1999), као и низа текстова о различитим питањима књижевног превођења, транскултурним и трансдисциплинарним темама. Превела је стотинак књига са шпанског, француског, италијанског и енглеског језика.

Јелена МАРИЋЕВИЋ БАЛАЋ

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
mitojelija@gmail.com

ЕПСКИ ЕТОС И СРПСКА КИНЕМАТОГРАФИЈА

Рад би требало да осветли одабране филмове домаће кинематографије у односу на усмене традиционалне вредности и културу, примарно кроз призму јунака и његовог окружења. Ради се, наиме, о филмовима *Национална класа* (1979), *Последњи круг у Монци* (1989), *Ни на небу ни на земљи* (1994), *Мали Будо* (2014), *Јесен самураја* (2016) и *Јужни ветар* (2018). У српској књижевности проблем је задат романом *Кад су цветале тикве* (1968) Драгослава Михаиловића, па ће и филмови бити самерени са овим књижевним делом. Грађи ће бити приступљено компаратистички и херменеутички. Циљ рада је да укаже на могућности успостављања филмско-књижевног синкретизма, који је био карактеристичан управо за народну културу. На тај начин биле би не само ревалоризоване вредности традиције, већ би оне имале корективну улогу у погледу критичког испитивања садашњице.

Доц. др Јелена Ђ. Марићевић Балаћ (Кладово, 1988) радила је као лектор српског језика на Јагјелонском универзитету у Кракову. Запослена је у звању доцента на Одсеку за српску књижевност и језик Филозофског факултета у Новом Саду. Докторирала је 2016. године („Барок у белетристичком опусу Милорада Павића“). У уредништву је *Летописа Матице српске* и председник Омладинског одбора Матице српске. Добитник је награда Боривоје Маринковић за 2014. годину и Доситејево златно перо за 2018. годину. Објавила је две стручне књиге: *Легитимација за сигнализам: пулсирање сигнализма* (2016) и *Трагом бисерних минђуша српске књижевности: ренесансност и барокност српске књижевности* (2018), као и песничке књиге *Без длаке на срцу* (2020) и *Арсенал* (2023).

Данијела МАРОТ КИШ
Филозофски факултет, Ријека
daniijela.marot.kis@ffri.uniri.hr

Саша СТАНИЋ
Филозофски факултет, Ријека
sasa.stanic@ffri.uniri.hr

ТЕМАТИКА ПОТОПА У КЊИЖЕВНОСТИ И НА ФИЛМУ

Још од *Гилгамеша* и *Библије*, односно приповијести о Утнапиштимову броду и о Ноиној арци, тема потопа – која се надовезује на тематику пропасти свијета и судњег дана – представља стално мјесто свјетске књижевности. Прича о воденој стихији, која брише трагове људске цивилизације и којој измиче тек неколицина одабраних захваљујући наклоности богова или пак изнимној сналажљивости и жељи за опстанком, описује последице људске охолости и самовоље, односно непоштивања (божјих и/или природних) закона за будућност људскога друштва и Земљина крајобраза. На одабраним литерарним и филмским примјерима (романи *Потопљени свијет* Џ. Г. Баларда и *Божја милост* Б. Маламуда те филмови *Водени свијет* К. Рејнолдса и *2012* Р. Емериха) истражит ће се темељна обиљежја приповиједања о потопу као божјој казни и освети природе с освртом на сличности и разлике литерарне и филмске нарације. Литерарни и филмски предлошци анализирају ће се у контексту покушаја одређења климатске фикције као (над)жанра усредоточенога на освјетљавање узрока и освјештавање могућих последица климатске кризе на живот на Земљи. Истражит ће се присутност различитих жанровских утјецаја и приповједних стратегија (утопија, дистопија, зnanствена фантастика, алегорична, постапокалипса) унутар одабраних предлогака као репрезентата једнога тематског одвојка климатске фикције.

Данијела Марот Киш редовита је професорица на Одсеку за кroatистику Филозофског факултета Свеучилишта у Ријеци и предстојница Катедре за теорију књижевности и стилистику. Њезини зnanствени интереси тичу се теорије дискурса, дискурсне стилистике, интердисциплинарних истраживања литерарних феномена, когнитивне зnanости (когнитивне поетике), односа језика и мишљења те језика, културе и идентитета с нагласком на теорије (особнога) идентитета те тематике егзила и трауме у књижевности. Коауторка је зnanствених студија: *Поетика ума – освајање, пропитивање и спасавање значења* (с Марином Бити), *Персонификација* – књижевни субјект и политика имперсоналности (с Александром Мијатовићем) и *Егзил и траума: примјери из постјугославенске прозе* (с Марином Бити).

Саша Станић запослен је као последијекторанд на Одсеку за кroatистику Филозофског факултета Свеучилишта у Ријеци. Радове о књижевности и филму објављивао је у више хрватских и страних часописа те зборника. У коауторству с Б. Ружићем 2012. године објавио је књигу *Фрагменти слике свијета: Критичка анализа сувремене филмске и медијске продукције*. Уредио је зnanствене књиге *Персонификација: Књижевни субјект и политика имперсоналности* А. Мијатовића и Д. Марот Киш (2013) те *Егзил и траума: Примјери из постјугославенске прозе* Д. Марот Киш и М. Бити (2021). Судјеловао је у зnanственим пројектима (*Пост*)транзицијски дискурс: репрезентација, симулација и идентификација те *Политика времена у пост-југославенској прози: замишљање темпоралности књижевних култура транснационалности*. Радио на неколико филмских пројеката те у сурадњи с М. Банићевићем реализирао документарни филм *Вива Лудеж: Разговор с тројицом од Ферала* (2018). Од 2016. године један од троје водитеља-критичара интернетске емисије *Књигопсија* посвећене представљању дјела сувремене хрватске књижевности.

Тијана МАТИЈЕВИЋ

Институт за филозофију и друштвену теорију, Београд
tijana.matijevic@gmail.com

ЗБУЊУЈУЋИ ПОГЛЕД *FLÂNEUSE*:
ГЛЕДАТИ КАМЕРОМ И ОЛОВКОМ У ФИЛМСКОМ И
КЊИЖЕВНОМ ТЕКСТУ

У документаристичко-играним филмовима Ањес Варде (1928–2019), као и у литератури, а посебно у роману (чији је статус непрестано преиспитиван) *Унутрашње море* (2022) Данице Вукићевић (1959), поглед, гледање, посматрање чини *технологију* уметничке структуре и, истовремено, кључ је комуникације с публиком. Иако би се оправдање за овакво компаративно читање двају на много начина удаљених ауторских пракси могло наћи у тополошкој анализи, више је структурних, поетичких, можемо рећи и идеолошких разлога за ову врсту заправо интегрисане перцепције филмова и текстова двеју ауторки. Кључна тачка пресека би била њихово актуализовање и практиковање авангардних уметничких поступака, концепата и једног принципијелног става који би имао везе са оним биргеровским преиспитивањем саме институције уметности. Текстови ових ауторки осцилирају између, односно обухватају и документаристику и фикцију, фрагмент и целину света, поетско и наративно, „ефемерно и непромењиво“ (Baudlaire), филмично и литерарно (или: *воковизуелно*) можда на најексплицитнији начин активирајући *нагон за игром* и маштовитост као кључна места која естетско пресецају политичким (Шилер). Преко позиције фланера, односно у овом случају *flâneuse* (фланерке), као оне која бесциљно а заинтересовано лута и проматра (модерни) свет, желећи да се супротстави досади и да осваја и простор и време као некомодификоване категорије, ове две ауторке постварују своје уметничке светове, збуњујући њиховом неодређеношћу и једном врстом недоследности, кроз стал-

но кретање, кроз телесно искуство и нужност присуства у мизансцену. Филмичност/литерарност њихових текстова се остварује кроз једну специфичну пројекцију уметничке просторности и темпоралности, објашњавајући оно *caméra-stylo* (камера као оловка) француског новоталасног, односно ауторског филма, односно кадрове и секвенце монтажног писања Данице Вукићевић.

Тијана Матијевић је научна сарадница Института за филозофију и друштвену теорију. Након студија књижевности у Београду и источноевропских студија у Болоњи докторирала је на Универзитету Мартин Лутер у Халеу са тезом “From Post-Yugoslavia to the Female Continent: A Feminist Reading of Post-Yugoslav Literature“ (објављено у *transcript Verlag* 2020.). До 2023. била је спољна сарадница и предавачица на одсецима славистике Универзитета Фридрих Шилер у Јени и Мартин Лутер у Халеу. Истражује феминистичко писање, континуитете између југословенске и постјугословенске књижевности и културе, алтернативну (авангардну, феминистичку, леву) историју, питања естетике и идеологије. Бави се књижевним превођењем, а повремено и књижевном критиком и од 2022. године је чланица жирија награде „Биљана Јовановић“.

Жарко МИЛЕНКОВИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
zarkomilenkovic88@gmail.com

СТООКИ СТРАХ: ПОСТАПОКАЛИПТИЧНА ЕГЗИСТЕНЦИЈА У РОМАНУ *ПУТ* КОРМАКА МАКАРТИЈА И ЊЕГОВОЈ ФИЛМСКОЈ АДАПТАЦИЈИ У РЕЖИЈИ ЦОНА ХИЛКОУТА

У раду ћемо се бавити ремек-делом дистопијске књижевности, романом *Пут* Кормака Макартија, те његовој филмској адаптацији у режији Цона Хилкоута. Акцент је стављен на страх који се у овим делима очитује на много начина. Готово да се може рећи да је у њима све страх. Страх за егзистенцију и од егзистенције, јер је постапокалиптични свет преживелог човека спустио на најнижу цивилизацијску лествицу, која се огледа у канибализму. У том страху за голи живот, отац и син, као главни ликови романа и филма, лутају опустошеним светом, истовремено трагајући за остацима цивилизације и бежећи од других људи. С друге стране, њих двојица представљају пример за то да иако је свет зао, не морају сви бити зли, те да се и у најтежим условима ипак може задржати достојанство. Нарочито се у лику дечака, за кога његов отац каже да „носи ватру“, може тражити залог за будућност и обнову света, што се у роману и филму не нуди као јасна опција, али се да наслутити. Такође се у роману и филму може читати и својеврсна филозофија страха која транспонује реални савремени тренутак на фикцију, чиме се још више маркира.

Жарко Миленковић (Приштина, 1988), песник, књижевни критичар и проучавалац књижевности, докторанд на Филозофском факултету у Новом Саду. Објавио књиге песама: *Кенотаф* (2014), *Крхотине лета* (2019), *Свакодневно убијање живота* (2022) и књигу есеја *Тмина и празнина*:

Horror vacui у српској поезији XX и XXI века (2021). Приредио је збирку изабраних песама Драгомира Костића *Пут у Микену* (2016), уредио зборнике радова Душан Ковачевић: *идеологија, човек, драма* (2017), *Сарић: светлост, стварање, страх* (2018. са Маријом Јефtimiјевић Михајловић), *Злата Коцић: славуји, љиљани, лестве* (2019. са Слободаном Владушићем), *Иван Негришорац: поетичке и културолошке доминанте* (2020. са Јаном Алексић), *Гојко Ђого: надахнућа, феномени, загонетке* (2023. са Јеленом Марићевић Балаћ). Добитник је Годишње књижевне награде Књижевног друштва Косова и Метохије „Григорије Божовић“, за најбољу књигу објављену 2019, и награде „Перо деспота Стефана Лазаревића“ (2023). Уредник је књижевног програма и књижевних издања Дома културе Грачаница.

Слађана М. МИЛЕНКОВИЋ

Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре – Сирмијум, Сремска Митровица
sladjanam0@gmail.com

ФИЛМ И КЊИЖЕВНОСТ У ОБРАЗОВНОМ ДИСКУРСУ

У раду се анализира присуство односа филма и књижевности у образовном дискурсу, кроз однос романа за децу *Лето када сам научила да летим* Јасминке Петровић и истоименог филма. Однос је истражен кроз испитивање ставова и мишљења васпитача о утицају књиге и филма као медија на развој речника деце предшколског узраста. Претходна истраживања указују на то да васпитачи сматрају да су деца природно склонија употреби различитих медија, да показују већу склоност дигиталним медијима него књизи, док су васпитачи препознали потенцијал обе врсте медија за развој речника предшколске деце. Циљ истраживања био је утврдити како васпитачи подстичу богаћење речника деце кроз употребу књиге и филма као медија у различитим ситуацијама учења. Испитивање је обухватило двадесет васпитача из предшколске установе „Пчелица“ у Сремској Митровици. Половина васпитача комбинује употребу књиге и других штампаних медија са дигиталним, док су електронски медији попут е-књига и апликација били мање заступљени. Деца често примењују нове речи и изразе које су научила док им се чита књига (одломак) или док су гледала филм, у стварним ситуацијама што је утврђено посматрањем у вртићу и што представља ниво примене знања. Такође, деца постављају питања о значењу речи и израза током читања одломка из књиге *Лето када сам научила да летим* или гледања филма, што указује на разумевање. Највиши ниво знања постиже се када деца креирају своје реченице користећи нове научене изразе, што се може окарактерисати као ниво стваралаштва према Блумовој таксономији. Истражи-

вање пружа увид у ефикасност коришћења књиге и филма као медија подстицајних за развој језичких вештина деце предшколског узраста.

Слађана М. Миленковић (Сремска Митровица, 1973) основне, магистарске и докторске студије завршила је на Филозофском факултету у Новом Саду. Ради као професор струковних студија, пише поезију, прозу, есеје, студије и књижевну критику. Аутор је неколико збирки песама, научних монографија и уџбеника. Објавила је и интервјуе са познатим личностима *Жива реч* (2013) и уређује јутјуб канал *Жива реч емисија*.

Марина МИЛИВОЈЕВИЋ МАЂАРЕВ

Академија уметности, Нови Сад

marinamadjarev@yahoo.com

ОДНОС РЕДИТЕЉКЕ СОФИЈЕ СОЈЕ ЈОВАНОВИЋ ПРЕМА ЖЕНСКИМ ЛИКОВИМА У КОМЕДИЈАМА

Софија Соја Јовановић је наша прва успешна и значајна мултимедијална редитељка. Она је режирала у позоришту, на филму и на телевизији. Њен редитељски опус је медијски веома разноврстан, али када говоримо о жанру, најпознатија је по својим комедијама. У позоришту, њена најпознатија комедија је *Рањени орао*, према прози Мир-Јам (драматизација Борислав Михајловић Михиз), играна у Атељеу 212, на ТВ-у дуо драма *Извињавамо се много се извињавамо* сценаристе Милана-Ралета Николића и ТВ драма *Далеко је Аустралија* Бојане Андрић (драматург Филип Давид). Као филмска редитељка адаптирала је Нушићеве комедије, прозу Бранка Ћопића и Стевана Сремца (*Поп Ђура и поп Спира*; сценаристи су били Родољуб Андрић и Софија Соја Јовановић). У овом тексту желимо да утврдимо какав однос према женским ликовима има Софија Соја Јовановић у својим поставкама комедија.

Др Марина Миливојевић Мађарев је ванредна професорка историје светске драме и позоришта на Катедри за теорију и историју драмских уметности и анализе драмског стваралаштва на Катедри за драматургију Академије уметности Универзитета у Новом Саду. Главног поље њеног истраживања су савремена драма и позориште. Пише радио драме, ТВ сценарија, драме за позориште, позоришне критике и радове из области театрологије.

Радови из области теорије драме, историје позоришта и театрологије штампани су јој у националним и међународним часописима. Аутор је три књиге из области театрологије: *Бити у позоришту (Редитељски стилови у Југословен-*

*ском драмском позоришту: Дејан Мијач, Слободан Унковски и Душан Јовановић), Фантастика у драмама Владимира Велмар-Јанковића (у прилогу су објављене драме Робови, Срећа А.Д. и Државни непријатељ бр. 3) и Примењено позориште у Војводини од 2000. године до данас (заједно са Миланом Мађаревим и Иваном Правдићем). Била је селекторка 60. и 61. фестивала Стеријино позорје. Члан је уредништва позоришног часописа *Сцена* и председница Удружења критичара и театролога Србије. Пише позоришне критике за недељник *Време*.*

Магда Г. МИЛИКИЋ

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
magdamilic95@gmail.com

НЕРЕАЛИЗОВАНИ ПРОЈЕКАТ МИЋЕ ПОПОВИЋА *ФАРОВИ И ДЕЦА*

Света Лукић у студији *Савремена југословенска литература (1945–1965)* помиње „нереализован пројект сликара Миће Поповића *Фарови и деца*”. Смешта га у шири контекст филмова као што су *Ноћни излет* Мирка Гроблера, *Игре на скелама* Срећка Вејганда, *Двоје* и *Дани* Александра Саше Петровића и наглашава да се сва ова дела баве „животарењем“ и „празнином“. Сматра се да је Поповићев недатиран сценарио *Фарови и деца* настао почетком шездесетих година, односно да претходи Поповићевим филмовима (*Човек из храстове шуме* [1964], *Рој* [1966], *Хасанагиница* [1967], *Делије* [1968] и *Бурдуш* [1970]). Сценарио *Фарови и деца* у средиште поставља живот младих људи, углавном ондашњих београдских студената који су на прагу одрасле доби. Језиком који је (и у дидаскалијама и у дијалозима) стилизација усменог говора, Поповић у овом сценарију обрађује невоље младих људи, њихов „егзистенцијализам“, јаз између генерација, класне разлике, као и американизацију и, уопште, вестернизацију живота у Југославији. Главни циљ излагања јесте смештање Поповићевог сценарија у контекст ондашње југословенске филмске продукције, али и разматрање могућности посматрања *Фарова и деце* у светлу генезе филмског црног таласа, који се конституише управо у првој половини шездесетих година.

Мср Магда Г. Миликић (1995) завршила је основне (2018) и мастер академске студије (2019) српске књижевности на Филолошком факултету у Београду, где је од 2019. студент докторских академских студија (модул Српска књижевност), где ради докторску дисертацију на тему „Типоло-

гија (анти)јунака у делима *стварносне прозе*“. Током основних студија била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Општине Рашка, као и Фонда за младе таленте „Доситеј“. Од јула 2020. године била је докторанд-стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Од јуна 2021. била је ангажована на Институту за српску културу Приштина – Лепосавић, где је и запослена од јула 2022. године. Члан је Удружења фолклориста Србије. Била је ангажована на пројекту САНУ за дигитализацију рукописа из Етнографске збирке. Била је и члан редакције и оперативни уредник часописа *Рашка*. У оквиру 44. броја часописа *Рашка* приредила је тематски блок о филму „Кино *Први мај*“. Објављује научне и стручне текстове у периодици и зборницима радова. Главно поље интересовања је српска књижевност 20. века.

Јелена МИЛИНКОВИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
jelmilinkovic@gmail.com

МАЛЕ ЖЕНЕ ГРЕТЕ ГЕРВИГ

Последња у низу филмских адаптација култног романа Луизе Меј Алкот *Мале жене* догодила се 2019. године. Адаптацију овог класика женске књижевности урадила је Грета Гервиг, глумица, сценаристкиња и режисерка. За рад Грете Гервиг, једне од тренутно најзначајнијих америчких редитељки, карактеристичне су две ствари: стална промена филмског израза и феминизам. Након корежисерског дебија *Ноћи и викенди* (*Nights and Weekends*, 2008), филма који тематизује везу на даљину, у формалном оквиру „експерименталног“ независног *tumblecore* филмског жанра (у овом жанру се Грета Гервиг доказала и као глумица), Гервиг је скоро десет година касније самостално режирала филм *Бубамара* (*Lady Bird*, 2017), који се најопштије може дефинисати као *coming-of-age*. Након два филма са савременом тематиком, 2019. године појављују се *Мале жене* (*Little Women*), адаптација истоименог деветнаестовековног књижевног класика у тзв. *epoxa* жанру (*period drama*), да би након тога 2023. године Грета Гервиг била у средишту планетарне препознатљивости са филмом *Барби* (*Barbie*), који је жанровски одређен као *fantasy comedy*. У излагању ћу настојати да покажем специфичност приступа Грете Гервиг приликом прераде романа *Мале жене* у филм уважавајући њен целокупни режисерски опус, а уз помоћ савремених теорија адаптације. Посебан фокус ће бити на проналажењу заједничких одлика овог филма са претходним и наредним филмовима као што је гиноцентричност, тематизација сазревања/одрастања, проблематизација релација на линији мајка–ћерка, као и приказ мушко-женских односа.

Јелена Милинковић је виша научна сарадница на Институту за књижевност и уметност у Београду (Научно одељење Периодика у историји српске књижевности и културе). Све нивое студија завршила је на Филолошком факултету у Београду. Ауторка је књиге *Женска књижевност и периодика XX век у Србији* (2013), коуредница зборника *Нова реалност из сопствене собе: књижевно стваралаштво Милице Јанковић* (2015), *Да ли читате Јелену Димитријевић?* (2018), *Часопис Женски покрет (1920–1938): зборник радова* (2021) и ауторка бројних студија. Добитница је награде *Анђелка Милић* за пројекат *Женски покрет 2020* (2022).

Немања МИТРОВИЋ

Институт за филозофију и друштвену теорију, Београд
nemanja.mitrovic@egs.edu

ОД КЊИЖЕВНЕ ДО ПОКРЕТНЕ СЛИКЕ: БЛАНШО И ТЕОРИЈА ФИЛМА

Током своје дуге каријере есејисте и писца, Морис Бланшо није писао о филму. Његова основна тема била је пре свега књижевност. У Бланшоовим размишљањима о књижевности и природи књижевноуметничког дела, проблем слике заузима веома важно место. Већ на самом почетку каријере, Бланшо формулише тезу да је књижевност језик који је постао сопствена слика, а један од кључних есеја из *Књижевног простора*, „Две верзије имагинарног“, бави се проблемом слике. У протеклих неколико година, Бланшоово разумевање слике у књижевности нашло је неочекивану примену и у теорији филма. Различити теоретичари покушавају да читају не само појединачне филмове него и саму природу филмског језика уз помоћ Бланшоове теорије слике. У овом раду аутор ће осветлити неке основне примере поменутог преноса Бланшоових ставова на разумевање покретних слика и испитати легитимност таквих приступа.

Немања Митровић (Зворник, 1980) бави се теоријом књижевности, односом између етике, филозофије и књижевности, као и делом француског теоретичара и писца Мориса Бланшоа. Основне студије завршио је 2007. на Филолошком факултету у Београду, на Катедри за Општу књижевност и теорију књижевности, где је стекао звање дипломираног филолога. Мастер студије завршио је 2009. на Факултету за медије и комуникације у Београду. Тема мастер рада је „Представљање непредстављивог: проблем узвишеног код Канта и Лиотара“. Докторске студије завршио је 2014. године у Центру за модерну мисао (Center for Modern Thought) при Универзитету у Абердину. Одбранио

је рад под насловом “The (Im)Possibility of Literature as the Possibility of Ethics”. Прерађена и проширена верзија овог рада објављена је 2017. године (Delere Press, Singapore). Своју другу књигу објавио је под насловом *Неколико дефинитива о Инфинитиву* (2023). Од 2014. до 2018. године био је ангажован као асистент у области Теорије уметности и медија на Факултету за медије и комуникације у Београду. Од 2018. до 2022. радио је као доцент на истом факултету. Објавио је низ чланака у научним часописима, зборницима, монографијама, дневним новинама и излагао радове на домаћим и међународним научним конференцијама, презентацијама, трибинама и радионицама. Заједно са Мајом Бајић преводио је са француског дела Мориса Бланшоа и Жана-Филипа Тусена.

Милица МУСТУР

Институт за књижевност и уметност, Београд
mima_p@gmx.at

ХУМАНИСТИКА У СЛУЖБИ ПРАВДЕ:
ЛИТЕРАРНА ПОЕТИКА ДЕТЕКТИВСКЕ СЕРИЈЕ
ЕНДЕВОР

Британска детективска серија *Ендевор* (*Endeavour*; такође преведена и као *Млади инспектор Морс*) издаваја се у савременој телевизијској продукцији, али и у широј области свог жанра, квалитетом који се може означити као својеврсна „литерарна поетика“. Рад представља покушај да се различите манифестације те поетике идентификују и прикажу у свом саодносу. Један од доминантних израза литерарног остварује се у серији у виду двоструке заснованости основне радње, смештене у Оксфорд 1960-их и почетком 1970-их година, која поред типичног – премда високо софистицираног – детективног наратива главни фокус ставља на духовни развој и психолошки профил протагонисте, младог инспектора Ендевора Морса. И његов комплексно-амбивалентни карактер генијалног, циничног и донекле препотентног, али и сензитивног и меланхоличног јунака са високо израженим осећањем за правду и правичност, и егзистенцијална путања усмерена на аутсајдерство и усамљеност, позиционирају радњу и главног јунака пре у сфери књижевног него у области класично детективске нарације телевизијске продукције. Веома разгранати и значењски бременити наративни токови носе печат романескног („епског“), док лик протагонисте наликује синтези супериорног детектива и сензитивног књижевног јунака. Литерарну поетику серије додатно оснажује кључна улога књижевности у средишту детективног заплета. Као несвршени студент класичне филологије на Оксфордском универзитету, Морс је не само изванредан познавалац грчких и римских класика, већ и литературе и уметности у

најширем обухвату. Уз супериорни интелект, његово темељно хуманистичко образовање постаје често кључ за решавање најделикатнијих криминалистичких случајева. Поред тога, серија доноси читав арсенал додатних референци на литературу, музику (нарочито оперу), сликарство, архитектуру и тиме на једном битном нивоу своје реализације прераста у својеврстан хуманистички интертекст. Рад настоји да укаже и на то како литерарни приступ, скупа са особености-ма сценарија, режисерских решења и врхунске глуме води превазилажењу профила класичне детективске телевизијске серије у правцу уметничке филмске естетике.

Милица Мустур (Београд, 1980) дипломирала је на одсеку за Компаративну науку о књижевности Универзитета у Бечу са тезом под насловом *Intertextualität in Venedikt Erofeevs „Moskau – Petuški“* („Интертекстуалност у роману *Москва – Петушки* Венедикта Јерофејева“). Докторирала је на Универзитету у Бечу са тезом под насловом *Die kritische Rezeption von Milorad Pavić im deutschsprachigen Raum* („Критичка рецепција Милорада Павића на немачком говорном подручју“). Тренутно је у статусу научног сарадника на Институту за књижевност и уметност у Београду. Објављује књижевнотеоријске и метакритичке огледе на српском језику и научноистраживачке радове на немачком језику. Са Кристијаном Олахом уредила је зборник научних радова *Књижевност – теологија – философија* (2018) у спомен проф. др Милану Радуловићу. Објавила је књигу *Поетика самилости Венедикта Јерофејева* (2013).

Часлав В. НИКОЛИЋ

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у

Крагујевцу

caslav.nikolic@filum.kg.ac.rs

АТМОСФЕРОЛОГИЈА:

ТВИН ПИКС ДЕЈВИДА ЛИНЧА И МАРКА ФРОСТА

У световима великих романописаца – Петер Слотердијк указује пре свега на Балзака, Пруста и Броча, али има и других примера – уочавамо раскошне, а критички још непрофилисане атмосферологије. Мислити о бивствовању у свету, како у ширем филозофском смислу, тако и у домену разумевања естетског поступка, значило би препознати утемељујућу вредност отварања човековог постојања простору у коме је присуство бића омогућено. Расположења нису унутрашња, већ су – екстеријерна. Не конституише субјект своје расположење, већ је *изложен* некој клими, *обавијен* је расположењем. Атмосферолошка тумачења приповедних светова наговештавају нове могућности поимања тона, боје или климе наративно обликованих атмосферских услова. Из опсежног телевизијско-филмског корпуса који обједињујемо насловом *Твин Пикс* – а који обухвата серију *Твин Пикс* (1990), филм *Твин Пикс: Ватро, ходај са мном* (1992) и осамнаесточасовни филм *Твин Пикс: Повратак* (2017) – издвојићемо чиниоце који граде атмосферу овог комплексног фикционог, метафикционог и трансфикционог дела. Мистерија твинпиксовског дискурса није у догађају који се препознаје као предмет фикције (убиство Лоре Палмер и истрага коју предводи агент Дејл Купер), већ је превасходно у пнеуматској зони коју су редитељ и сценариста Дејвид Линч и косценариста Марк Фрост дефинисали спектром различитих расположења. Пошавши од неофеноменолошке теорије перцепције атмосфере, представили бисмо неке поступке грађења просторног стања света, климатског интензитета,

димензије расположења која превазилази унутрашње сфере самих субјеката у *Твин Пиксу*.

Часлав Николић (Пећ, 1983) основне студије завршио је 2006. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу. Магистарски рад „Проблем биографског метода и биографија Пера Слијепчевића“ одбранио је 2008. године на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву. Докторску дисертацију „Политички и идеолошки хоризонт у романима, есејима и новинским чланцима Милоша Црњанског“ одбранио је 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Аутор је монографија *Биографија Пера Слијепчевића* (2013) и *Књига о Лондону* (2022). Уредио је критичко издање *Политички чланци 1919–1939* Милоша Црњанског (2017). Од 2011. године учествовао је у раду научног пројекта *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир* Министарства просвете, науке и технолошког развоја (руководилац пројекта проф. др Драган Бошковић). Запослен је на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, као редовни професор на Катедри за српску књижевност.

Кристијан ОЛАХ

Институт за књижевност и уметност, Београд
kristijanolah84@hotmail.com

КАДРОВИ ОД РЕЧИ:
О ДУХОВНОСТИ ФИЛМА У РОМАНИМА
ТЕОДОРА РОСАКА *ТРЕПТАЈ* И ПОЛА ОСТЕРА
КЊИГА ОПСЕНА

Рад ће се бавити романима Теодора Росака *Трептај* (1991) и Пола Остера *Књига опсена* (2002), односно начином на који се филмско стваралаштво, фиктивно или стварно, сагледава у њима. И у једном и у другом роману протагонисти – који припадају академском миљеу – упуштају се у потрагу за несталим филмским уметницима: код Остера, за глумцем неких филмова (који се повукао из јавности), а код Росака, за редитељем такође неких али и звучних црно-белих филмова (који је, упркос великом утицају на своје савременике, мистериозно ишчезао). Поставља се питање шта је то што ове протагонисте, као и саме ауторе романа, привлачи у почецима филмске уметности, са посебним обзиром на поетику ноар филмова. Фокус ће, притом, бити на Росаковом роману, где замршена потрага за несталим редитељем и његовим изгубљеним делом превазилази своје културолошке претпоставке у правцу религијско-духовних спознаја: гностичке визије света која се мање или више прикривено (а заправо свесно заверенички) наметала младој филмској публици, што поетички преко филмова Б-продукције, попут хорора и ноар филмова, што преко употребе такозваног двадесет петог кадра који око није у стању визуелно већ само подсвесно да региструје, захваљујући чему се у роману оцртава тајна историја филмске уметности у двадесетом веку. У раду ће, дакле, бити речи о културолошким, поетичким, филозофским и духовним питањима која проистичу из књижевног суочавања са филмским стваралаштвом.

Кристијан Олах (Вршац, 1984) је научни сарадник, запослен од 2011. године на Институту за књижевност и уметност у Београду, прво на пројекту „Културолошке књижевне теорије и српска књижевна критика“, а од 2020. на Одељењу за историју српске књижевне критике и метакритике. Завршио је дипломске (2010), мастер (2011) и докторске студије (2017) на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Назив докторске дисертације је „Књижевнотеоријско дело Николе Милошевића“. Аутор је монографије *Књига-Бог: (постмодерна) духовност у Хазарском речнику Милорада Павића* (2012). Са Маријом Грујић организовао је научни скуп „Филм и књижевност“ 2018. године и уредио међународни зборник радова *Филм и књижевност* (2020). Са Милицом Мустур уредио је тематско-проблемски зборник радова у спомен Милану Радуловићу *Књижевност – теологија – филозофија* (2018). Као докторант, више пута је награђиван: 2011. Бранковом наградом Матице српске на научни подмладак; 2011. добио је Награду из фонда „Радмила Поповић“ за најбољи дипломски рад из предмета Српска књижевност XX века, одбрањеног на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2010. године; 2013. монографија *Књига-Бог* била је уврштена у ужи избор за Награду „Исидора Секулић“.

Мерима ОМЕРАГИЋ

Центар за интердисциплинарне студије „Проф. др Здравко Гребо“, Универзитет у Сарајеву
knjizevnost_pusshak@yahoo.com

АУТОБИОГРАФСКО ПИСАЊЕ МИРЕ ФУРЛАН У ТЕСТИМОНИЈАЛНОЈ ИНТЕРСЕКЦИЈИ СА КИНЕМАТОГРАФСКОМ ТАЧКОМ ГЛЕДИШТА

Став Мире Фурлан изречен у жеку *MeToo* покрета о томе да „наши домаћи редатељи нису знали што да раде с глумицама осим да их скидају“ (2018) битно детерминира и начин на који се читају њене двије аутобиографске књиге *Тотална распродаја* (2011) и *Воли ме више од свега на свијету* (2021). Јавна исповијед глумице у димензији критичких или опсервацијских коментара о професији усложњава мрежу рецепције неких од најпознатијих филмова какви су Кустуричин *Отац на службеном путу* (1985) или Николићева *Лепота порока* (1986). Фокус у свом истраживању стављам на начине реконструкције конституције женског субјекта и идентитета приповједачице корелираног са оптиком – *мушког гледишта* (Laura Mulvey). Посредован продорноћу кинематографске перспективе и нарације, као и уз саму функционалност медија према којима је Фурлан најчешће објективизирана и идентифицирана не собом, већ јунакињама које је тумачила у југославенским филмовима (зауевши улогу блуднице) наведени проблем постаје значајнији. У интерсекцији књижевности и филма, односно ауторског женског субјекта и инструираног објекта на филмском платну отварају се нова поља испитивања односа колико поља умјетности, толико и позиције жене унутар два различита умјетничка система. С обзиром на то да је Мира Фурлан била симболом Југославије, с ратним распадом заједничке државе и посљедично културе због њених ангажираних пацифистичких ставова била је принуђена на егзил у САД. Управо писањем ауто-

гинографије (термин Domne C. Stanton) из егзила ауторка је потресла канонске законитости, улоге и modele, границе књижевних и филмских жанрова, јавни и приватни простор указујући на значај питања позиције жене у умјетностима.

Мерима Омерагић је теоретичарка књижевности и културе, слависткиња и виша научна истраживачица на Универзитету у Сарајеву, при Центру за интердисциплинарне студије „Проф. др Здравко Гребо“. Завршила је основне студије националних јужнославенских књижевности. С окончањем магистарског студија одликована је „Златном значком“ која се додјељује најбољим студенткињама/има на Филозофском факултету и цјелокупном Универзитету у Сарајеву. Тренутачно приводи крају докторске студије на модулу Књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Њена докторска теза је у пољу теорије и опште, и постјугославенских књижевности. Истраживачки фокус јој се налази на савременој књижевности, култури, умјетности и филму. Ауторка је низа оригиналних научних радова објављених у релевантним домаћим и међународним зборницима и часописима. Са Дубравком Угрешић је остварила коауторску сарадњу на књизи *Брњица за вјештице* (2021). Учествовала је на међународним конференцијама презентујући истраживачке теме повезане уже са компаративним, транснационалним, пост/југославенским, трансрелигијским, те интерсекционалним контекстима и приступима. 2022. одликована је годишњом наградом Универзитета у Сарајеву за научни и умјетнички рад за 2021. годину. Добитница је и стипендије „Жарана Папић“ (2022) за докторске студије. Од 2021. године чланица је престижне асоцијације слависткиња *The Association for Women in Slavic Studies*.

Дина М. ПАВИЋ

Кућа легата, Београд

dinadebeljak@gmail.com; dina.debeljak@kucalegata.org

ОД ЛИРСКЕ ПЕСМЕ ДО ФИЛМСКОГ КАДРА:
АНАЛИЗА ФИЛМА *ХАСАНАГИНИЦА* МИОДРАГА
МИЋЕ ПОПОВИЋА У ОКВИРИМА ЕСТЕТИКЕ
ЦРНОГ ТАЛАСА

Стваралаштво једног од најзначајнијих српских послератних уметника 20. века, Миодрага Миће Поповића, јединствено је и због подједнаког интересовања за филмско платно и уметничку слику. Искорак у филмску индустрију уврстиће га у водеће ауторе југословенског црног таласа. Целокупно деловање Миодрага Миће Поповића може се пратити у области уметности, првенствено кроз ликовну уметност, али и кроз филм, теорију уметности, сценографију, које се свеукупно или преплићу или ослањају једна на другу. Тако знаменита „морлачка балада“ (илирска балада) о жени која страда, настала у патријархалном муслиманском друштву, приповедајући о трагичном сукобу Хасанаге и његове супруге, постаје предмет интересовања овог уметника. Сукоб између ликова, драмски карактер радње, богатство дијалога и монолога постаје подобна основа за екранизацију ове епско-лирске трагедије настале у другој половини 17. века. Поповићев филм *Хасанагиница* или *Камени деспот или једна могућност народне песме Хасанагиница* једно је могуће филмско читање народне песме. Овакво филмско дело, по естетици кадрирања, фотографији филмске слике и одабиру централне теме, можемо да уврстимо у југословенски црни талас. Његово присуство унутар седме уметности је могућа тежња да се истражује у оквирима филмске слике али и да се транспонује једна лирска песма у драмски текст. Циљ истраживања је осветљавање наведеног дела унутар Поповићевог опуса (контекстуализованог поетичким и друштвено-поли-

тичким оквирима црног таласа), услед раскида са конвенционалним линијама концепције филмске слике која га и приближава црноталасној естетици.

Мср Дина Павић дипломирала је и мастерирала на Семинару за студије модерне уметности Одељења за историју уметности Филозофског факултета у Београду. Током и непосредно након студија ради као стручна сарадница у Културном центру у Београду у оквиру изложбене делатности Ликовне галерије и манифестације Октобарски салон. Од 2014. године је стручни сарадник у Кући легата у Београду, кустос је Легата Петра Лубарде и Легата Косте Богдановића. Сарадник је или аутор бројних проблемских, самосталних и ретроспективних изложби у земљи и иностранству. Стручне текстове је објавила у каталозима, студијским публикацијама и зборницима. Члан је ИСОМ од 2014. године. Подручје њеног интересовања укључује уметност 20. и 21. века и социјалистичко наслеђе.

Нађа ПАВЛИЦА

Факултет за медије и комуникације, Универзитет

Сингидунум, Београд

nadja.pavlica@fmk.edu.rs

РЕИНТЕРПРЕТАЦИЈА НАРАТИВА И ИДЕНТИТЕТА У АДАПТАЦИЈАМА: КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА *НАДЗИРАЧА* У ФИЛМУ И ТЕЛЕВИЗИЈИ

Овај рад истражује област студија адаптација, фокусирајући се на контрастне приступе примењене у две адаптације семиналног, антихеројског, графичког романа Алана Мура *Надзирачи*. Конкретно, анализира адаптацију филма из 2009. године Зака Снајдера и адаптацију телевизијске серије из 2019. године Дејмона Линделофа, истичући јединствену реинтерпретацију наратива коју нуди потоња.

У настојању да постигне свеобухватно разумевање адаптације, рад усваја проширену перспективу књижевног текста, која обухвата графичке романе као легитимни облик књижевности. На тај начин, не само да истражује нијансе адаптације дела у различитим медијима, већ и процењује однос између графичких романа, филма и књижевности.

Анализа се одвија на два различита нивоа. Први, заснован на теорији адаптације коју нуди Линда Хачион, подразумева да адаптација никад није само преписивање текста и транспоновање на други медиј – она подразумева да је ново дело независно, а да ипак нешто говори о изворном тексту. Ово подразумева и да „критеријум верности оригиналном делу“ није (једини) критеријум по коме треба вредновати успех адаптације, већ да је процес вредновања далеко сложенији.

На другом нивоу, теорија Линде Хачион се продубљује кроз начин на који Скот Џефри говори о Делезовом концепту „диференцијалне репетитивности“. Овај концепт Џефри посматра кроз перспективу суперхеројских наратива, и ар-

гументује да свака инкарнација суперхероја треба да се посматра као динамичко понављање, где суштина лика остаје константна. Ова репетитивност служи да обогати и освежи идентитет ликова и структуру наратива. У раду се на тој линији испитује како и да ли ово важи и у случају адаптација, као и да ли се на исти начин аргументација може применити на антихеројске наративе.

Нађа Павлица је мастер комуниколошкиња и докторанткиња на Факултету за медије и комуникације. На истом факултету је ангажована као асистенткиња – асистира на предметима који се тичу филозофије, критичког читања, идеологије и медијске писмености. Дужи низ година активно се бави критичком теоријом мишљења, феминистичким наукама, постколонијалним и антиколонијалним теоријама, као и анализом дискурса (у контексту средства за злоупотребу моћи, али и алата друштвене промене). Примарни фокус тренутно је усмерен на теорију стрипа и трансдисциплинарне приступе овом медију. Била је чланица организационог одбора међународне конференције *Deleuze and Guattari Studies Conference and Camp 2023*.

Јелена ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у

Крагујевцу

jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs; jeca.pavlovic.krusevac88@gmail.com

ПРЕПЛИТАЊЕ КЊИЖЕВНЕ И ФИЛМСКЕ КРИТИКЕ У САДРЖАЈУ ПОПУЛАРНОГ ЈУТЈУБ КАНАЛА *THE TAKE*

Тема рада јесте анализа преплитања књижевне и филмске критике у садржају популарног Јутјуб канала *The Take*. *The Take* јесте комерцијални канал који обухвата критички осврт на садржај из света филма, медија и популарне културе. Корпус истраживања у раду је ограничен на 118 видеа који се баве типским ликовима и ситуацијама у филму. Анализа је извршена уз помоћ анализе садржаја и семиотичке анализе. Првенствено књижевни појамови типских јунака и тропа (енг. *trope*) у садржају канала трансформишу књижевну критику у филмску критику, а академски садржај у садржај који је намењен широј публици, првенствено кроз забаву. У садржају канала анализирају се најтипичнији јунаци, како женски, тако и мушки (*the girl next door, the cool girl, the bad boy*). Издвајају се главне одлике сваког типа, историјски развој типа (од књижевности и митологије, кроз његов развој у Холивуду), затим се даје критички осврт на тип и препоруке како „*кренути даље*“ у односу на типичне одлике јунака, и његове неповољне одлике. Иако канал претендује да буде критички осврт, ово је постигнуто са различитим успехом. У одређеним инстанцама заиста се указује на штетне аспекте типова у популарној култури, међутим, у другим аспектима се види некритичка наклоњеност канала ка ономе што је тренутна идеолошка агенда. Овај канал показује и како се у популарној култури све, па и књижевна и филмска критика, може монетизовати, и како комерцијални аспект на крају може победити академски.

Јелена Павловић Јовановић (1988) дипломирала је и магистрала на Филозофском факултету у Нишу, а очекује завршетак докторских студија на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу до краја 2023. године. Запослена је као истраживач-сарадник у Центру за научноистраживачки рад Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу. Њена научна интересовања усмерена су ка проучавању синтаксе и историје српског књижевног језика, стилистичке, културолошке и семиотичке анализе текстова 19. века, са освртом на књижевност за децу. Објавила је преко 40 научних текстова у научним часописима и тематским зборницима и учествовала је на преко 50 научних скупова и конференција. Била је на студијским боравцима у Пољској, Бугарској и Немачкој. Живи и ради у Крагујевцу.

Јелена ПАНИЋ МАРАШ

Учитељски факултет Универзитета у Београду
jelena.panic@uf.bg.ac.rs

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЗА ДЕЦУ И (АНИМИРАНИ)
ФИЛМ ЗА ДЕЦУ:
ИДЕОЛОШКИ И ТЕОРИЈСКИ АСПЕКТИ

Намера овог излагања јесте да анализира однос између књижевности за децу и филмске уметности. Бавећи се првођењем књижевног текста у филмску уметност, идеја је да се истакну у првом реду интервенције које се чине у односу на оригиналан текст, а које су често идеолошки мотивисане. Посебна пажња ће бити посвећена корпорацији Дизни и анимираним филмовима за децу попут *Пепељуге*, *Снежане*, *Залеђеног краљевства*, како би се показало у којој мери капиталистички систем продукује родне улоге које потом деформише. Самим тим пажња мора бити усмерена и ка проблему адаптација и утврђивању начина на који се бајке адаптирају за филм, те мапирању измена које су током адаптација бајки настале, као и потцртавању сличности и разлика између бајке и анимираног филма. При томе ће се анализирати њихове међусобне структуре, заступљени елементи и мотиви, функција ликова и карактеризација са тежиштем на анимираном филму. На концу, тесна веза између књижевности за децу и визуелног наратива осведочава различите идеолошке матрице и њихова (пре)обликовања за потребе креирања, конструисања и, напokon, дисциплиновања тржишта.

Др Јелена Панић Мараш (1976), ванредни професор (2019) за предмете *Књижевност за децу и младе*, *Млади јунак у савременом српском роману за децу и младе* (изборни предмет) на основним студијама, *Савремени приступи књижевности за децу и младе* на мастер студијама и *Ликовна култура у студијама баштине* на докторским студијама. Ради на Учитељском факултету од 2009. године. Основне

студије завршила је на Филолошком факултету у Београду, а магистрирала и докторирала на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Ауторка је монографија *Град и страст: натуралистички елементи у српском модернистичком роману* (2009), *Еротско у романима Милоша Црњанског* (2017), *Певање и приповедање: путеви модернизма у српској књижевности за децу* (2019) и *Поетскокритички модернизам* (2023). Бави се и приређивањем књига и научних монографија.

Чланица је уредништва часописа *Детињство*, жирија за доделу годишњих награда из области књижевности за децу (белетристика и научно-популарна дела) „Невен“ Пријатеља деце Србије, награде „Гроздана Олујић“ за најбоље дело аутора до 35. година у свим жанровима у којима је Гроздана Олујић писала и награде Задужбине Доситеј Обрадовић за најуспешније литерарне радове средњошколаца на Доситејеве теме.

Владимир Б. ПЕРИЋ
самостални истраживач
vladimirperic99@gmail.com

У ДУПЛОЈ ЕКСПОЗИЦИЈИ:
ГОДИНА ЗЕЦА У ПРЕКЛОПУ ФИЛМСКОГ И
КЊИЖЕВНОГ

У раду се испитује природа филмске адаптације романа *Година зеца* (1975) финског писца Арто Пасилине (Arto Paasilinna) из синеастичке визууре финског редитеља Риста Јарве (Risto Jarva). Идеја романа је заснована на одметању ситног бирократског чиновника Карла Ватанена од цивилизације, након саобраћајне несреће у којој је повређен зец. Он потом одлучује да буде једно са природом, доследно бранећи своју одлуку.

У филму, снимљеном две године након објављивања романа, учињен је низ измена у односу на роман и оне се могу представити преко низа чинилаца – идеолошких, политичких, еколошких, нараторских и жанровских. Наиме, из филмске верзије је уклоњен велики део романескне нарације – потрага и убиство медведа на територији Совјетског Савеза, што нас наводи да исто објаснимо тада осетљивим односима Финске и СССР-а. Због редитељске аутоцензуре, фокус у филму се, са идеолошког плана, пребацује на екопоетичке вредности које заговара протагониста Ватанен. Техника књижевне елипсе је у филмском медију интензивирана додатним сажимањем сцена што је овај, иначе динамично исприповедан роман, уклопило у жанр *road movie* (тзв. „друмски филм“).

Посебно индикативан је звучни слој романа који употпуњује визуелни контрапункт кога чине цивилизација и природа. Велики број тотала у филму, који за подлогу имају мирну и надахнуту амбијенталну музику, појачавају додатно екопоетички слој романа. На другој страни, неартикулиса-

ни звуци птица, које смењују звуци дувачких инструмената, заправо представљају аудитивни ток свести протагонисте. Уз помоћ њих он се искључује из разговора и активности у просторима хелсиншког урбанитета и започиње своју „слободарску“ одисеју природом Финске.

Др Владимир Б. Перић (1976, Шабац) докторирао је 2013. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу са тезом под називом „Аутобиографска, социјална и поетичка маргина дадаизма Драгана Алексића“. Од 2020. године има научно звање научног сарадника. Уредио је, са Катарином Мелић, тематски број часописа *Наслеђе* (бр. 14/2 [2009]) под називом *Књижевност и лудило*. Објавио је књигу критика *Егзегезе I* (2018) и коауторски, са Аном Штрбац, монографију *Амбијент и пројекат у настави српског/енглеског језика и књижевности (Ambience and Project Based Learning in Teaching Serbian/English Language and Literature)* (2020). Организовао је 2022. године научни скуп *Поетика Великог школског часа: Деца* у Спомен-парку „Крагујевачки октобар“ (Музеј „21. октобар“). Члан је жирија за књижевну награду „Меша Селимовић“. Уредник је у издавачкој кући УК „Кораци“. Главни и одговорни уредник је часописа *Кораци* од 2022. године.

Милица ПЕТРОВИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
petrovicmilica637@gmail.com

КУЛТУРНИ СТЕРЕОТИП И ЖЕНСКИ ИДЕНТИТЕТ: ПЕТРИЈИН ВЕНАЦ ДРАГОСЛАВА МИХАИЛОВИЋА И СРЂАНА КАРАНОВИЋА

Рад ће се бавити компаративном анализом романа *Петријин венац* Драгослава Михаиловића (1975) и истоименим филмом Срђана Карановића из 1980 године, са посебним освртом на положај жене – јунакиње-приповедачице – у приповедном свету, али и питањима женског идентитета, тема мајчинства, чедоморства, магијских обреда и табуа у патријархалном друштвеном поретку те културним стереотипом, као и дезинтеграцијом истог. Испитиваће се однос удела колоквијално маркиране лексике и уметничке стилизације на платну и у роману, као и у којој мери овај однос указује на значај експресивне (емотивне) и конативне функције језика. Утврђиваће се сличности и одступања од оригиналног предлошка текста Михаиловићевог романа. Рад за циљ има представљање револуционарног значаја приказа „стварносног“ женског лика, али и реактуализацију проблематике женског питања у савременом друштву.

Милица Петровић (Шабац, 1993) завршила је основне и мастер студије Српске књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду. Добитник је награде „Миодраг Борисављевић“ за 2018. годину; треће награде на 9. и 11. књижевном конкурсима „Вукашин Цонић“ (2018, 2020); друге награде за кратку причу на XXVII Светосавском књижевном конкурсима Народне библиотеке Његош у Књажевцу (2019). Прозу и поезију објављује у часописима и специјализованим зборницима. Објавила је књигу кратких прича *Недеља*, награђену на конкурсима Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори (2020). Тренутно похађа докторске студије Српске књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Предраг ПЕТРОВИЋ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
pedja611@yahoo.com

КИШОВА ПРОЗА У ФИЛМСКОМ *ПЕШЧАНИКУ* САБОЛЧА ТОЛНАИЈА

Српско-мађарски играни филм *Пешчаник* редитеља Сабољча Толнаија из 2007. године снимљен је по мотивима *Породичног циркуса* Данила Киша. Пишчев књижевни калейдоскоп призора, фрагмената и симбола Толнаи је визуелизовао у софистицираном црно-белом остварењу које претендује да буде не само адаптација него и ново, филмско, читање Кишове визије етичког и идеолошког слома у двадесетом веку. У раду се испитује како Толнаи у филмски израз „преводи“ знамења Кишове породичне митологије и наративне технике романа *Пешчаник*, какви су „истражни поступак“ и „испитивање сведока“. Поводом овог, у исти мах херметичног колико и високо асоцијативног, филма отвара се и општије питање: да ли се овакаве екранизације обраћају само добрим познаваоцима књижевности, у овом случају Кишове прозе, или њихова визуелна софистицираност нуди естетско задовољство и онима који такви зналци нису?

Предраг Петровић (Ужице, 1975) магистрирао је и докторирао на Филолошком факултету у Београду, где ради као редовни професор српске књижевности двадесетог века. Сарадник је Института за књижевност и уметност у Београду. Био је члан редакције *Летописа Матице српске*, а сада је у уредништву *Зборника Матице српске за књижевност и језик*. Главни је и одговорни уредник *Годишњака Катедре за српску књижевност*. Бави се проучавањем нове српске књижевности и књижевном критиком. Објавио је књиге: *Авангардни роман без романа: поетика кратког романа српске авангарде* (2008, друго, измењено издање 2017), *Откривање тоталитета: романи Растка Петровића* (2013),

Између музике и смрти: огледи о модернистичкој поезији (2016), Хоризонти модернистичког романа (2021), Енциклопедизам и теорија романа (2021), Орфејско завештање: есеји о поезији српске модерне (2023).

Лука РАКОЈЕВИЋ
Универзитет Доња Горица, Подгорица
lrakojevic5@gmail.com

ДУШАН ВУКОТИЋ – МИСЛИЛАЦ И МАШТАР

Питање транзиције текста, односно писане ријечи у филм, у овом случају је посматрано кроз дјеловање Душана Вукотића (1927–1998). Третирани су његови теоријски ставови, као и ауторски принципи.

Вукотић је редитељски и цртачки био посебно продуктиван аутор. Створио је више десетина филмова, међу којима је неколико ремек-дјела вишеструко одликованих на свјетским смотрема и фестивалима. Међутим, у писању је био прилично шкрт – у смислу броја и обима текстова. Ипак, неколико његових биљешки о својој примарној сфери занимања откривају не само ерудицију и раскош маште, већ и врло луцидно, мисаоно и студиозно бављење анимацијом.

Посебан дио рада односи се на Вукотићев тринаесто-минутни анимиран филм *Осветник* из 1958. године, гдје је демонстрирао одређене иновације, које су свој пуни смисао добиле у филму *Сурогат*, овјенчаном наградом Оскар 1962. године. *Осветник* је настао према сценарију базираном на новели Антона Павловича Чехова. У овом раду су, такође, обрађени моменти из још неких Вукотићевих дјела, који упућују на споне између књижевности и филма.

Овај рад, дакле, за циљ има приказивање и синтетизовање одређених ауторових премиса, али и искустава усмјерених ка односу ријечи и покретне слике. Исто тако, сегмент рада је посвећен директној узајамној вези између књижевности и филма, односно једној конкретној адаптацији књижевног дјела кроз филмски медиј. Чехов је за причу „Осветник“ изабрао кратку прозну форму, док је Вукотић, увидјевши компатибилност у тим релацијама, истоимени филм конципирао кроз кратки анимиран садржај.

Лука Ракојевић (Никшић, 1991) на Факултету умјетности Универзитета Доња Горица завршио је све нивое академских студија из области теорије умјетности. Учесник је више међународних научних скупова у земљи и региону. Добитник је неколико студентских и омладинских награда. Био је ангажован на пројектима везаним за културу Црне Горе.

Ивана РАЛОВИЋ

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
ralovic@gmail.com

КЊИЖЕВНОСТ НА ПУТУ ЗА ВЕЛИКИ ЕКРАН: НЕРЕАЛИЗОВАНЕ АДАПТАЦИЈЕ ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ РЕДИТЕЉА АЛЕКСАНДРА САШЕ ПЕТРОВИЋА

Један од најуспешнијих југословенских редитеља Александар Саша Петровић профилисао се као велики тумач књижевности на филму, *преводећи* на велики екран значајна дела светске и домаће књижевности. У његовом опусу посебно место заузимају екранизације познатих романа *Мајстор и Маргарита* Михаила Булгакова, *Групни портрет с дамом* Хајнриха Бела и *Сеобе* Милоша Црњанског, а ту су и Исаковићеве приповетке *преведене* у филм, замеци Фјодора Михајловича Достојевског, сценаристичка читања народне песме „Бановић Страхиња“.

У Петровићевој заоставштини и сећањима супруге, пријатеља, блиских сарадника, новинским чланцима и интервјуима, сачуване су информације о многим пројектима заснованим на књижевним делима, које је желео да сними или на којима је радио. Петровић многобројне своје замисли или није остварио или их је саопштавао као информацију о могућностима да од њих сачини филм. На тој листи су, између осталог, били и Ман и Шекспир и његово виђење *Глухог доба* Александра Вуча и Душана Матића. Године 1963. новине су писале о Петровићевим плановима да у оквиру Авала филма реализује филм по Крлежиној драми *Адам и Ева*. Али, сачуван је и извештај број сценарија која је сачинио по литерарним узорима и који су, до данас, дошли до различитих фаза реализације. Овај рад доноси увид у њихов садржај, открива како су као пасионираног читаоца његову редитељску пажњу привлачили неки аутори и неке теме вишеструко. У

исто време, рад разоткрива и теоријску платформу о односу филма и књижевности коју је Петровић развијао током каријере редитеља и теоретичара филма.

Ивана Раловић дипломирала је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета у Београду, а докторирала на Факултету драмских уметности Универзитета уметности у Београду, одбравивши докторску дисертацију „Трансмедијално приповедање у стваралачком опусу Александра Саше Петровића“. Радове објављује у научним часописима, тематским зборницима и зборницима са међународних и националних научних скупова. Фокус научног интересовања су поља књижевне теорије, историје опште књижевности, трансмедијалности, те проучавање односа књижевности, филма и популарне културе. Као научна сарадница запослена је на Институту за српску културу Приштина – Лепосавић. Чланица је стручног театролошког тима за израду *Енциклопедије Народног позоришта*.

Јана РАСТЕГОРАЦ ВУКОМАНОВИЋ
Филолошки факултет Универзитета у Београду
janrackom@gmail.com

ЕКРАНИЗАЦИЈЕ У СОВЈЕТСКОМ НЕМОМ ФИЛМУ:
АЕЛИТА АЛЕКСЕЈА ТОЛСТОЈА И ЈАКОВА
ПРОТАЗАНОВА /
МАТИ МАКСИМА ГОРКОГ И
ВСЕВОЛОДА ПУДОВКИНА

Компаративни поглед на два романа (*Мати* из 1907. и *Аелита* из 1923) и две истоимене екранизације (из 1926. и 1924) пружа нам комплексну слику односа филма као уметности у настанку и књижевности која се, у датом случају, држала већ утврђених наративних поступака и у том смислу била ван епицентра авангардних збивања. Романи који су послужили као полазиште за филмове експерименталнији су на тематском него на језичком нивоу. Будући да је филм у том тренутку млада уметност, и ова два филма отворенија су за авангардне поступке у режији, мада нису склони радикализацији. Иако за сва четири дела можемо рећи да су ангажована, њихов приступ медију и схватање начина на који уметничко дело може деловати на стварност се не подударају. Колико год да се филмови *Аелита* и *Мајка* разликују по жанру, тематици, емоционалном тону и на многим другим нивоима, однос према књижевном делу из којег се позајмљују основни мотиви (јер даље од тога се у овим екранизацијама не иде) унеколико је сличан. Екранизације са својим литерарним полазиштем у сижејном смислу успостављају слободну везу и воде се драмским принципима, настојећи да очувају базичну идеју и тематику. Посматрањем немих филмова *Аелита* и *Мајка* и напоредним читањем романа који су им послужили као основа, стећи ћемо утисак да су романи, будући мање оптерећени медијем (без скретања особите пажње на језик), више усмерени на садржину, хетерогенији, те и засићенији

различитим херменеутичким потенцијалима, док су филмови далеко компактније уметничке творевине, са снажним утицајем авангардне експерименталности схваћене као средства друштвеног деловања, али и са транспарентнијом друштвено пропагандном димензијом.

Јана Растегорац Вукомановић (Београд, 1987) докторанткиња је на Филолошком факултету у Београду, демонстратор на катедри за Општу књижевност и теорију књижевности. Поред Филолошког факултета, завршила основне и мастер студије на Факултету ликовних уметности у Београду. Области интересовања су јој разноврсне, међу њима су руска авангарда, романтизам, психоанализа, трансмедијска уметност, визуелна поезија итд. Објавила је две књиге прозе – *Исечак 8* (2010) и *-пуст-* (2018). Пише поезију, теоријске радове и ради као ликовни педагог.

Татјана РОСИЋ ИЛИЋ

Факултет за медије и комуникације, Универзитет
Сингидунум, Београд
tatjana.rosic@gmail.com

РИМЕЈК И/ЛИ АДАПТАЦИЈА КАО ДОМИНАНТНИ
ОБЛИЦИ STORYTELLING-A
У САВРЕМЕНОЈ ФИЛМСКОЈ ИНДУСТРИЈИ:
РОМАН *МУШКАРЦИ КОЈИ МРЗЕ ЖЕНЕ* СТИГА
ЛАРСОНА И ФИЛМОВИ *МУШКАРЦИ КОЈИ МРЗЕ
ЖЕНЕ* РЕДИТЕЉА НИЛСА АРДЕНА ОПЛЕВА И
ДЕВОЈКА СА ТЕТОВАЖОМ ЗМАЈА
ДЕЈВИДА ФИНЧЕРА

Криминалистички роман *Мушкарци који мрзе жене* (шве. *Män som hatar kvinnor*), шведског писца и новинара Стига Ларсона (Stieg Larsson), објављен је после ауторове смрти, 2005. године, као први роман трилогије Миленијум. Због свог имплицитно документарног садржаја, који је реферисао на аутобиографско искуство писца који се бавио истраживачким новинарством, али и због своје провокативне теме и посебно изазовног разматрања насиља и злостављања у савременом свету и у односима међу половима, роман је постигао изузетну популарност и култни статус. Роман је екранизован два пута. Први пут у скандинавској продукцији, у најбољем маниру европског арт филма: филм *Мушкарци који мрзе жене* (2009) редитеља Нилса Ардена Оплева (Niels Arden Oplev) одликује се документаристичком поетиком прожетом акционим елементима крими жанра. Само две године касније роман је доживео нову адаптацију а филм шведског редитеља свој римејк: режирао га је, под насловом *Девојка са тетоважом змаја* (*The Girl with Dragon Tattoo*, 2011) Дејвид Финчер (David Fincher), холивудски златни момак добре крими приче са ноар ефектима која обједињује уметнички квалитет и комерцијални успех. Упркос све

чешћем римејк феномену у савременој филмској индустрији није уобичајено да се римејк направи у тако кратком временском периоду. Поставља се питање да ли је Финчеров филм само нова адаптација романа или и римејк шведског филма, као и питање у којој је мери могуће раздвојити ова два феномена. Полазећи од теорије адаптације Линде Хачн, у раду ће се кроз дати пример анализирати феномени адаптације и римејка као доминантни облици приповедања у савременој филмској индустрији, који се врло често преплићу и интертекстуално условљавају. Кроз упоредну анализу два наведена филма настојаћемо да одговоримо и на питање да ли Финчер премештајући адаптацију романа у амерички културолошки и временски контекст прави своју верзију адаптације или *remake* шведског филма који „понавља оно што је прошло да би предочио његово отуђено идеолошко значење“ (Борис Буден). Одговор на ово питање нарочито је важан при разумевању концепције главног женског лика и доминантно апокалиптичке слике света коју она истовремено заступа и отелотворује у оба филма. Али – захваљујући сложености *storytellinga* у савременој филмској индустрији – то чини на изненађујуће различите иако привидно блиске начине.

Татјана Росић Илић је редовна професорка на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум у Београду, где предаје предмете из области студија културе, рода, књижевности и медија. Научна је сарадница на Институту за књижевност и уметност у Београду и гостујућа професорка на докторском програму Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу. Током академске 2016–17. године била је гостујућа професорка на одсеку за славистику Универзитета Мичиген, САД (Department of Slavic Languages and Literatures, University of Michigan, USA). Као ауторка и координаторка учествовала је у бројним националним, регионалним и међународним пројектима који се односе на питања родне, културне и медијске политике. Њено тренутно истраживање усмерено је на културу страха и културу отпора у свету глобалних медија као и на критичке студије рода, маскулинитета и женског ауторства

у контексту пост-југословенске културе сећања. Ауторка је и уредница следећих књига: Ed. *Representation of Gender Minority Groups in Media: Serbia, Montenegro, Macedonia* (2015); (*Анти*)*утопије тела: репрезентација маскулинитета у савременој српској прози* (2014); *Мит о савршеној биографији: Данило Киш и фигура писца у српској култури* (2008); Ed. *Theory and Politics of Gender: the Representation of Gender Identities in Literatures and Cultures of Balkans and Southeastern Europe* (2008); *Произвољност дневника* (1994).

Александра СЕКУЛИЋ

Центар за културну деконтаминацију, Београд
aleksandra.sekulic08@gmail.com

ОДИСЕЈА У ЛЕТЊЕМ БИОСКОПУ САБОЛЧА ТОЛНАИЈА

Филм *Летњи биоскоп* (или *Летњи филм*, у оригиналу: *Nyári tozì*) редитеља Саболча Толнаија из 1999. године је играни филм, чија је основна тема повратак младог човека из Будимпеште у Суботицу. Како је рат у Југославији 1990-их уједно и узрок јунаковог одласка, и контекст настанка филма, његов повратак у родни град – као и повратак самог филма у јавност после деценија запостављености – призива аналогичне са мотивима из Хомерове *Одисеје* и топосима који су из ње пренешени кроз историју књижевности и филма. Можемо посматрати филмску нарацију у овом делу као синтезу традиција и мотива, од античког епа и пикареског романа до средњеевропске књижевности, али је специфично за *Летњи биоскоп* што филмским језиком и наративном праксом субвертира затечене топосе и дестабилизује сам правац кретања, односно појмове повратка, рата и одредишта. Усложњен је и процес приповедања, јер се повратак јунака повезује са његовом намером снимања филма. Немогућност јунака да сними свој филм „искупљује се“ метафилмом, који већ својим насловом говори о себи из позиције публице.

Александра Секулић дипломирала је Општу књижевност и теорију књижевности на Филолошком факултету у Београду. Мастер студије завршила је на групи Менаџмент у култури и културна политика на Балкану, Универзитет уметности у Београду/ Université Lumière Lyon 2, UNESCO Chair, са тезом „Архив као културна форма: стварање видео архива и база података“. Похађала докторске студије Теорија уметности и медија на Универзитету уметности у Београду.

Уредница је програма у Центру за културну деконтаминацију у Београду од 2010. године. Уређује филмски про-

грам ЦЗКД: „ЦЗКД Биоскоп“, програме из области савремене уметности, књижевности, међу којима су „Студије контекста“, „En Garde, Avantgarde 20/21“, „Pertej/Beyond/Преко 20 година“, „Разобличавање“ и други. Чланица је редакције Бетон од 2018. године. Уредница је књига *Видеографија региона* (2009), *Медијска археологија: Деведесете* (2010), *Performing the Museum* (2016, ко-уредник Душан Грља). Чланица Low-Fi Video покрета (1997–2003), групе Космопловци (од 2001) и тима Медијска археологија. У периоду 2005–2008. године уредница је програма Академског филмског центра ДКСГ у Београду. Са кустоскињом Бранком Бенчић реализовала изложбе „Видео, телевизија, антиципација“ (МСУ Београд / МСУ Загреб, 2013), „Слободан Шијан – Филмски летак“ (ЦЗКД, ММЦ ЛУКА Пула, 2012). Са тимом Медијска археологија реализовала је програмске циклусе и пројекте: „Деведесете“, „Могућност избора“, „Гласачка машина“, „Омладинска култура у СФРЈ“ (као циклус програма и ТВ емисија у сарадњи са Јавним сервисом). Ауторка либрета за оперу *Петроград* Бранке Поповић, по мотивима романа Андреја Белог (премијерно изведена у Београду 2012. године). Дугогодишња је сарадница Међународног филмског фестивала у Оберхаузену, где је са Бранком Бенчић курирала тематски програм фестивала: „Солидарност као дисрупција“ (2021–22).

Наташа СИМЕУНОВИЋ БАЈИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

notiasud@gmail.com

РЕПРЕЗЕНТОВАЊЕ ПИСАЦА И ПРОЦЕСА
КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА:
УПОРЕДНЕ АНАЛИЗЕ ФИЛМОВА ИЗ РАЗЛИЧИТИХ
КИНЕМАТОГРАФИЈА

Рад се фокусира на истраживање начина на који су процес писања и животи писаца репрезентовани у филмовима. Овде се не ради о истраживању приказа стварних писаца, било савремених, било оних који су некада раније живели. Иако је тема биографских филмова фасцинантна, у овом раду тежиште је на фикционалном изражавању, знатно заступљенијем у филмовима који не укључују аутентичне ауторе и нису ограничени фактографијом. У овом случају, веза између љубави и писања која се успоставља у филму важнија је од самог начина на који се писање приказује. Период истраживања обухвата прве две деценије 21. века. За анализу су одабрани филмови из америчке, француско-иранске, шпанске и руске кинематографије који задовољавају критеријуме романтичног жанра и радњу праћења интеракције љубави и самог процеса писања (*Shadows in the Sun*, 2005; *Copie conforme*, 2010; *Nuestros amantes*, 2016; *Бестселлер по любви*, 2016). Како је процес креативног писања репрезентован у филмовима? На који начин су представе о љубави и креативном писању у интеракцији? Постоје ли неке заједничке теме или приступи у различитим кинематографијама? Како нам ови филмски прикази могу помоћи да разумемо писце и креативност? Постоје ли потенцијални утицаји на писце из стварног живота? Ово су питања на која рад покушава да пружи релевантне одговоре и започне дискусију о евентуалним импликацијама или потреби за даљим истраживањима.

Наташа Симеуновић Бајић је дипломирала на Филолошком факултету, а магистрирала на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. На истом факултету одбранила је докторску дисертацију у области комунологије. Доценткиња је Филозофског факултета у Нишу. Њене области истраживања су медијске и културне студије, јавно мњење, културна политика, међукултурно комуницирање, креативне индустрије, ромологија, друштвена конструкција старости. Објавила је две монографије и један уџбеник, уредила је један тематски зборник у коауторству, објавила је неколико поглавља у монографијама и тематским зборницима међународног значаја, као и преко педесет радова у домаћим и међународним научним часописима. Учествовала је на неколико научних скупова у земљи и иностранству. Била је ангажована на два научна пројекта која је подржавало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Била је координатор и руководилац стручних пројеката које је подржало Министарство културе и информисања. Рецензент је НАТ-а за област Културолошке науке и комунологија. Члан је европске организације за комуницирање ECREA и међународне организације за културне студије ACS. Добитница је различитих стипендија за предавања или истраживања у Загребу, Пескари, Драчу, Луксембургу, Фиренци и Барселони.

Зорана СИМИЋ

Институт за књижевност и уметност, Београд
zorana_simic@hotmail.com

ТРАГОМ СРНА У „ЕКОТЕРОРИСТИЧКОЈ“ ОДМАЗДИ:
КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА (РЕЦЕПЦИЈЕ) РОМАНА
ВУЦИ СВОЈЕ РАЛО ПО КОСТИМА МРТВИХ ОЛГЕ
ТОКАРЧУК И ФИЛМА *ТРОФЕЈНА ДИВЉАЧ*
АГЊЕШКЕ ХОЛАНД

У излагању се компаративно разматрају роман *Вуци своје рало по костима мртвих* пољске књижевнице Олге Токарчук (изворно објављен 2009, а у Србији 2014. године, у преводу Милице Маркић) и филм *Трофејна дивљач* (*Rokot*) ауторкине сународнице и савременице, редитељке Агњешке Холанд, из 2017. године, заснован на њиховом коауторском сценарију. У фокусу пажње јесу аналогije, дискрепанце и апорије у „локалним“ и „глобалним“ рецепцијама романа, односно сценарија/филма – првенствено оне условљене одступањима од литерарног предлошка – које су допринеле амбивалентном статусу ових остварења у критичарској призми како у Источној Европи тако и на англофоном поднебљу. Осврћући се најпре на оштре оптужбе за својеврсни феминистички екотероризам у пољским медијима, излагање отвара следећа питања: на које је све начине и у којој мери транспозиција књижевног у текст филмског сценарија условила и (пре)обликовала семантичку, жанровску и стилску обухватност, раслојеност и отвореност свакога понаособ? Дали је (хињена) трансмедиијалност филма преозначила сложену интертекстуалност романа? Како је симултана „глобална“ промоција књижевног опуса Олге Токарчук и филма чија је она коценаристкиња, уз различите моделе *културалног превођења*, утицала на видове њиховог (де)кодирања, али и на медијску репрезентацију и рецепцију (еко)феминизма у савременом медијском и културном контексту уопште? Зашто

је, напоследку, дошло до отпора пред двоструком фикционалном могућношћу извесне удружене освете срна и других угрожених бића, њихове *женскости* и *архетипичности*? Ова питања се у излагању проблематизују с примарним акцентом на уже схваћене наративе и романа и филма, без детаљније лингвистичке анализе, а у интердисциплинарној оптици која укључује наратологију, феминистичку теорију, студије културе и теорију жанра.

Зорана Симић (Брус, 1992) докторанткиња је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, истраживачица-сарадница у Институту за књижевност и уметност, као и кандидаткиња на мастер програму Политикологија – Студије рода, на Факултету политичких наука Универзитета у Београду (захваљујући стипендији „Жарана Папић“ коју додељује РЖФ). Основне (2015) и мастер студије (2016) завршила је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду. Пише докторску дисертацију радног наслова „Уреднице периодике у Краљевини СХС/Југославији: биографски, књижевноисторијски и типолошки аспект“. Бави се српском и југословенском књижевношћу, периодиком и културом 20. века, савременим (књижевним) теоријама и историјом феминизма. Објављује књижевнокритичке и есејистичке прилоге у штампаним и на веб-порталима. Живи у Београду.

Биљана С. СОЛЕША
Медицинска школа, Крушевац
solasabilja@gmail.com

ПОЕТИКА ПРОСТОРА У ТЕЛЕВИЗИЈСКИМ АДАПТАЦИЈАМА ПРИПОВЕДАКА ЛАЗЕ ЛАЗАРЕВИЋА

У прози Лазе Лазаревића уочен је наглашени драмски ток радње узрокован најчешће сукобом рационалног и емотивног, свесног и подсвесног. Драматичном току збивања и психолошкој уверљивости ликова придружују се контраст, иронизација, усредсређеност радње на затворени простор, сценичност, психолошка припрема, градација, нагли обрти и расплети као доминантни поступци, блиски драмској уметности, захваљујући којима су могуће телевизијске или филмске адаптације.

У овом раду истражујемо обликовање и функцију простора у приповеткама и телевизијским адаптацијама „Први пут с оцем на јутрење“ и „Све ће то народ позлатити“. Компаративном анализом кључних визуелних сцена у литерарном и телевизијском наративу, те одговарајућих сценографских, костимографских и музичких решења откривају се примењене стратегије које указују на вишезначност и које обезбеђују одговарајуће естетске ефекте. Циљ рада није утврђивање верности тв адаптације књижевном тексту, већ откривање њихових односа, узајамних веза, утицаја и значаја у актуелном образовном и културном окружењу. Полазећи од чињенице да се наведена дела налазе у програмима обавезне школске лектире, те да је мотивација кључни проблем савремене наставе књижевности, део овог рада чине резултати истраживања ученичке рецепције текста и тв адаптације. Резултати могу бити једно од усмерења у трагању за одговорима на питања: да ли се поредбеном анализом књижевног текста и његове екранизације формирају адекватни уметнич-

ки доживљаји код младих људи, који одрастају у дигиталном окружењу; колико су ученици мотивисани за даља истраживања; да ли се тв (или филмском) адаптацијом добијају или губе читаоци, што свакако утиче на статус књижевности у савременом културном окружењу.

Биљана Солеша (Крушевац, 1971) завршила је Филолошки факултет у Скопљу, одсек Историја књижевности народа СФРЈ и српскохрватски језик (еквивалентно каснијем смеру Српска књижевност и језик) 1993 године. Мастер академске студије филологије завршила је на Филозофском факултету у Нишу 2012. године, са темом „Драмски аспекти у приповедању Лазе К. Лазаревића“. На истом факултету је и докторирала 2019. године на тему „Трагично у приповеци српског реализма“. Стекла је звање научног сарадника на Институту за књижевност и уметност у Београду 2022. године. Објавила је више од четрдесет научних и стручних радова у научним часописима и зборницима са научних скупова и учествовала на 27 научних скупова у земљи и региону. Запослена је у Медицинској школи у Крушевцу као професор српског језика и књижевности.

Павле Т. СОЛЕША

Факултет музичке уметности, Београд
pajasolescha@gmail.com

ОЗВУЧЕНА РЕТОРИКА ЋУТАЊА:
МУЗИЧКА РЕШЕЊА КЊИЖЕВНИХ НЕМИХ
СЦЕНА У ФИЛМСКИМ И ТЕЛЕВИЗИЈСКИМ
АДАПТАЦИЈАМА РОМАНА *ДЕРВИШ И СМРТ* МЕШЕ
СЕЛИМОВИЋА, *СЕОБЕ* МИЛОША ЦРЊАНСКОГ И
КОРЕНИ ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА

У српској књижевности често се налази на сцене које су лишене нарације, дијалога или монолога, а које указују најчешће на психолошко стање јунака. Употребљено у правом моменту, ћутање оставља јачи утисак од било којег облика говора.

Празнине у књижевном дискурсу често су сигнал трауме, невербализованих стања када емоције гуше речи или када се догађају изненадни потресни догађаји после којих јунаци обично занеме. Приказивање сцена са неисприповеданим, неизреченим а доживљеним и преживљеним садржајима прикривеног ћутањем у филмским и телевизијским адаптацијама може бити веома изазовно и захтевно. У том смислу речи музичка решења су веома честе стратегије. Компаративним сагледавањем књижевног и филмског наратива издвајамо одговарајуће неме сцене озвучене музиком, чије особености сагледавамо са књижевног и музичког аспекта.

Циљ нашег истраживања је да на примерима филмских и телевизијске адаптације репрезентативних дела српске књижевности анализом музичких тема и мотива, истражимо произведене естетске ефекте и укажемо на улогу и значај музике у филмским и телевизијским адаптацијама књижевних дела.

Корпус истраживања су романи *Дервиш и смрт* Меше Селимовића, *Сеобе* Милоша Црњанског и *Корени* Добрице Ћосића и њихове филмске, односно телевизијска адаптација (*Корени*).

Павле Солеша (Крушевац, 1999) похађао је упоредо Средњу музичку школу „Стеван Христић“ у Крушевцу на одсеку за музичку теорију (образовни профил музички сарадник) и Медицинску школу у Крушевцу (образовни профил фармацеутски техничар). Обе школе завршава 2018. Исте године уписује Факултет музичке уметности у Београду на Одсеку за музичку теорију. Основне академске студије завршава у септембру 2022. године. Исте године уписује мастер академске студије (такође на Одсеку за музичку теорију) на којима тренутно студира. Истраживачка и стваралачка интересовања крећу се у области музичке теорије, хорског певања и аранжирања. Активан је члан Певачког друштва Храма Светог Саве и Хора „Свети Јоаким и Ана“ при Храму Свете Петке на Чукаричкој Падини у Београду (тенор). Учесник је хорских радионица: Хорска сретања II у Чачку (17–24. јул 2022. и IV сусрети црквених музичара дијаспоре и матице у Бечу, Аустрија (16–19. фебруар 2023). Пише аранжмане за хорско извођење српских народних песама. Прва хорска извођења аранжмана била су у априлу и мају 2023. године у Сремској Митровици и на Охриду (фестивал Костоски) у изведби Хора „Свети Јоаким и Ана“ из Београда.

Лада СТЕВАНОВИЋ
Етнографски институт, Београд
lada.stevanovic@gmail.com

ОДИСЕЈ НА ФИЛМСКОМ ПЛАТНУ И ТЕЛЕВИЗИЈСКОМ ЕКРАНУ

Од самих почетака филмске уметности, антички митови и књижевност често проналазе место на филмском платну. Надовезујући се на античку, али и већ изграђену филмску традицију с мотивима антике, 1968. године снимљена је авантуристичка телевизијска серија *Одисеја*, прва велика европска копродукција коју је режирао Франко Роси (Franco Rossi) уз помоћ Пјера Шивацапа (Piero Schivazappo) и Марија Баве, с Бекимом Фехмиуом у главној улози. Филмске *Одисеје* низале су се, каткада као директне адаптације чувеног епа, а каткада као филмови који су са *Одисејом* само асоцијативно повезани. Овај рад упоредо ће се позабавити серијом из 1968. године, као и сатиричном комедијом *О брате, где си?* („O Brother, Where Art thou?“) Џоела и Итана Коена (Joel и Ethan Coen), преиспитујући на који начин је у ова два примера античка књижевност уткана у филм.

Методолошки, рад се уписује у истраживачко поље рецепције антике које се бави критичким проучавањем *пријема* и *прихватања* (лат. *receptio*) различитих античких мотива и предлога (па и антике у целини), деконструишући начине на који се обликује и исписује традиција. Рецепција антике фокусира се на различите контексте – друштвене, културне, историјске итд, фокусирајући се на процес рецепције – не само у сусрету савремености и антике, већ у свим оним епохама у којима се значење антике обликовало и мењало. У питања рецепције уткан је и индивидуални израз уметника, као и контекст медија у коме се рецепција одвија, чему ће бити посебно посвећена пажња у овом излагању.

Лада Стевановић запослена је у Етнографском институту, у звању научне саветнице. Бави се антропологијом античких светова, рецепцијом антике и феминистичким теоријама, с посебним освртом на конструкцију родних стереотипа и родних идентитета кроз историју. Објавила је две књиге: *Laughing at the Funeral: Gender and Anthropology in the Greek Funerary Rites* (2009) и *Антика и ми(м)* (2020). Једна је од уредница зборника *Научнице у друштву* (2020) и *Под, знање и моћ. Историја, наслеђе и значај научница у Србији* (2022).

Александра СТОШИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Нишу
aleksandrastosicd@gmail.com

ТРАНСМЕДИЈАЛНИ ПРИСТУП РОМАНУ И ФИЛМУ УБИСТВО С ПРЕДУМИШЉАЈЕМ

Више него било која друга дисциплина с коренима у теорији књижевности, наратологија је последњих деценија доживела експанзију, праћену дубоким преображајем. Великом брзином умножавају се различите типологије пост-класичног приступа уметничком делу. У читавом низу пост-класичних наратологија јавља се и трансмедиајлна, која се јавила из потребе да се одговори на изазове које су читавом друштву наметнуле дигиталне технологије и конвергенција истих. У раду се бавимо трансмедиајлним приступом филмској уметности, тумачећи филмску адаптацију романа *Убиство с предумишљајем* Слободана Селенића. Трансмедиајлни приступ филму *Убиство с предумишљајем* подразумева постављање два основна питања: прво је питање могућности покретних слика да испричају причу, а друго је питање релације између књижевности и филма, којим се баве студије адаптације. Роману и филму *Убиство с предумишљајем* прилазимо компаративно и то преко неколико главних тачака које представљају окосницу студија адаптације: фабула, ликови у роману и филму, време у роману и филму, приповедач и фокализација.

Александра Стошић (Врање, 1997) завршила је основне академске студије Србистике на Филозофском факултету Универзитета у Нишу. На истом факултету уписује мастер студије на смеру за српску и компаративну књижевност које завршава одбраном мастер рада „Литерарно дело Лука Зора“. Студент је докторских академских студија Србистике на Филозофском факултету у Нишу и стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација. Поље њеног научног интересовања је дубровачка књижевност, македонска књижевност и језик, драмске уметности и медији.

Марко ТЕОДОРСКИ

Институт за књижевност и уметност, Београд
teodorskimarko@gmail.com

СОЛАРИС: ПСИХОАНАЛИТИЧКО ОД ТЕКСТА КА СЛИЦИ

Роман *Соларис* (1961) Станислава Лема поседује снажну психоаналитичку димензију. Психолог Крис Келвин послат је на станицу у орбити Солариса, где се, путем серије чудних догађаја, суочава са деценијском кривицом. Истовремено, посада станице настоји да оствари контакт са морем плазме – јединим „живим“ организмом на планети, наизглед индиферентним према њиховом присуству. Преплитањем ових наративних токова Лем експлицитно преиспитује појам несвесног (у коме кривица, најцрњи страхови и најагресивније пожуде леже закопане) чиме поставља темељ дискусији о ограничењима људског разума и (не)могућностима контакта са ванземаљским и нељудским. Роман је, у форми дугометражног филма, екранизован три пута – од стране Бориса Ниренбурга и Лидије Ишибајеве (1968), Андреја Тарковског (1972) и Стивена Содерберга (2002). У овом излагању аутор се усредсређује на психоаналитичко у роману и његовим потенцијалним преводима на екран и платно. Да ли се и како овај превод уопште одиграва? Ако се не одиграва, ако се психоаналитичко у преводу губи, који су разлози и чиме је психоаналитичко у екранизацијама замењено?

Марко Теодорски је научни сарадник Института за књижевност и уметност у Београду. По струци је културолог. Аутор је монографије *Nineteenth-Century Mirrors: Textuality and Transcendence* (2021). Бави се хетерогеним дијалозима психоанализе и хуманистике (књижевности, књижевне теорије, филма, археологије, етнологије, антропологије), али му је срце често у античкој грчкој култури и филозофији. Учитељ је јоге. Ватрени је љубитељ видео игара.

Маријана ТЕРЗИН СТОЈЧИЋ
Југословенска кинотека, Београд
marijanaterzin@gmail.com

ДЕЦА У РАТУ КАО ИНСПИРАЦИЈА ЗА ФИЛМСКИ СЦЕНАРИО:

СНАГА РАТНЕ ХУМАНОСТИ И ОДРАСТАЊЕ ДЕЦЕ У ФИЛМСКИМ СЦЕНАРИЈИМА АРСЕНА ДИКЛИЋА

Широки покрет ослободилачког Другог светског рата заталасао је народ и спојио револуционарне симболе са умесном традицијом завичаја, дајући изворност културним обрисима који су се темељили на новој поетици. После рата је баш култура била приказана, јер „заостаје за нашом савременом стварношћу, па писци нису испунили свој дуг према револуционарној борби и према социјалистичкој изградњи“. У таквом свету, Арсен Диклић је учио од најбољег, Бранка Ћопића. Неговао је хумористичну лирику чији су снажан епски таленат снажиле успомене из детињства на ратна дешавања. На пољу филмског сценарија ауторство је углавном делио са редитељима, пре свега Бранком Бауером. Прозни третман ратне етике учинио је особеним. Сценаристичким наративом успевао је да сурова социјална међа прерасте у хуманост супротстављених страна, као у случају односа Шицера и Милана у остварењу *Салаш у Малом риту*. Деца којој су ратне страхоте склапале очи били су непресушна Диклићева тема. Реализам народног духа Диклић је опрезно чувао од површног модернизма. Зато ће овај рад осветлити пипаву условност стасавања снажних карактерних ликова како у препознатљивој литератури и поезији значајног југословенског писца за децу, тако и транспоновању књижевних заплета, подвига литерарно и животно емотивних јунака на филмску траку. Овај рад је наставак стручних тумачења филмских сценарија Арсена Диклића које је Југословенска кинотека представила недавном изложбеном поставком и пројекцијом филмова поводом сто година од рођења познатог писца.

Маријана Терзин Стојчић (Београд), филмски архивиста, стручни сарадник за домаћи филм Југословенске кинотеке. Креатор филмских програма и садржаја праћених стручним текстовима и филмским анализама. Члан редакције стручног часописа *Кинотека*. Дипломирани новинар, културолог. Похађала студије историје уметности Филозофског факултета, Академије лепих уметности у Београду. Од 1996. сарадник и уредник бројних дневно информативних гласила, недељних издања и стручних месечника, *Вечерњих новости*, *Политике*, *Данаса*, филмског магазина *Сателит Тв Видео*, *Тикер ревије*, *Радио новости*. Дугогодишњи тв уредник, аутор и новинар Информативног програма и Редакције за културу Радио Телевизије Србије. Награђена на Фестивалу етнолошког филма за циклус документарних емисија „Мистерије Србије“. Добитник бројних захвалница за допринос развоју културног стваралаштва града, заштиту споменичког наслеђа и креирање културних догађаја.

Александра П. ТОДОРОВИЋ

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у

Крагујевцу

aleksandraurosevic96@yahoo.com

АФАЗИЈЕ:

ОДСУСТВО ГОВОРА И САН О ПОВРАТКУ
У ФИЛМУ АНДРЕЈА ТАРКОВСКОГ *ОГЛЕДАЛО*

У различитим доменима уметности одсуство говора или средстава приказивања представља важан сигнал којим се означава јаз између онога што човек жели да изговори и онога што жели да остане прећутано. Циљ овог рада јесте указивање на кључне тачке у којима средства за говор измичу и стварају афазивну средину у којој одраста и живи главни јунак аутобиографског остварења Андреја Тарковског *Огледало*. Анализом која ће бити спроведена на фабулативни ток филма, приказаћемо на који се начин формира афазичност код носиоца мушке линије раздвојене породице, како, методом дневника, личност ослобађа свој говор из празнине и шта је то неповратно о чему афазичар сања. Позивајући се на Растка Петровића, Александра Јеркова, Ролана Барта, Леополда Сондија, поезију Арсенија Тарковског, као и на примере из филма *Огледало*, рад ће приказати на који начин искуство одсуства оца антиципира настанак трауматске средине из које настаје прича главног јунака Алексеја, како на говор делује непрестана жеља за повратком и неповратним стањем и које последице настају онеспособљавањем говорног апарата мушких чланова породице. Посматрано са методолошког аспекта, овај рад ће обухватити, поред студија наведених аутора, истраживања из других области које се баве афазологијом, како би се указало на почетак, развој и превазилажење ове болести, као и на литерарне реминисценције које су у спрези са радњом филма.

Александра Тодоровић (Јагодина, 1996) завршила је студије Српског језика и књижевности на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу. На истом факултету је завршила и мастер студије, смер Српски језик и књижевност, одсек књижевност, где је одбранила мастер рад „Поетика филма *Огледало* Андреја Тарковског“. Тренутно је на докторским студијама Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, модул књижевност.

Ане ФЕРИ [Ane FERRI]

Филолошки факултет Универзитета у Београду
aneferri@gmail.com

ДИЗАЈНИРАЊЕ ЕМПАТИЈЕ КОД ДЈЕЦЕ:
МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА АНАЛИЗА ПРИЧЕ
„СТО И ЈЕДАН ДАЛМАТИНАЦ“ У КЊИЗИ,
ФИЛМУ, АНИМАЦИЈИ И КРОЗ ВЈЕШТАЧКУ
ИНТЕЛИГЕНЦИЈУ

Тема овог рада представља мултидисциплинарну анализу веза између књиге, филма, анимације и вјештачке интелигенције на примјеру приче „Сто и један далматинац“ (Dodi Smith) и њихов утицај на развој емпатије код дјеце. У савременом образовном окружењу у којем дјеца све више користе различите медијске садржаје, кључно је прилагодити наставни програм тако да се књижевност, филм и анимација користе као ефикасни алати за развијање емпатије код дјеце, подржавајући њихов емоционални и социјални развој. Култна прича „Сто и један далматинац“ садржи богату емоционалну нарацију и пружа вишеслојне ликове с којима се дјеца могу повезати, разумјети њихове емоције и саосећати с њиховим изазовима, што омогућава стварање снажних веза између дјеце и приче. Циљ рада је приказати на који начин различити формати обликују емпатију код дјеце кроз аналитички преглед, с нагласком на мултидисциплинарни, социолошки, модерно/традиционални и методички приступ. Методологија рада укључује аналитички преглед књиге *Сто и један далматинац* ауторке Доди Смит, оригиналног анимираног филма из 1961. године и играног филма из 1996. године како би освијетлило комплексност овог феномена. Такође, рад приказује улогу вјештачке интелигенције у реинтерпретацији приче и како АИ може допринијети емпатијским реакцијама дјеце на причу. Питање које се поставља је како дизајн медијских садржаја може унаприједити емпатијски

одговор код дјеце и које су могућности и изазови АИ-а у стварању ових садржаја. Овај рад пружа нови увид у креирање медијских садржаја за подршку развоју емпатије код дјеце, с посебним освртом на могућности и границе коришћења вјештачке интелигенције у овом контексту.

Ане Фери је звање доктора наука стекла на Филолошком факултету Универзитета у Београду, гдје је одбранила докторски рад под називом „Лудовик Пасквалић – Бококоторски пјесник XVI вијека“. Звање мастер филолога (италијанисте) стекла је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, гдје је одбранила мастер рад под називом „Стеван В. Врчевић – италијаниста“. Искуство у раду са студентима стекла је на Универзитету Медитеран у Подгорици. Своје знање је обликовала на студијским боравцима у Италији (Бари, Сијена, Перуђа, Фиренца) и Америци (Сјеверна Каролина, Њујорк). Учествовала је на пројекту америчке амбасде у Црној Гори „Lift Every Voice“ и на пројекту Америчког угла из Подгорице о правима жена. Оснивач је и предавач у школи страних језика “Language center Ferriland”. Има богато радно искуство у образовању (посебно у раду са дјецом у земљи и иностранству), медијаторству (књижевни догађаји), преводаштву (консекутивно и писмено превођење), као и у новинарству (рубрика култура и језик). Њена научна интересовања су наука о књижевности, историја књижевности, интеркултуралне везе Боке Которске, Далмације и Италије, књижевност за дјecu и младе и методика наставе.

Ана ФИЛИПОВИЋ

Филозофски факултет Универзитета у Београду
anafilipovic98@gmail.com

КЊИЖЕВНА И ФИЛМСКА СЛИКА ГРАДА:
МЕЂУРАТНИ БЕОГРАД У РОМАНУ *ТЕРАЗИЈЕ*
БОШКА ТОКИНА И ФИЛМУ *БЕОГРАД*,
ПРЕСТОНИЦА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ВОЈИНА
ЂОРЂЕВИЋА

Године 1932. издат је роман *Теразије* Бошка Токина, док је своју свечану премијеру имао филм *Београд, престоница краљевине Југославије*, у режији Војина М. Ђорђевића. Оба дела приказала су тадашњу престоницу Краљевине Југославије у урбанизацијском замаху, усредсређујући се на основне концепте модерности кроз које су амбијент и култура међуратног града активно уобличавани. Као актер књижевне и филмске сцене Београда, Токин је предмету свог литерарног интересовања – „вароши на светском друму“ – приступио попут хроничара монденског живота. Перспектива непосредног учесника градских дешавања заступљена у *Теразијама*, те разумевање карактера урбаног простора кроз динамику међуодноса ликова, њихове свакодневице и навика, пак, у супротности је са Ђорђевићевим приказом града као поља архитектонских, инфраструктурних и индустријских трансформација које тек имплицирају промене услова и начина живљења. Нови, репрезентативни идентитет Београда код Ђорђевића кореспондира са репрезентативним карактером самог филма снимљеног у продукцији Југословенског просветног филма, предузећа које је уживало подршку државе. И мада га стручна литература, услед изостанка формалног експеримента, не сврстава у категорију филмова „симфонија велеграда“, *Београд, престоница Краљевине Југославије* попут представника „симфоније велеграда“ бележи дешавања у граду током заокруженог временског циклуса (од јутра до

вечери), наговештавајући у појединим сегментима, налик *Теразијама*, ритам *urbis*-а. У раду се компаративно анализирају видови артикулације слике града у Токиновом роману и Ђорђевићевом филму, тежи се утврђивању сличности и разлика у интерпретацији *ураног*, те специфичним књижевним, односно филмским средствима којима се притом служи. Приликом анализе у обзир се узимају друштвено-историјске прилике у чијим се оквирима међуратни Београд развија и њихов утицај на разматрана дела.

Ана Филиповић (Београд, 1998) дипломирана је историчарка уметности и студенткиња мастер студија Одељења за историју уметности Филозофског факултета у Београду и Теорије драмских уметности и медија на Катедри за теорију и историју Факултета драмских уметности. Примарна област њеног интересовања тиче се вишеструких односа филмског медија и модерне уметности, односно савремених уметничких пракси. Ауторка је портала филмске критике *Филмоскопија*, при Филмском центру Србије, и чланица Одбора за комуникације НК ICOM Србија. Током основних студија учествовала је у раду неких од најзначајнијих институција културе у земљи и допринела реализацији већег броја уметничких пројеката, међу којима се издваја изложба „Интер/Акција 2021“. Сарађивала је са домаћим и међународним филмским фестивалима, попут Сарајево филм фестивала, Фестивала ауторског филма, *Vel-docs* фестивала, Фестивала кратког документарног филма „Интеракција“. Ауторка је научних радова, те стручних текстова у каталозима изложби савремене уметности. Њени есеји и филмске критике заступљени су у зборнику *Филмоскопија: Одабрани текстови о савременом српском филму (2010–2023)*.

Горан ЧВОРОВИЋ
Универзитет Сорбона, Париз
cvorovic66@gmail.com

АНГЛИЦИЗАЦИЈА СРПСКОГ ЈЕЗИКА У
КОНТЕМПОРАЛНОЈ ФИЛМСКОЈ РАВНИ И ЈЕЗИЧКИ
ДОПРИНОС ФИЛМА КАО МОРФЕМЕ ШИРЕГ
ЗНАЧЕЊА

Имајући у виду свеprisутност филмског медија у свакодневној равни, језичка матрица коју филм користи у својој комуникацијској орбити значајно ће се пресликавати на вербални сегмент популације која му је изложена. Изрази као што су *remake, reboot, blockbuster, flagwaver, voice artist, hot set, average time spent, average time viewed, reach, grooming, happy slapping, peoplemetar, reality program, soft film, hard film, underground film, total universe, share, western* и ини, сведоче о англицизацији српског језичког фондуса и кроз овај вид комуникације, доприносећи судбини савременог језика у глобалном спектру. На тај начин отвара се директан комуникациони канал без транслативне релације, истог језичког кода, с позитивном међународном праксом. Истовремено, ствара се одређена комуникацијска баријера са изворним наративним корпусом, која по сегментима или делу популације може бити битна, па и суштинска, ако се односи на корпус изопштен из англосаксонске језичке матрице. Поставља се притом и транскриптивна дилема уноса ових израза, нарочито на ћириличном писму, односно питање да ли их третирати као адаптирану лексику прилагођену морфолошком систему или у основном облику као фонетске позајмљенице. Део реферата тицао би се и доприноса филма општој комуникацији кроз свеприхваћене изразе који су се одомаћили у идиомској корелацији, као што су „бити у свом филму“, „тај филм нећеш гледати“, „као на филму“, „вратити филм“, „прекинуо му се филм“, „љубити се филмски“ или „то је из другог фил-

ма“, где се реч „филм“ не третира у примарном изразу, већ представља универзалну морфему ширег језичког значења.

Горан Чворовић (Београд, 1966) од 1990. године живи и ради у Паризу. Дипломирао је лингвистику на Сорбони. На истом универзитету завршио је постдипломске студије на тему плусквамперфекта у српском језику. Тренуто на Сорбони ради на докторској дисертацији под насловом „Утицај енглеског језика на савремени српски: размере и значај“. Запослен је као новинар и обавља посао сталног дописника *Вечерњих новости* из Париза.

Милица ШПАДИЈЕР

Факултет драмских уметности, Београд

milica.spadijer@gmail.com

СЛАТКИ ЖИВОТ ПЕТРОНИЈА АРБИТРА КАМЕРОМ ФЕДЕРИКА ФЕЛИНИЈА

У овом раду анализирају се *Сатирикон*, римски прото-роман Петронија Арбитра из I века наше ере и стваралаштво италијанског редитеља Федерика Фелинија, који је 1969. године снимио истоимени филм. Циљ нам је био да утврдимо колико стил аутора који се одлучује на адаптацију другог уметничког дела може утицати на крајњи резултат.

Додирних тачака између ова два уметника, показало се, има више него што на први поглед делује. Узимајући за полазну тачку Фелинијев *Сатирикон*, који је донекле заснован на Петронијевом делу, покушали смо да проникнемо у мистични процес „преношења“ уметничког дела из једне уметности у другу.

То је учињено проучавањем оскудних података о Петронијевом животу, те освртом на време у којем је *Сатирикон* настао и, коначно, анализом самог дела. У делу рада посвећеном Федерику Фелинију пажњу смо, најпре, обратили на целокупно стваралаштво овог режисера, дефинишући шта је заправо Фелинијев стил, односно његова „камера“.

У току тог процеса открили смо да и неки други делови Фелинијевог опуса, намерно или случајно, такође стоје у корелацији са античким *Сатириконом*.

Милица Шпадијер (Београд, 1989) завршила је основне и мастер студије на Катедри за класичне науке на Филозофском Факултету Универзитета у Београду. Уписала је докторске студије из Теорије драмских уметности, медија и културе на Факултету драмских уметности у Београду. Усавршавала се на King's College London и студијским путовањима Oxford University Byzantine Society, као и на На-

ционалном Каподистријском Универзитету у Атини. Као стипендиста владе Републике Грчке провела је годину дана на Универзитету у Јањини. У својим радовима бави се рецензијом античке књижевности на филму.

КЊИГА САЖЕТАКА

Међународни научни скуп
ФИЛМ И КЊИЖЕВНОСТ 2.0
Књижевно и филмско – у прошлости, садашњости и
будућности културе

Издавач
Институт за књижевност и уметност
Београд, Краља Милана 2
www.ikum.org.rs

За издавача
др Бојан Јовић

Тираж
100

Штампа
IntCory, Београд

ISBN 978-86-7095-325-3

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

791.3/.4(048)
82.09(048)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Филм и књижевност 2.0: Књижевно и филмско - у прошлости, садашњости и будућности културе (2023 ; Београд)

Књига сажетака / Међународни научни скуп Филм и књижевност 2.0: Књижевно и филмско - у прошлости, садашњости и будућности културе, Институт за књижевност и уметност, Београд 27–29. новембар 2023. ; уредници Марија Грујић, Кристијан Олах. - Београд : Институт за књижевност и уметност, 2023 (Београд : IntСору). - 163 стр. ; 21 cm
Апстракти на више језика. - Тираж 100. - Садржи биографске белешке о ауторима.

ISBN 978-86-7095-325-3

а) Филм - Апстракти б) Књижевност - Апстракти

COBISS.SR-ID 130800137